

MİLLİ GÜVENLİK KONSEYİ TUTANAK DERGİSİ

Cilt : 7

105 inci Birleşim

20 Mayıs 1982 Perşembe

İÇİNDEKİLER

	Sayfa	Sayfa
I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ	2	
II. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ	2,6	
1. — Dünya Sağlık Teşkilatı Anayasasının 24 ve 25 inci Maddelerini Değiştiren Metinlerin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/133; M. G. Konseyi : 1/357) (D. Meclisi S. Sayısı : 88; M. G. Konseyi S. Sayısı : 409)	2:3	
2. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/21; M. G. Konseyi : 1/352) (D. Meclisi S. Sayısı : 74; M. G. Konseyi S. Sayısı : 406)	3:4	
3. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İspanya Devleti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna İlişkin Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/53; M. G. Konseyi : 1/353) (D. Meclisi S. Sayısı : 75; M. G. Konseyi S. Sayısı : 407)		4:5
4. — Karasuları Kanunu Teklifinin Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Millî Savunma Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 2/37; M. G. Konseyi : 2/92) (D. Meclisi S. Sayısı : 117; M. G. Konseyi S. Sayısı : 411)		5:6
5. — Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Adalet Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/5; M. G. Konseyi : 1/367) (D. Meclisi S. Sayısı : 100; M. G. Konseyi S. Sayısı : 408)		6:31

I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

12 Mayıs 1982 Çarşamba

Sayıştay üye seçimi hakkındaki Geçici Komisyon Raporu okunarak, gizli oy ile yapılan seçim sonucunda, Sayıştay Başkanlığında açık bulunan üyeliklere Sayıştay Mensupları Kontenjanından Osman Zeki Tansı, Emin Utaş, Yaşar Özbek, Hayri Kaya Urgan, Ömer Faruk Çulhacı, Asaf Gökcalpay, Necdet Güvenç; Maliye Bakanlığı Kontenjanından Mehmet Aydoğdu, Selâhattin Güntaş, Turhan Kartal seçildiler.

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bazı Maddelerinin Kal-

dırılması ve Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı. (1/251) (S. Sayısı : 405) kabul edildi.

Gelecek toplantının yapılacağı gün ve saatin sonradan tespit edileceği belirtilerek, birleşime saat 12.57'de son verildi.

Necdet ÜRUĞ
Orgeneral
Millî Güvenlik Konseyi
Genel Sekreteri

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 14.30

BAŞKAN : Orgeneral Kenan EVREN (Devlet Başkanı, Genelkurmay ve Millî Güvenlik Konseyi Başkanı)

ÜYELER : Orgeneral Nurettin ERSİN (K. K. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

Orgeneral Tahsin ŞAHİNKAYA (Hv. K. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

Orgeneral Sedat CELASUN (J. Gn. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

BAŞKAN — Millî Güvenlik Konseyinin 105 inci Birleşimini açıyorum.

1. — *Dünya Sağlık Teşkilatı Anayasasının 24 ve 25 inci Maddelerini Değiştiren Metinlerin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/133; M. G. Konseyi : 1/357) (D. Meclisi S. Sayısı : 88; M. G. Konseyi S. Sayısı : 409) (1)*

BAŞKAN — Gündemimize göre, kanun tasarısı ve tekliflerinin görüşülmesine başlıyoruz.

Gündemimizin birinci sırasında, Dünya Sağlık Teşkilatı Anayasasının 24 ve 25 inci Maddelerini Değiştiren Metinlerin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Edilen Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu yer almaktadır.

(1) 409 S. Sayılı Basmaya: Tutanağa eklidir.

Bu rapor, 409 sıra sayısı ile basılıp dağıtılmıştır. Konu ile ilgili İhtisas Komisyonu Başkanı ve Bakanlık Temsilcisi yerlerini aldılar.

Kanun tasarısının tümü üzerinde görüşme açıyorum.

İlk sözü izahatta bulunmak üzere, Komisyon Sözcüsü arkadaşşıma bırakıyorum.

Buyurun efendim.

DENİZ KURMAY YARBAY TANER UZUNAY (İhtisas Komisyonu Üyesi) — Sayın Başkanım, maulmaları olduğu üzere, Dünya Sağlık Teşkilatı, bütün insanlığın, mümkün olan en yüksek sağlık seviyesine ulaştırılmasına çaba gösteren bir kuruluştur.

Salgın hastalıkların yayılmasını önlemek, her seviyede sağlık personelini eğitmek, milletlerarası tıbbî araştırmaları geliştirmek, ilgilendiği başlıca konular arasındadır.

Dünya Sağlık Teşkilatı, 15 Şubat 1945'te kurulmuş olup, Anayasası - ki, orijinal anlaşmadır - 7 Nisan 1948'de yürürlüğe girmiştir.

Dünya Sağlık Teşkilatı Anayasasının 24 ve 25 inci maddelerinde öngörülen değişiklikler, teşkilatın üye sayısında zaman içinde meydana gelen artışa paralel olarak, Teşkilat Yönetim Kurulu üye sayısının 30'dan 31'e çıkarılmasını kapsamaktadır.

Sayın Başkanım, bu teşkilatın ilk kurulduğu zaman 70 üyesi varmış, bilahara 125, bilahara 150, şimdi de 157 üyeye yükselmiş durumda. 70 üyesi varken, Yönetim Kurulu 18 üyeden; 125 üyesi varken, 24 üyeden; 150 üyesi varken, 30 üyeden meydana gelirmiş. Şimdi de 1 üye daha artırılarak 31 üyeye çıkacak.

Bu 24 ve 25 inci maddeler, bundan önce de iki kez değişikliğe uğramış ve bu değişiklikler Türkiye tarafından 1961 ve 1969 tarihlerinde kabul edilen 366 ve 1104 sayılı kanunlarla uygun görülmüş ve onaylanmıştır.

Biraz evvel arz ettiğim gibi, teşkilatın üye sayısı 157'dir. 106 üyenin onaylaması sonucu yürürlüğe girecek olan bu değişikliği şimdiye kadar 66 üye onaylamıştır.

Sayın Başkanım, teşkilat bugüne kadar ülkemize birçok konularda yardımda bulunmuştur. Müsaade buyursanız, sadece 1980 yılında yaptığı yardımları arz etmek istiyorum : İstanbul kent kesiminde katı artıkların kullanılması; şehir suyunun arınması ve kanalizasyon projesi; ülke içi su kalitesinin korunması; dört üniversiteye çevre eğitimi ve araştırma yapılması konusundaki yardımlar. Bu tip yardımlar neticede, 1981 senesinde 1 822 959 dolara ulaşmıştır. Buna karşılık katkı payımız 1980 senesinde 627 820 dolardır.

Onayınıza arz ediyorum.

BAŞKAN — Peki, teşekkür ederim.

Kanun tasarısının tümü üzerinde başka söz isteyen var mı?.. Yok.

Tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarının 1 inci maddesini okutuyorum :

Dünya Sağlık Teşkilatı Anayasasının 24 ve 25 inci Maddelerini Değiştiren Metinlerin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı

MADDE 1. — Üyesi bulunduğumuz Dünya Sağlık Teşkilatının Anayasasının, anılan Teşkilat 29 uncu Genel Kurulunun 17 Mayıs 1976 tarihli ve WHA 29. 38 sayılı Kararı ile değiştirilen 24 ve 25 inci maddelerinin onaylanması uygun bulunmuştur.

BAŞKAN — «29. 38» midir? Yani, 29 uncu değil, «WHA 29.38»; herhalde onlar öyle numara kullanıyorlar.

ORHAN DÜLGERLER (Kanunlar Müdürü) — Biraz evvel Hükümete sorduk efendim, «oradaki noktayı 'ncu' anlamına kullanıyoruz» dendi.

BAŞKAN — Öyle midir efendim?

TAHSİN TARLAN (Dışişleri Bakanlığı Temsilcisi) — Efendim, 29 uncu dönemde bu kararın alındığını göstermek babında konulmuştur.

BAŞKAN — İşte «29.38» gene odur : 29.38 yani; 29 uncu dönemde 38 sayı ile alınmış; öyle anlaşılıyor.

TAHSİN TARLAN (Dışişleri Bakanlığı Temsilcisi) — Evet.

BAŞKAN — 1 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yoktur.

Maddeyi oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2 nci maddeyi okutuyorum :

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — 2 nci madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yoktur.

Maddeyi oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3 üncü maddeyi okutuyorum :

MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN — 3 üncü madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yoktur.

Maddeyi oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarının tümünü oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2. — *Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu.* (D. Meclisi : 1/21; M. G. Konseyi : 1/352) (D. Meclisi S. Sayısı : 74; M. G. Konseyi S. Sayısı : 406) (1)

BAŞKAN — Gündemimizin ikinci sırasına geçiyoruz.

İkinci sırada, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulun-

(1) 406 S. Sayılı Basmayazı Tutanağa eklidir.

duğu Hakkında Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik İhtisas Komisyonunun Raporu yer almaktadır.

İhtisas Komisyonu ve Bakanlık temsilcileri yerle-rindeler.

Kanun tasarısının tümü üzerinde görüşme açıy-orum ve ilk sözü Komisyon Sözcüsü arkadaşşıma bırakıyorum.

Buyurun efendim.

DENİZ KURMAY YARBAY TANER UZUNAY (İhtisas Komisyonu Üyesi) — Sayın Başkanım, bu anlaşma iki ülke arasında iktisadî, teknik ve kültürel bağları kuvvetlendirmek; havacılığımızı teşvik ve kal-kındırmak; böylece turizmi geliştirmek amacıyla, 24 Ocak 1980 tarihinde Dublin'de imzalanmıştır.

Ülkemizin coğrafi durumu ve uluslararası hava seferlerinin ülkemizden geçmesinin sağlayacağı fay-dalar da göz önüne alınarak yapılan anlaşma, 19 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler genel olarak, transit geçiş, yolcu, yük ve posta taşıma, gümrük ve diğer bazı vergi ve resimlerden bağışıklık gibi ko-nuları içermekte; her iki ülke arasında ve ötesinde tar-ifuli ve tarifersiz hava seferleri kurmayı, karşılıklılık ilkesi esasları içerisinde amaçlamaktadır.

Anlaşma hükümlerine göre, her iki tarafın, üye-rinde mutabakata vardıkları herhangi bir değişiklik, diplomatik nota teatisi ile teyit edildiğinde yürürlüğe girebilecektir. Yani, anlaşmanın maddelerini iste-diğimiz zaman değiştirebileceğiz Sayın Başkanım.

Ayrıca, âkit taraflardan her biri bu anlaşmaya son vermek kararını, her zaman, öteki âkit tarafa bil-direbilir. Bu durumda anlaşma, bildirimim, öteki âkit tarafça alınışı tarihinden bir yıl sonra yürürlükten kal-kabilir.

Anlaşma, İrlanda Hükümetince onaylanmıştır Sa-yın Başkanım.

Onayınıza arz ederim.

BAŞKAN — Diğer ülkelerle yapılan bu nevi an-laşmalarla, arasında bir fark var mı?

DENİZ KURMAY YARBAY TANER UZUNAY (İhtisas Komisyonu Üyesi) — Herhangi bir fark yok. Bütün hava anlaşmaları bir prototip anlaşma olarak yapıldığı için aynı şekilde, diğer ülkelerle yap-tığımız anlaşmalara benziyor.

BAŞKAN — Evet.

Tümü üzerinde başka söz almak isteyen var mı efendim?.. Yoktur.

Tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum : Ka-bul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

1 inci maddeyi okutuyorum :

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşması-nın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı

MADDE 1. — 24 Ocak 1980 tarihinde Dublin'de imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle İrlan-da Cumhuriyeti Hükümeti arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının onaylanması uygun bulunmuştur.

BAŞKAN — 1 inci madde üzerinde söz almak is-teyen var mı efendim?.. Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2 nci maddeyi okutuyorum :

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yü-rürlüğe girer.

BAŞKAN — 2 nci madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3 üncü maddeyi okutuyorum :

MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN — 3 üncü madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yoktur.

Maddeyi oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyen-ler... Kabul edilmiştir.

Tasarının tümünü oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3. — *Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İspanya Devleti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaş-masının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna İlişkin Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olu-nan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Ko-misyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/53; M. G. Konse-yi : 1/353) (D. Meclisi S. Sayısı : 75; M. G. Konse-yi S. Sayısı : 407) (1)*

BAŞKAN — Gündemimizin üçüncü sırasına ge-çiyoruz.

Üçüncü sırada Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İspanya Devleti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulundu-ğuna İlişkin Kanun Tasarısının Danışma Meclisince

(1) 407 S. Sayılı Basmayazı Tutanağına eklidir.

Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu yer almaktadır.

Bu rapor, 407 sıra sayısı ile basılıp dağıtılmıştır.

İhtisas Komisyonu ve Bakanlık temsilcileri yerlerini almışlardır.

Komisyon Sözcüsüne soruyorum : Bunun, biraz evvel onayladığımız anlaşma ile, arasında herhangi bir fark var mı?

DENİZ KURMAY YARBAY TANER UZUNAY (İhtisas Komisyonu Üyesi) — Herhangi bir fark yoktur Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Bu da İrlanda ile yapılanın aynı mı?

DENİZ KURMAY YARBAY TANER UZUNAY (İhtisas Komisyonu Üyesi) — Evet, maddeleri, içerdiği konular hepsi aynı. İspanya Hükümeti tarafından da onaylanmış.

BAŞKAN — Kanun tasarısının tümü üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

1 inci maddeyi okutuyorum :

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İspanya Devleti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna İlişkin Kanun Tasarısı

MADDE 1. — 15 Temmuz 1975 gününde Madrid'de imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İspanya Devleti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının onaylanması uygun bulunmuştur.

BAŞKAN — 1 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2 nci maddeyi okutuyorum :

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı gününde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — Öteki maddede «tarihi» idi, niye burada «günü» oldu? Şimdiye kadar hep tarihi, ilk defa gün oluyor.

O, «yayımlı tarihi» olacak.

Bir daha okuyunuz.

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — 2 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Bu değişiklikle 2 nci maddeyi oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3 üncü maddeyi okutuyorum :

MADDE 3. — Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN — Diğerinde «bu kanun hükümlerini» diye vardı.

ORHAN DÜLGERLER (Kanunlar Müdürü) — Aynı anlama geliyor.

BAŞKAN — Tabii aynı anlama geliyor; yalnız bunlara hep dikkat etmek lazım. Ben Muzaffer Başkaynak'a söylemiştim, hepsi aynı olsun artık. Bazısında «bu kanun hükümlerini»; bazısında «bu kanunu». Gerçi aynı; ama, kanundur bu, hepsinin aynı şekilde yazılması lazım.

3 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yoktur.

Maddeyi oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarının tümünü oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

4. — *Kararları Kanunu Teklifinin Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Millî Savunma Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 2/37; M. G. Konseyi : 2/92) (D. Meclisi S. Sayısı : 117; M. G. Konseyi S. Sayısı : 411) (1)*

BAŞKAN — Gündemimizin dördüncü sırasına geçiyoruz.

Dördüncü sırada, Kararları Kanunu Teklifinin Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Millî Savunma Komisyonu Raporu yer alıyor.

Bu rapor, 411 sayı ile basılıp dağıtılmıştır.

Millî Savunma Komisyonu Başkanı ve Bakanlık temsilcileri yerlerini almışlardır.

Kanun teklifinin tümü üzerindeki görüşmelere geçmeden evvel, bu tasarı hakkında özet bilgi vermek üzere ilk sözü Komisyon sözcüsüne bırakıyorum.

Buyurun.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Millî Savunma Komisyonu Başkanı) — Sayın Başkanım, yüksek malumları olduğu üzere, bu kararları ile ilgili konularda, münhasıran komşu ülkelerle olan münasebetlerimizde ve Deniz Hukuku Konferansında bazı özel hükümler teessüs etmiştir.

Hükümet bu celsenin gizli yapılmasını ve sizlere özel bilgi sunmayı arzu ediyorlar.

(1) 411 S. Sayısı Basmayazı Gizli Oturum tutanakları içinde Arşiv'e teslim edilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

BAŞKAN — Öyle midir efendim, gizli olmasını mı arzu ediyorsunuz?..

FİLİZ DİNÇMEN (Dışişleri Bakanlığı Temsilcisi) — Evet efendim.

BAŞKAN — Peki efendim.

Bu oturumun kapalı, yani gizli olarak yapılmasını Hükümetimiz teklif etmektedir.

Bu teklifi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bu zabıtlar yayınlanmayacaktır.

(Gizli oturuma geçildi)

İKİNCİ OTURUM

(Gizlidir)

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati : 16.20

BAŞKAN : Orgeneral Kenan EVREN (Devlet Başkanı, Genelkurmay ve Millî Güvenlik Konseyi Başkanı)

ÜYELER : Orgeneral Nurettin ERSİN (K. K. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

Orgeneral Tahsin ŞAHİNKAYA (Hv. K. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

Orgeneral Sedat CELASUN (J. Gn. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

II. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ (Devam)

5. — *Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Adalet Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/5; M. G. Konseyi : 1/367) (D. Meclisi S. Sayısı : 100; M. G. Konseyi S. Sayısı : 408) (1)*

BAŞKAN — Gündemimizin beşinci sırasında, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Adalet Komisyonu Raporu yer alıyor.

Bu rapor, 408 sıra sayısı ile basılıp dağıtılmıştır.

Adalet Komisyonu Başkanı ve Bakanlık temsilcileri yerlerini aldılar.

Kanun tasarısının tümü üzerinde görüşme açıyorum ve kısa bir izahatta bulunmak üzere sözü Komisyon Başkanı arkadaşşıma bırakıyorum.

Sayın Başkaynak, buyurun.

HAKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Sayın Başkanım, bilindiği gibi, çeşitli kanunlara serpiştirilmiş muhtelif bazı hükümler dışında, Devletler Hukukî Hukuku sahasında herhangi bir yasa mevcut değildir. Ancak, 1914 yılında çıkarılmış bulunan Memaleki Osmaniye'de Bulunan Ecebilerin Hukuk ve Vezai Hakkında bir kanunu muvakkat mevcuttur.

Bir başka deyimle, yabancılık unsuru taşıyan kişilerin Türkiye'de veya Türkiye dışında özellikle nişanlanma, evlenme, miras, hacir altına alma, velayet ve vesayet konularında Türk mahkemelerinin ne yapacağı veya yabancı ülkede bulunan Türklerin veya yabancı ülkede bulunan yabancıların, o mahkemelerce haklarında verilmiş bulunan kararların Türkiye'de nasıl tenfiz olacağı, infaz edileceği konusu, 1914 yılından beri herhangi bir yasa düzenlemesine tabi tutulmamıştır.

Bendenizi başışlarsanız, şöyle ifade edeyim: Bu alandaki mevzuatımız, Hukuk fakültesinde bulunduğum süreden bugüne kadar - bundan 35 yıl önce bu-

(1) 408 S. Sayılı Basmayazı Tutanağa eklidir.

nu okumuş olmama rağmen - 3 veya 4 maddelik bir kanundan öteye geçmemiştir. Öyle zannediyorum ki, tabii, bu yasa'yı uygulayan, özellikle Medeni Kanunu uygulayan, Miras Hukukunu uygulayan hâkimler pek sıkıntı içinde kalmaktadırlar.

Bu ihtiyacı karşılamak üzere Hükümet 46 maddelik yeni bir yasa düzenlemesi yapmış, Danışma Meclisine göndermiş; Danışma Meclisinden de yüksek huzurunuz kadar gelmiş bulunmaktadır.

Komisyonumuz, özellikle İstanbul ve Ankara Hukuk Fakültesinin bu konuyla ilgili öğretim üyelerini, profesörlerini çağırmış, özellikle İstanbul Hukuk Fakültesinin bir de enstitüsü vardır, enstitü direktörünü ve ilgili Dekanını da buraya çağırmış ve Ankara Hukuk Fakültesinin bu dersi veren hocası ve özellikle yabancıların, demin de arz etmiş olduğum özel hukuk sahasına giren, ahkâmı şahsiye'ye giren bu türlü işlem ve eylemlerini yargılayan ve bu konuda karar veren Yargıtay 2 nci Hukuk Dairesi Başkanını da davet etmiş; dolayısıyla, müştereken bir çalışma mahsülü olarak yüksek huzurunuzda getirmiş bulunuyoruz.

Kanunun genelinde ifade edeceğim bunlar. Maddelere geçildiğinde gerekli teknik bilgiyi vermek üzere sözcü olarak Sayın Profesör Hicri Fişek ve yine Yargıtay 2 nci Hukuk Dairesi Başkanı Sayın Esat Şener'i de getirmiş bulunuyoruz.

Kısaca arz edeceğim bundan ibaret.

Arz ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Bunlardan bir kısmını daha evvel yaptığımız çalışmalarda yahut kanunlarda geçirdik; mesela, miras işlemleri, evlenme işlemleri; değil mi?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Sayın Başkanım, onlar, Türk hukuk mevzuatında bulunan yani Türklerle ilgili konulardır.

BAŞKAN — Hayır, yine Almanya'da bulunan Türkler için...

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Onları kısmen geçirmiştik; ama, demin de arz etmiş olduğum gibi, muhtelif kanunlara serpiştirilmiş tarzda geçti.

BAŞKAN — Ayrı ayrı yerlerde idi; şimdi bu topluyor.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Şimdi, bir kod kanun olarak özellikle, bir Türk'ün bir Al-

man'la nişanlanması, nişanın bozulması; bir Fransız'ın, bir Alman'ın Türkiye'de nişanlanması, evlenmesi veya bunların doğan çocuklarının durumları; velayet veya vesayet; miras hukuku, Türkiye'deki mahkemelerde bunların mirasının pay edilmesi veya Türkiye'de bulunan terekelerinin hangi işleme tabi tutulacağı veya yabancı ülkelerde bunların terekelerinin hangi işleme tabi tutulacağı veya diyelim Almanya'daki, Fransa veya İtalya'daki bir mahkemenin bu konulara ilişkin vermiş olduğu kararların Türkiye'de hangi ölçüler içinde geçerlilik sağlayacağı bu yasadaki yer almıştır.

Bundan böyle, özellikle ahkâmı şahsiye'ye bağlı bulunan ve ecnebilerle ilgili hukuku uygulayan Türk mahkemeleri bu kanunu açacaklar, hangi işleme tabi tutacaklarını bu kanunda göreceklerdir.

Arz ederim.

BAŞKAN — Niye bugüne kadar çıkmamış acaba Sayın hocam?

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — İzin verirseniz Sayın Başkanım, bu soruyu biz de yıllardan beri kendi kendimize sorduk. Ben aşağı yukarı otuz seneden beri bu dersi okuturum ve otuz seneden beri bütün öğrencilere, inşallah parlamentoya giderseniz, bir an evvel bu kanunu ele alın ve bunu çıkartın diye temennide bulunurdum; fakat başka işler arasında herhalde buna eğilmeye vakit bulamadılar ve bunun üzerine İstanbul Hukuk Fakültesindeki arkadaşlar, enstitüden, Paşamın da arz ettiği gibi, bu konu üzerine evvela biz bilim adamları olarak eğildik ve Sayın Bakanlığa bir tasarı ile gittik ve kabul gördü. Böylelikle yürümeye başladı ve huzurunuzda kadar geldi.

Bir de şunu ilave etmeme izin verin : Bundan evvelki dönemlerde yurt dışına giden Türklerin sayısı çok azdı ve bu konularda mahkemelerimizin önüne gelen davalar da nispeten azdı.

BAŞKAN — Büyük bir problem teşkil etmiyordu.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Etmiyordu.

Halbuki bugün, malumları olduğu gibi, milyonları aşan vatandaşın yurt dışındaki problemleri, gerçekten bir baskı halinde mahkemelerimizin ve idarenin üzerine çöküyordu. Belki bu yüzdendir efendim.

BAŞKAN — Dünya bu kadar küçülmemiştir.

Teşekkür ederim.

Efendim, tümü üzerinde başka söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.
Maddelere geçilmesini oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

1 inci maddeyi okutuyorum :

**Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul
Hukuku Hakkında Kanun Tasarısı**

I. KISIM

Milletlerarası Özel Hukuk

I. BÖLÜM

Genel Hükümler

Kapsam :

MADDE 1. — Yabancılık unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilerde uygulanacak hukuk, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, yabancı kararların tanınması ve tenfizi bu kanunla düzenlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu milletlerarası sözleşme hükümleri saklıdır.

BAŞKAN — 1 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Buyurunuz.

KEMALETTİN ALİ KÂŞİFOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Sayın Başkanım, bu tasarının hazırlanmasında Sayın Komisyon Başkanımızın ve Sayın Hocamızın işaret ettiği gibi, Sayın Profesörümün büyük katkısı olmuştur. Ayrıca, bu konu Bakanlığımızın Hukuk İşleri Genel Müdürlüğünde ele alınmakta ve yürütülmektedir. Bu sekiyonda da çok değerli bir arkadaşımız vardır : Şerif Ünal.

Bu kapsam konusunda, müsaade ederseniz, çok öz bir bilgi sunacaklardır.

BAŞKAN — Buyursunlar.

ŞERİF ÜNAL (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Sayın Başkanım, Sayın Konsey Üyeleri;

Adalet Komisyonu Başkanının gayet iyi bir şekilde arz ettiği gibi, son yıllarda nüfus hareketleri, özellikle 1960'lı yıllardan sonra Avrupa'ya olan işçi akımı dolayısıyla, kanunlar ihtilafı konusunda büyük olaylar cereyan etmiştir.

Şimdi, kişi, bazı durumları dolayısıyla Millî Kanun Dairesi tarafından takip edilir; kişiyi millî kanun takip eder. Mesela, Ceza Hukuku alanında bir ülkenin kendi kanunları yerli olsun, yabancı olsun herkese uygulanır; fakat aynı şey, kişi halleri (evlenme, boşanma, miras, velayet, vesayet) gibi konularda kişiyi millî kanun takip eder. Bu durumda, yabancı

kişiyle yerli kişi arasında bir evlenme akdi yapıldığında bilfarz, hangi kanun uygulanacaktır? İlgili yabancı kanunu mu, hâkimin bulunduğu ülkenin kanunu mu? Şimdi, burada, «yabancı» unsurundan kastımız budur. Yani iki kanun, hatta yerine göre bazan üç kanun da söz konusu olabilir; bunlar çatışmaktadır. Bu ihtilafa hâkim hangi kanunu uygulayacaktır; bizim millî kanunu mu, kendi millî kanununu mu, yoksa diğer başka bir ülkedeyse, o kanun mu? Yabancılık unsurundan kasıt budur Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Bu tasarı bunları halledecek.

ŞERİF ÜNAL (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Halledecek evet.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

1 inci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2 nci maddeyi okutuyorum :

Yabancı Hukukun Uygulanması :

MADDE 2. — Hâkim, Türk Kanunlar ihtilafı kurallarını ve bu kurallara göre yetkili olan yabancı hukuku resen uygular. Hâkim, yetkili yabancı hukukun muhtevasının tespitinde tarafların yardımını isteyebilir.

Yabancı hukukun olaya ilişkin hükümlerinin tüm araştırmalara rağmen tespit edilmemesi halinde, Türk Hukuku uygulanır.

Uygulanacak yabancı hukukun kanunlar ihtilafı kurallarının bir başka hukuku yetkili kılması halinde bu hukukun maddî hükümleri uygulanır.

BAŞKAN — Sayın hocamdan, bu 2 nci maddenin biraz açıklanmasını rica ederiz.

Buyursunlar.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Sayın Başkanım, kanunlar ihtilafı meselesi çıktığı vakit, yani içinde yabancılık unsuru bulunan bir özel hukuk problemiyle karşılaşılacak hâkim, bu ihtilafı çözmek için, elimizdeki metinde verilmiş olan ölçülere göre yetkili kanunu tespit edecektir. Bu yetkili kanun, Türk kanunu da olabilir, yabancı bir kanun da olabilir. Eğer yabancı bir kanun ise, tabii hâkimin dünyanın bütün kanunlarını bilmesi mümkün değil; ama, buna rağmen maddenin hükmüne göre hâkim bu yabancı hukuku kendisi bulup tespit edecek ve gerekirse Adalet Bakanlığı vasıtasıyla, konsolosluklarımızdan, buradaki konsolosluklardan yabancı kanunun metnini getirecek. Bu işi sağlayamadığı

vakit, o takdirde ilgili taraflardan, davada taraf olanlardan, kendi kanunlarının ispatını, yani yine tasdik edilmiş suretinin getirilmesini isteyecek ve buna göre hükmünü verecek. Yalnız, hâkimin yaptığı bütün bu çalışmalara rağmen yabancı kanunun muhtevası saptanamıyorsa, o takdirde, elindeki davayı Türk hukukuna göre çözecek.

Baştaki üç fıkranın getirdiği hüküm bu.

Son fıkranın hali de şu: Bizim hukukumuzda göre yetkili kıldığımız yabancı kanun, kendisini sorunu çözmeye yetkisiz görebilir. Yani o kanun da, başka bir devlet kanununa yetki tanımış olabilir. Bu takdirde bizim kanunun emri, bizim yetki verdiğimiz kanunun yetkili kıldığı kanunu uygulamak yolunda olur. Eğer izin verirsiniz bir küçük misalle arz edeyim: Bizim hukukumuzda göre, eskiden de, şimdi de, şahsî hal meseleleri, ilgili kişinin mensup olduğu devletin kanununa, yani millî kanununa tabi. Bir İngiliz'in Türkiye'de şahsî haline ilişkin bir dava ortaya çıktığı vakit, bu kurala göre, Türk hâkimi İngiliz hukukunu uygulayacaktır. İngiliz hukukuna baktığı vakit görüyor ki, İngiliz hukuku kendi vatandaşlarının şahsî haline ilişkin meselelerinde kişinin millî kanununa değil, ikametgâhının bulunduğu yer kanununa yetki verir. Eğer örneğimizdeki İngiliz Türkiye'de ikamet ediyorsa, Türk hâkimi önce İngiliz hukukuna başvuracak ve İngiliz hukukunun yetki verdiği ikametgâh kanunu olarak Türk hukukunu tatbik edecek.

BAŞKAN — O halde, bu gibi konularda bizim hâkimlerimiz yabancı ülkelerin kanunlarını da burada tatbik etmek salahiyetini haiz oluyor.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Tabii efendim, fikir o. Bilhassa şahsî hal meselelerinde, yabancının, kendi mensup olduğu devlet hukukuna tabi olmasını sağlamak.. Böylelikle bizim yurt dışındaki vatandaşlarımız da Türk hukukuna tabidir.

BAŞKAN — Bu hâkimin verdiği kararı o ülkenin kanunları tanıyor mu?

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Verilecek kararın niteliğine göre Sayın Başkanım. Biraz ileride, sona doğru, tenfiz hükümlerinde de göreceğiz ve her ülkede de aşağı yukarı aynı hükümler var. Bir yabancı mahkemeden verilmiş olan ilamın tanınması ve tenfiz edilmesi için başta aranan şartlardan birisi karşılıklı işlemdir. İkinci şart her ülke kendi hukukuna göre, yetkili olan kanuna göre verilmiş bir ilam var ise, tanıyor. Binaenaleyh, biz, de-

min verdiğimiz örnekte, İngiliz hukukunun bize verdiği yetkiye dayanıp da bir hüküm verdiğimizde, bu hüküm, İngiliz mahkemeleri tarafından da kabul edilecek ve Türkiye'de olduğu gibi geçerli bir ilam olacaktır.

BAŞKAN — Aksi de varit, olacak.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Evet, biz de başka ülkelerden verilmiş ilamları, - ilamda ileride göreceğimiz şartlar varsa - tanıyoruz. Gerekirse tenfiz kararı mahkememiz tarafından veriliyor.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Şimdiye kadar nasıl uygulanmış? Bu gibi olaylar hakkında nasıl karar verilmiş? İçtihatlarla mı yoksa?..

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Hayır. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunumuzda, yabancı ilamların tenfizine ilişkin hükümler vardı, bundan evvelki hükümler, ona dayanılarak tenfiz ediliyordu. Aşağı yukarı, şimdiki şartlara benzer karşılıklı muamele arıyorduk. Yalnız, o dönemde yurt dışında bulunan Türklerin şahsî haline ilişkin ilamları Türkiye'de biz tanımıyorduk ve bu da çok büyük zorluklar çıkartıyordu, bilhassa işçilerimizin yurt dışına göçünden sonra. O da, bu metinle değişiyor.

BAŞKAN — 2 nci madde üzere başka söz almak isteyen var mı?... Yok.

2 nci maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3 üncü maddeyi okutuyorum:

Değişken İhtilaflar :

MADDE 3. — Yetkili hukukun vatandaşlık, ikametkâh veya mutad mesken esaslarına göre tayin edildiği hallerde, aksine hüküm olmadıkça, dava tarihindeki vatandaşlık, ikametgâh veya mutad mesken esas alınır.

BAŞKAN — Bu, ikâmet ettiği yeri tarif ediyor : «... tayin edildiği hallerde, aksine hüküm olmadıkça, dava tayinindeki vatandaşlık, ikâmet veya mutad mesken esas alınır.»

Bundan kasıt nedir efendim?

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Tensip ederseniz biraz açıklayayım.

İleride göreceğiz, şahsî hale bağlı meseleleri, biraz evvel de değindiğim gibi, kişinin millî kanununa bırakıyoruz. Eğer kişinin tek bir vatandaşlığı varsa bir problem çıkmıyor; fakat kişinin birden fazla vatandaşlığı varsa veya kişi vatansız ise, bu verdiğimiz ölçü, yani millî kanun ölçüsü işlemiyor; çünkü yok yahut da iki tane. O vakit, ikinci bir kural olarak,

ikametgâhı kanununa getiriyoruz; tabiyet esasından yararlanamadığımız vakit, ikametgâh esasına göre yetkili kanunu saptıyoruz. Eğer bu da yoksa, yani kişinin hukuken ikametgâhı yok; ama bir yerde mutaden sakin ise, o yer kanununu tatbik ediyoruz.

Bu elimizdeki maddeden maksat şu : Kişinin bir tabiyeti vardır; ancak, tabiyetinde zamanla bir değişiklik olmuştur; Alman tabiyetinde doğmuştur, sonra Fransız tabiyetine geçmiştir ve dava bu yeni tabiyeti anında açılmıştır. Uygulamada çıkan ihtilaf şu oluyor : Acaba bu kişiye, doğuştan kazandığı tabiyetin kanununu mu uygulayalım, yoksa dava açıldığı andaki tabiyeti mi uygulayalım? Madde buna açıklık getiriyor. İkametgâh ve mutat mesken de aynı şey.

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

Buyurun efendim.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Şimdi bu, «ikametgâh» la, «mutad mesken» deyimleri biraz karışıklığa yol açıyor.

İkametgâh, kişinin yerleşmek niyetiyle oturduğu yerdir. Biz Türkçemizde ikametgâh ile meskeni bazen karıştırırız. İkametgâh bir kimsenin yerleşmek niyetiyle oturduğu yerdir. Memurların birçoğu yerleşmek niyetiyle oturmazlar; çünkü onlar idarî bir kararla başka bir göreve gönderilebilirler. Onun için, onların memuriyet yaptıkları yer, ikametgâhları değildir. Onda biz Yargıtay olarak bir karine kabul ettik; «nüfusa kayıtlı olduğu yer» diyoruz; ama, onun dışında, bir tüccar düşünelim; bütün ticarî işleri bir yerde yapmaktadır, yerleşmek niyetiyle oturmuştur, orası onun ikametgâhıdır.

Şimdi, bir yabancı burada bir ikametgâh edinmesi mutat değildir. Yani ne olur? O, mutat olarak burada oturabilir ya da mutat olarak bizim kendi vatandaşlarımız bugün Almanya'da, İsviçre'de şurada burada oturuyor; onların ikametgâhları Almanya ya da Avusturya değildir; onların mutat meskenleri, yani halen iskân edilmiş oldukları, oturdukları yerdir.

İşte bu madde, evvela ikametgâha; İkametgâh Kanununda bir şey yoksa mutat meskene; onda da yoksa, hâkimin kanunla tabi tutmuş olduğu yere... Aradaki fark bu.

BAŞKAN — Biz, «daimî ikametgâh» da diyoruz zannediyorum.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Daimî ikametgâh diyoruz. Ancak, ikametgâh zaten yerleşmek niyetini kapsadığı için daimîlik ifade ediyor. Biz hukukta «daimî» deyimini kullanmıyoruz.

BAŞKAN — Nüfusa kayıtlı olduğu yeri kullanıyoruz.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Memurlar için o ilkeyi getirdik. Çünkü başka yer bulamıyoruz. Bir memur geziyor, idarî tasarrufla her zaman yeri değişebiliyor. Binaenaleyh, onlar «yerleşmek niyetiyle ben Ankara'da oturdum» diyemez. Çünkü, yarın başka başka bir yere gönderilebilir; ama bir tüccar, «yerleşmek niyetiyle ben Adana'da oturdum diyebilir, «Kocaeli'de oturdum» diyebilir, işlerini de orada yürütür. Memurlar içindir o, «nüfusa kayıtlı olduğu yer» karinesi. O da zorunlu; çünkü, kanunlarımız yetkiyi bazen ikametgâha göre çözüyor. Faraza, «Boşanma davasını, ikametgâhının mahkemesinde açar» diyor. Biz memurun ikametgâhını nerede bulalım? İşte, doğduğu yer; ama, son zamanlarda, birlikte 6 ay oturlan yer mahkemesini de kanun yetkili mahkeme olarak kabul etti.

BAŞKAN — 3 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı efendim?.. Yoktur.

3 üncü maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

4 üncü maddeyi okuyunuz :

Vatandaşlık Esasına Göre Yetkili Hukuk :

MADDE 4. — Bu kanun hükümleri uyarınca yetkili olan hukukun vatandaşlık esasına göre tayin edildiği hallerde, bu kanunda aksi öngörülmedikçe :

a) Vatansızlar hakkında ikametgâh, bulunmadığı hallerde mutat mesken, o da yoksa dava tarihinde bulunduğu devlet hukuku,

b) Birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olanlar hakkında, bunların aynı zamanda Türk Vatandaşı olmaları halinde Türk hukuku,

c) Birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olup, aynı zamanda Türk Vatandaşı olmayanlar hakkında, daha sıkı ilişki halinde buldukları devlet hukuku, Uygulanır.

BAŞKAN — 4 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yoktur.

4 üncü maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

5 inci maddeyi okuyunuz :

Kamu Düzenine Aykırılık :

MADDE 5. — Yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması halinde, bu hüküm uygulanmaz; gerekli görülen hallerde, Türk hukuku uygulanır.

BAŞKAN — 5 inci madde gayet açık zaten.

Madde üzerinde söz almak isteyen var mı efendim?... Yoktur.

5 inci maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

6 ncı maddeyi okuyunuz :

Hukukî İşlemlerde Şekil :

MADDE 6. — Hukukî işlemler, yapıldıkları yer hukukunun veya o hukukî işlemin esas hakkında yetkili olan hukukun öngördüğü şekle uygun olarak yapılabilir.

BAŞKAN — Sayın Profesör, bu konu hakkında kısa bir açıklama yapar mısınız?.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Efendim hukukî işlemlerin iki temeli var diyoruz; bunlardan birisi özüne ilişkin kurallar; öbürü, hukukî işlemin tezahür edişini sağlayan şekle ilişkin kurallar. Mesela, evlilik dışı doğmuş bir çocuğun tanınması söz konusu olduğu vakit, burada şekle ait birtakım kurallarımız var; Türk Medenî Kanununda bu ya resmî senetle yapılır yahut vasiyet yoluyla yapılır; ama bir de bunun özü var; bu çocuğun, zina mahsulü ise, tanınmayacağı hükme bağlanmış. Bu, esasa ilişkin bir konu oluyor.

Getirdiğimiz maddede, sadece şekle ilişkin olan kısmının, o hukukî işlemin yapıldığı ülkede geçerli hukuk kurallarına göre olacağını kabul ediyoruz. Binaenaleyh, bu hüküm neticesinde, başka bir örnek vermek gerekirse, bir Türk vatandaşı, dinî şekilde evlenmeyi kabul etmiş olan bir ülkede, dinî esaslara göre evlenebilir ve bu evlilik geçerli olur. Esasa ilişkin meselelerde bu kural yürümüyor, sadece mera-sim yapıyor.

Maddenin ikinci kısmında getirdiği; «yahut da» diyor, «esas hakkında yetkili kanunun şekline uygun ise...»

Yine deminki misalime dönersem, tanıma hakkında yapılacak bir işlemde, mahallî kanun, işlemin yapılacağı kanun resmî senedi kabul ettiği halde; esasa ilişkin kanun sadece yazılı şekli kabul etmişse ve buna uygun olarak yapılırsa, işlem gene geçerli olacak. Yani, burada bir seçenek imkânı var ilgili kişi için : Ya bulunduğu yer hukukuna uygun olarak yapmak mecburiyetinde yahut da meselenin özüne ilişkin hukukun kabul ettiği şekil şartlarına uymak mecburiyetinde. Böylelikle, işlemin her halde geçerliliği sağlanmış oluyor.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

6 ncı madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

7 nci maddeyi okuyunuz :

Zamanaşımı :

MADDE 7. — Zamanaşımı, hukukî işlem ve ilişkinin esasına uygulanan hukuka tabidir.

BAŞKAN — 7 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?..

Buyursunlar efendim.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Efendim, zanaşımı, belli bir zamanın geçmesiyle bir davanın özünün değil, dava açma hakkının ortadan kalkması demektir; özü duruyor; karşı taraf itiraz etmezse, yine davaya devam edilir. «İlk itiraz» diyoruz buna; ilk itiraz ileri sürülmediği takdirde, o davaya devam edilir; ama karşı taraf, «zaman geçmiştir, bu davayı açamaz» dediği zaman kanunda gösterilen zaman da geçmişse, o dava görülmez.

Şimdi işte bu metinle, her davada o davanın esasına ilişkin hukuktaki hükümler uygulanacaktır. Söz gelimi, İslam Hukukunda vasiyet var; fakat vasiyet sebebiyle bir zanaşımı söz konusu değil; ama bizim hukukumuzda, vasiyetlerin iptali için bir ve beş yıllık zanaşımı öngörülmüştür; yani öğrendiği günden itibaren bir sene içinde, «bu vasiyet geçerli değildir» diye bir dava açılmazsa, bu vasiyet geçerlik kazanıyor. Bunu, ahlaka aykırılık vesair hallerde otuz yıla kadar giden çeşitleri de vardır; ama ben fazla ayrıntıya girmek istemiyorum. İşte herhangi bir işlemde bir İslam Hukukunun uygulaması söz konusu olur ise, o hukuk, zanaşımı kabul etmediği için, vasiyetnamede zanaşımından dolayı dava reddedilmeyecektir; ama bir Türk hukukunun uygulaması söz konusu olur ya da İsviçre, Almanya, Fransa gibi zanaşımını kabul eden bir ülkenin hukuku uygulamak gerekirse, o takdirde onun öngördüğü zanaşımı süresi ve zanaşımı burada uygulanacaktır.

BAŞKAN — İslam Hukukunu uygulayan bir ülkeye mensup bir kişi Türkiye'de dava açtığı zaman ne olacak?..

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Esası hakkında oranın hukukunu uygulayacağız, şekli hakkında kendi kanunumuzu uygulayacağız.

BAŞKAN — Yani, onlar için zanaşımı olmayacak?..

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Onlar için olmayacaktır.

BAŞKAN — Çünkü, onlar onu tatbik ediyorlar; ama bizim bir vatandaşımız orada olursa, dava açarsa, bizim kanunlarımız uygulanacak, değil mi?..

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Açarsa, bizim kanunumuza göre hareket ettiği için bir zamaşaşımı söz konusu olacaktır.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — İslam Hukukunda zamaşaşımı yok; bizde bir veya beş yıl; öğrenince bir yıl, herhalde beş yıl sonra uygulanır. Bir başka ülkenin vatandaşı, esasa müessir zamaşaşımı orada daha bir başka süreye bağlanmışsa, bu süre ile kayıtlı olacaktır.

BAŞKAN — 7 nci madde üzerinde başka söz almak isteyen?... Yoktur.

7 nci maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

II. Bölüm, 8 inci maddeyi okuyunuz :

II. BÖLÜM

Kanunlar İhtilafı Kuralları

Ehliyet :

MADDE 8. — Hak ve fiil ehliyeti ilgilinin millî hukukuna tabidir.

Millî hukukuna göre ehliyetsiz olan bir yabancı Türk hukukuna göre ehil ise, Türkiye'de yaptığı hukukî işlemle bağlıdır. Aile ve miras hukuku ile yabancı ülkedeki taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin işlemler bu hükmün dışındadır.

Kişinin millî kanunu ile kazandığı rüşt hali vatandaşlığının değişmesi ile sona ermez.

Tüzelkişilerin veya kişi veya mal topluluklarının hak ve fiil ehliyetleri, statülerindeki idare merkezî hukukuna tabidir. Ancak fiilî idare merkezinin Türkiye'de olması halinde Türk hukuku uygulanabilir.

BAŞKAN — 8 inci madde üzerinde açıklamanız olacak mı efendim?...

Buyurun.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Sayın Başkanım, birinci fıkrada, «Hak ehliyeti» dediği, bizim Medenî Kanunumuzun sistemine göre, herkes medenî haklardan yararlanır. Yani, doğumu anından itibaren, kişiliğine bağlı olarak, haklardan yararlanır, borçlara ehil olur.

İlkinci, «ehliyet fiilî» ise, medenî hakları kullanma ehliyeti dediğimiz, ancak reşit ve mümeyyiz olan kişinin yapabileceği işlerdir. Bunları, ilgilinin millî kanununa tabi bırakıyoruz.

İkinci fıkrasında, yabancıнын kanunî rüşt yaşı, diyelim iki 21'dir ve bu kişi Türkiye'de 19 yaşında

iken birtakım işlemler yapmıştır, yani kendi kanununa göre reşit olmadığı halde yapmıştır. Burada, Türk üçüncü şahıslarını korumak için, kendi kanununa göre reşit olmadığı halde, Türk hukukuna göre reşit olduğu için, yaptığı muameleleri geçerli sayıyoruz, 19 yaşında da olsa, geçerli olduğunu kabul ediyoruz. Birtakım istisnalar var; o, aile hukukuna, mirasa ilişkin; oralarda bu kural yürütmeyecek.

Üçüncü fıkra, «kişinin millî kanununun kendisine verdiği rüşt, reşit sıfatı, tabiyetinin değişmesiyle değişmez» diyoruz. Kişi şu anda, diyelim Türk'tür, 18 yaşında reşit olmuştur; bundan sonra tabiyeti değişmiş, rüştü 21'e çıkararak bir ülkenin vatandaşı olmuştur. Buna rağmen reşit sıfatı devam edecektir. Maddenin üçüncü fıkrası bunu getiriyor.

Son fıkrası, tüzelkişilere ilişkin. Burada da onların ehliyetlerini, nizamnamelerinde yazılmış olan idare merkezlerinin hukukuna tabi kılıyoruz. Ancak, bazı önemli hallerde, fiilî idare merkezleri Türkiye'de ise, Türk hukukuna göre onların ehil olduğuna karar verip ona göre hareket ediyoruz. Bu, aşağı yukarı ikinci fıkradaki gerçek kişiye benzer, ve Türk'lerin korunmasına yönelik bir hüküm getiriyoruz.

BAŞKAN — Evet efendim.

8 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?... Yoktur.

Maddeyi oyluyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

9 uncu maddeyi okuyunuz.

Vesayet, Hacir ve Kayyımılık :

MADDE 9. — Vesayet veya hacir kararı verilmesi veya sona erdirilmesi sebepleri, hakkında vesayet veya hacir kararının verilmesi veya sona erdirilmesi istenen kişinin millî hukukuna tabidir.

Vesayet, Hacir ve Kayyımılık :

Yabancıнын millî hukukuna göre vesayet veya hacir kararı alınması mümkün olmayan hallerde bu kişinin mutat meskeni Türkiye'de ise Türk hukukuna göre vesayet veya hacir kararı verilebilir veya kaldırılabilir.

Vesayet veya hacir kararı verilmesi veya sona erdirilmesi sebepleri dışında kalan bütün hacir veya vesayete ilişkin hususlar ve kayyımılık Türk hukukuna tabidir.

BAŞKAN — 9 uncu madde üzerinde söz almak isteyen var mı efendim?...

Buyurun.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Efendim, vesayet sebepleri kanunda gösterilmiş. Bu-

nun en başlıcası ve pek bilineni, akıl hastalığı ve akıl zayıflığıdır.

Mahkûmiyet ve vesayet sebeplerine göre, belli bir süre iki, bizim Medenî Kanun bir seneden çok hüsnîyetli bağlayıcı ceza ile mahkûm olan kişilerin vesayet altına alınmasını öngörmektedir.

Ayrıca, hacrine ikâfi sebep olmayıp, da, işlerini gereği gibi yapamayan bazı kişiler vardır. Bu kişiler için de, müşavirlik - kanunî müşavir diyoruz biz ona, o da vesayetin bir çeşididir, metne ağırlık getirmesin diye hep vesayet şeklinde kondu; müşavirlik budur bunun öbür adı - vardır.

Bir de, bazı kişiler vardır iki, gaiptir; nerede olduğu belli değildir, mallarının idaresi gerekecektir ve bunlar için bir kayyım tayin edilmesi gerekir.

Bazı tüzelkişilikler vardır, organları yoktur, her şeyi ortada kalmıştır; bunların da mallarının idare edilmesi ve o tüzelkişiliğin idare edilmesi söz konusudur.

Bütün bu gibi hallerde, bir kanunî vesayet, devlet velayeti, âmmenin velayeti söz konusu olur.

İşte böyle durumlar meydana geldiği zaman, kişinin kendi hukuku, yani millî hukuku, neyin, hangi hallerde vesayet altına alınmayı gerektiriyor ise, o sebepler aranmak suretiyle vesayet kararı verilir; ama bu hükümler, genellikle kişileri korumak için getirilen hükümlerdir; kişinin kendisini koruması için getirilen hükümlerdir. Eğer, bulunduğu yerde, Türkiye'deki kanuna göre, vesayet altına alınmasını gerektiren sebep yoksa; ya da hangi kanuna tabi olduğu belli değil ise, o zaman biz kendi kanunumuza uygular ve onu bu şekilde vesayet altına alırız.

Kanunun getirmek istediği ilke budur.

BAŞKAN — 9 uncu madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı efendim?... Yoktur.

Maddeyi oyluyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

10 uncu maddeyi okuyunuz.

Gaiplik veya Ölmüş Sayılma :

MADDE 10. — Gaiplik veya ölmüş sayılma kararı, hakkında karar verilecek kişinin millî hukukuna tabidir. Millî hukukuna göre hakkında gaiplik veya ölmüş sayılma kararı verilemeyen kişinin mallarının Türkiye'de bulunması veya eşinin veya mirasçılardan birinin Türk vatandaşı olması halinde Türk hukukuna göre gaiplik veya ölmüş sayılma kararı verilir.

BAŞKAN — 10 uncu madde üzerinde söz almak isteyen var mı?..

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Efendim, burada iki müessese var; biri «gaiplik», öbürü «ölmüş sayılma.»

Bir kimsenin ölümüne muhakkak nazarıyla bakılan haller vardır : Bir büyük yangın olmuştur, içeride beş kişinin kaldığı herkesçe bilinmektedir ve cesetler bulunamamıştır; bunun ölümüne muhakkak nazarıyla bakılabilir ya da bir gemi batmıştır, cesetler çıkmış; fakat onun cesedi çıkmamıştır. Bu, «ölmüş sayılma» halidir ve kanunen «mefruz ölmüş sayılma» halidir.

Bir de «gaiplik» durumu vardır. Bazen, bir kişi ölüm tehlikesi içinde kaybolur; bazen de, ölüm tehlikesi içinde kaybolmaz da, uzun süre kendisinden haber alınmaz ve ölümü muhtemel olabilir. Öyle her haber alınmayan kişinin, ölümü muhtemel değildir. Sözelimi, bizde bir uygulama olmuştur; 83 yaşında birisi, emekli maaşını almak için mal sandığına dört sene başvuramamış. O yaşta bir kişinin, 83 yaşında bir kişinin, dört sene -hem de fakrû zaruret içinde olduğu da belli maaşını almaması bir ölüm ihtimalinin bulunduğunu göstermektedir. Kanun burada, beş sene süreyle kendisinden haber alınmazsa, bu gibi hallerde bir «gaiplik» hükmü öngörmüş. «Ölüm tehlikesi» içinde kaybolanlar için de bir yıllık bir süre kabul etmiştir.

İşte bu gibi hallerde, «gaiplik» ve «ölmüş sayılma» kararları kendi milli kanunlarına göre; eğer onlardan mirasçıları v.s. buradaysa ya da bizimle ilgili ise, Türk kanunlarına göre bu şekilde bir karar verilebilir.

BAŞKAN — Evet efendim.

10 uncu madde üzerinde başka söz almak isteyen?.. Yoktur.

Maddeyi oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

11 inci maddeyi okuyunuz.

Nişanlanma :

MADDE 11. — Nişanlanma ehliyeti ve şartları taraflardan herbirinin kendi millî hukukuna tabidir.

Nişanlanmanın hükümlerine ve sonuçlarına müşterek millî hukuk, taraflar ayrı vatandaşlıkta iseler Türk hukuku uygulanır.

BAŞKAN — 11 inci madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

12 nci maddeyi okuyunuz.

Evlenme :

MADDE 12. — Evlenme ehliyetine ve şartlarına taraflardan herbirinin evlenme anındaki millî hukuku uygulanır. Evlenmenin şekli, yapıldığı yer hukukuna tabidir. Milletlerarası sözleşmeler hükümlerine göre konsolosluklarda yapılan evlenmeler geçerlidir.

Evlenmenin genel hükümleri, eşlerin müşterek millî hukukuna tabidir. Tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları halinde müşterek ikametgâh hukuku, bulunmadığı takdirde müşterek mutad meskenleri hukuku, bunun da bulunmaması halinde Türk hukuku uygulanır.

BAŞKAN — Müşterek ikametgâh ve mutad mesken burada da var, burada da geçerli.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Yani, baştaki prensip hep tekrar ediyor.

BAŞKAN — 12 nci madde üzerinde söz almak isteyen?..

Buyurun.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Efendim, burada en çok uygulanan hükümlerden birisi bu. Tabii bizim vatandaşlarımız yurt dışında, onlar orada evleniyorlar ya da yabancılar burada evleniyorlar. Önemli olan, evlenmenin şartları vardır; işte reşit olması lazım, mümeyyiz olması lazım, Türk kanununa göre başkasıyla evli olmaması lazım, sağlıklı olması lazım v.s. Bu şartlar esas şartlardır. Bunlar herkesin millî kanununa tabidir; millî kanun ne emretmişse, hangi şartları aramış ise, o şartların, evleneceklerde bulunması gerekir; ama bir de bunun şekli vardır : Evlenme aktinin, yani nikâhın yapılması vardır. Nikâh da, nerede evlenmek istiyorlarsa, o yerin merasimine tabidir. Sözgelimi, burada bir Türk herhangi bir yabancı ile evlenmek isterse, elbette ki, evlenme şartlarını millî kanunlara göre arayacağız; ama evlenmenin şekli bizim kendi kanunumuza göre tespit edilebilecek.

Bunun çeşitli ihtimalleri vardır; ama daha fazla ayrıntıya da gerek yok.

BAŞKAN — 12 nci madde üzerinde başka söz almak isteyen?..

Buyurun.

KEMALETTİN ALİKÂŞIFOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Sayın Başkanım, bu noktayı, müsaade ederseniz arkadaşım açıklasın.

Şimdi burada «Milletlerarası sözleşmeler hükümlerine göre, konsoloslukta yapılan evlenmeler geçerlidir» deniyor. Sanki, kısıtlama gibi bir konu. Mü-

saade ederseniz, Mete Günel arkadaşım, zapta geçmesi bakımından açıklayacaklar. Sanki sözleşmeler, konsoloslukta evlenmeye müsaade ediliyorsa geçerlidir, diğerleri geçerli değildir, gibi bir anlam verilebilir. Halbuki, mesele bu değildir.

BAŞKAN — Evet, bu değildir.

Buyurun.

METE GÜNEL (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Sayın Başkanım, burada Sayın Ali Kâşifoğlu'nun arz ettiği gibi, milletlerarası sözleşmeler dışında - son Konsolosluk Kanunu da zannediyorum tasarı olarak bir müddet sonra önümüze gelecek - o ülke kanunu da, konsoloslukta evlenmeye izin veriyorsa, milletlerarası sözleşme ile olmasa veya böyle bir hüküm bulunmasa dahi, bu, «evlenmenin şekli, yapıldığı yer hukukuna tabidir» hükmünün dışında, konsoloslukta tarafların millî hukuku uygulanmak suretiyle de evlenmenin aktedilebileceği öngörülmüş oluyor.

Yani, milletlerarası sözleşme hükümlerine göre, konsoloslukta yapılan evlenmeler geçerlidir. Bunun yanı sıra, o ülkenin millî hukuku buna elveriyorsa yine de geçerlidir.

Bunu arz etmek istiyordum.

BAŞKAN — Gemiler, tabii taşıdıkları bayrak hangi ülkeye ait ise, o ülkenin kanunlarına tabi olacaktır değil mi?

METE GÜNEL (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Evet efendim, bayrağını taşıdıkları ülkenin hukukuna tabi olurlar.

BAŞKAN — Ama, kaptan orada yetkili kişidir.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Şimdi Sayın Başkanım, burada asıl olan, evlenmenin yaş sınırıdır ve o da evlenecek kişilerin millî hukukuna tabidir.

BAŞKAN — Tabii eşler değişik değişik ülkelerdendirler.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Evlenme aktinin şekli ise; yapıldığı yer hukukuna tabidir ve geçerlidir.

BAŞKAN — 12 nci madde üzerinde başka söz almak isteyen?.. Yoktur.

Maddeyi oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

13 üncü maddeyi okutuyorum :

Boşanma ve Ayrılık :

MADDE 13. — Boşanma ve ayrılık sebepleri ve hükümleri eşlerin müşterek millî hukukuna tabidir.

Eşler ayrı vatandaşlıkta iseler müşterek ikametgâh hukuku, bulunmadığı takdirde müşterek mutad meskenleri hukuku, bunun da bulunmaması halinde Türk hukuku uygulanır.

Geçici tedbir niteliğinde olmayan boşanma ve ayrılıkla ilgili nafaka talepleri, boşanma ve ayrılık hakkında yetkili olan hukuka tabidir.

BAŞKAN — Birinci fıkradaki «...eşlerin müşterek millî hukukuna tabidir» ibaresinden kasıt nedir?

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Aynı tabiyeti taşıyan kişilerin tabi olacakları hukuku belirliyor efendim.

BAŞKAN — Aynı tabiyeti taşıyanları belirledik, eğer ayrıysa tabiyetleri onun için ne diyeceğiz?

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — «Son ikametgâh hukuku» diyoruz.

BAŞKAN — Eğer o da yoksa, Türk hukukuna mı tabi oluyor?

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Mutad meskenleri hukukuna tabi oluyorlar.

BAŞKAN — Bunun da bulunmaması halinde Türk hukukuna tabi olacaklar.

HÂKİM TUÇGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Zaten, dikkatinizden kaçmamıştır, bütün ana ilkeler böyledir efendim.

BAŞKAN — «Geçici tedbir niteliğinde olmayan boşanma» ne demek?

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Müsaade ederseniz arz edeyim.

Boşanma davası açıldığı vakit, bir defa, kadının iskân ve infakı için, çocukların muhafazası için birtakım tedbirler alınır.

BAŞKAN — Nafaka falan bağlanıyor.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Nafaka bağlanıyor veyahut da boşanmadan sonra, bir yıl süreyle, «yoksulluk nafakası» dediğimiz bir nafaka bağlanıyor; bunlar geçici nitelikte.

Buradaki hükümlerle, geçici nitelikte olmayan sair nafakalar ifade ediliyor. Yani, devamlı nafaka bağlanması yabancı kanun tarafından öngörülmüş olabilir; o zaman yetkili kanuna göre çözümlenir.

BAŞKAN — «Yetkili hukuka tabidir» ne demektir?

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Yani boşanmayı idare eden hukuk hangisi ise, ona göre meseleyi çözümleneceğiz.

BAŞKAN — 13 üncü madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı efendim?.. Yoktur.

Maddeyi oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

14 üncü maddeyi okutuyorum :

Evlilik Malları :

MADDE 14. — Evlilik malları hakkında eşler ikametgâh veya evlenme anındaki millî hukuklarından birini seçebilirler; böyle bir seçim yapılmamış olan hallerde evlilik malları hakkında evlenme anındaki müşterek millî hukuk, müşterek bir millî hukuk bulunmadığı hallerde, evlenme anındaki müşterek ikametgâh hukuku, bu da bulunmadığı takdirde, malların bulunduğu yer hukuku uygulanır.

Evlenmeden sonra yeni bir müşterek hukuka sahip olan eşler, üçüncü kişilerin hakları saklı kalmak üzere, bu yeni hukuka tabi olabilirler.

BAŞKAN — Evlilik malları, evde bulunan eşyalar mıdır efendim?

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Hayır efendim. Evlilik sonucunda karı ve kocanın malları bir bütün teşkil ediyor.

BAŞKAN — Ama evdeki eşyalar da dahil mi buna?

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Her şey dahil, mameleklerine dahil bütün mallar bunun içerisine giriyor.

Bunların idaresi üzerinde birtakım rejimler var; mal birliği, mal ayrılığı gibi.

Bizde kanunî rejim mal ayrılığıdır; karı kocanın malları hukuken ayrıdır, birbirine karışmış durumda değildir; meğer ki, aralarında bir sözleşme yapıp başka bir rejimi kabul etmemiş olsunlar.

Bu getirilen maddede, eğer seçim varsa, yani eşler mal rejimlerini tespit etmişlerse, bunun içinden de ikametgâh kanununu yahut da evlenme anındaki millî kanunlarından birini seçerler, bunun rejimine tabi olduklarını beyan ederler.

BAŞKAN — Tanıdıklarımın birisinin bir boşanma davası olmuştu da, kadın veya erkek evdeki bütün eşyaları götürmüştü. Diğer dava açtı; «Eve ait eşyada karı - koca arasında ayrılık olmaz; binaenaleyh eşyalarını ayıramayız» dediler ve eşyaları kaçırdıkları kârlı çıktı.

Var mıdır böyle bir şey bizim hukukumuzda?

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Hayır efendim. Bizim dairenin konusu olduğu için arz edeyim.

Şimdi o eşyaları kaçırdıkları kârlı çıkması bugünkü Medenî Kanununun 165 üncü maddesi hükmünden kaynaklanıyor. Medenî Kanununun 165 üncü mad-

desi, karı koca arasında cebrî icra yasağı öngörmüştür. Yani karı ve koca birbiri hakkında icra takibinde bulunamazlar. İcra takibinde bulunamayacakları için mallar kapanın elinde kalıyor maalesef.

BAŞKAN — Evet, öyle oluyor.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Son Medenî Kanunumuzdaki değişiklikle bunu kaldırdık. Çünkü bu, bünyeye uymuyordu ve kuvvetli olan malları alıp götürüyordu; bu 165 inci madde bu yüzden kaldırıldı.

BAŞKAN — Veya eşlerden birinin evde bulunmadığı bir zamanda daha evvel kararlaştırıyor, alıp götürüyordu.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Bize gelen davaların çoğu böyle.

Biz hükümler veriyoruz, «bu, kadının; bu, erkeğin» diye; fakat maalesef bunların infazı, boşandıktan sonraya talik edilir, yani hiçbir hukukî sonucu yoktur; ama değişikliklerle bu yeni bir şekle girecektir.

BAŞKAN — Evet.

14 üncü madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı efendim?.. Yoktur.

14 üncü maddeyi oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Evlilik İçi Nesep :

MADDE 15. — Evlilik içi nesep ilişkileri, doğum anındaki evlenmenin genel hükümlerini düzenleyen hukuka tabidir.

BAŞKAN — 15 inci madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yoktur.

Maddeyi oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

16 ncı maddeyi okutuyorum :

Nesebin Düzeltilmesi :

MADDE 16. — Nesebin düzeltilmesi, babının düzeltme anındaki millî hukukuna, nesebin bu hukuka göre düzeltilmemesi halinde ananın millî hukukuna, buna göre dahi düzeltmenin mümkün olmaması halinde, çocuğun millî hukukuna tabidir.

BAŞKAN — 16 ncı madde üzerinde söz almak isteyen?..

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Efendim, küçük bir aksama var; işin uzamaması için sadece beyan edeceğim; takdir sizlerindir. O da; üçünün de kanunu bulunmazsa ne olacak? O hallerde, Türk hukukunu uygulamamız gerekecek; ama bu çok az bir ihtimaldir. Ben sadece, tutanaklara geçsin diye arz ediyorum ve bir öneride bulunuyorum.

BAŞKAN — Üç halin de olmamasında Türk hukuku uygulanacak.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Tabii, üçü de olmazsa; yani hep bulunabileceğini farz ediyoruz; ama o da bulunmayabilir. O takdirde de, elbette Türk hukuku uygulanacaktır. Zaten buraya yazılmasa bile, biz yukarıdaki ilkelerden içtihaden bunu çıkarırız.

BAŞKAN — 16 ncı madde üzerinde başka söz almak isteyen?.. Yoktur.

Maddeyi oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

17 nci maddeyi okutuyorum :

Evlilik Dışı Nesep :

MADDE 17. — Evlilik dışı olan çocuk ile ana arasındaki kişisel ve malî ilişkilere ananın millî hukuku, çocuk ile baba arasındaki kişisel ve malî ilişkilere ise babanın millî hukuku uygulanır.

BAŞKAN — 17 ncı madde üzerinde söz almak isteyen?..

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Sayın Başkanım, özür dilerim, açıklama değil de, burada yanlışlıkla bir kelime fazla yazılmış, onu arz edecektim.

«Evlilik dışı olan çocuk» değil; «evlilik dışı çocuk» diyoruz biz; yani, «olan» sözcüğü yok; konması lazım.

BAŞKAN — «Evlilik dışı meydana gelen çocuk» dense?

METE SÜNEL (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — «Evlilik dışı doğan çocuk» denilebilir.

KEMALETTİN ALİ KÂŞİFOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — «Evlilik dışı çocuk» diyorlar efendim.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Özellikle burada çocuğun menfaati korunmak isteniyor.

BAŞKAN — Evet, «olan» sözcüğünü silelim efendim.

KEMALETTİN ALİ KÂŞİFOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Biz, Medenî Kanun tasarısında da aynı deyim; «Evlilik dışı çocuk» deyimini kullandık efendim.

BAŞKAN — Evet, «evlilik dışı çocuk» diyoruz.

17 nci madde üzerinde başka söz almak isteyen?.. Yoktur.

17 nci maddeyi bu değişiklikle oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

18 inci maddeyi okutuyorum :

Evlât Edinme :

MADDE 18. — Evlât edinme ehliyeti ve şartları hakkında taraflardan herbirinin evlât edinme anındaki millî hukuku uygulanır.

Evlât edinmenin hükümleri evlât edinenin millî hukukuna, birlikte evlât edinme halinde ise evlenmenin genel hükümlerini düzenleyen hukuka tabidir.

Evlât edinmeye diğer eşin rızası konusunda eşlerin millî hukukları birlikte uygulanır.

BAŞKAN — 18 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok..

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarının 19 uncu maddesini okutuyorum :

Velayet :

MADDE 19. — Velayet, nesebi düzenleyen hukuka tabidir.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarının 20 nci maddesini okutuyorum :

Boşanmada Velayet :

MADDE 20. — Boşanmada velayet ve velayete ilişkin sorunlar hakkında boşanmanın tabi olduğu hukuk uygulanır.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarının 21 inci maddesini okutuyorum :

Yardım Nafakası :

MADDE 21. — Yardım nafakası borçlunun millî hukukuna tabidir.

BAŞKAN — 21 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarının 22 nci maddesini okutuyorum :

Miras :

MADDE 22. — Miras ölenin millî hukukuna tabidir. Türkiye'de bulunan taşınmaz mallar hakkında Türk hukuku uygulanır.

Mirasın açılmasına, ıktisabına ve taksimine ilişkin hükümler terekenin bulunduğu yer hukukuna tabidir.

Türkiye'de bulunan mirasçısız tereke Devlete kalır.

Ölüme bağlı tasarrufun şekli 6 ncı madde hükmüne bağlıdır. Ölenin millî hukukuna uygun şekilde yapılan ölüme bağlı tasarruflar da geçerlidir.

Ölüme bağlı tasarruf ehliyeti, tasarrufta bulunanın, tasarrufun yapıldığı andaki millî hukukuna tabidir.

BAŞKAN — Madde üzerinde söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

HAKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Sayın Başkanım, bilgimize arz etmek mecburiyetinde olduğum bir konu var :

«Yabancıların Türkiye'de bulunan terekesinde mirasçuları yoksa devlete kalır» deniliyor. Bir yabancı terekesini özellikle dinen veya harsen mensup olduğu kendi kuruluşuna verirse veya herhangi bir şahsı kendisine mirasçı olarak tayin ederse, o zaman devlete kalmayacak. Özellikle Türk tabiyetinde olmayan bir kişi, bir Rum, terekesini kendi bulunduğu dinî müesseselerine veya okullarına vermesi halinde devlete kalmayacak.

Vakıa biz bunu Komisyon olarak şöyle ifade etmiştik: Bu türlü miraslarda, böylesine bir yasak koyalım demiştik; ama bu konu ile ilgili hukuk fakültesi öğretim üyeleri, hukukî münasebetler açısından, «Bütün dünyada bu böyledir; böyle bir yasak koymamız halinde, devletlerin dikkatini çekeceğiz» şeklinde görüş bildirdiler.

Yani, bir Rum vefat ettiği zaman, kimsesi yoksa, kanunî mirasçısı yoksa, bu defa müntesip mirasçı ihdas edecek, mallarını devlete bırakmamak için kilisesine, okuluna veya kendi müesseselerinden birine, vakfına bırakabilecektir.

BAŞKAN — Şimdiye kadar da zaten bırakmış.

HAKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Evet bırakıyordu.

Biz, buna mani olalım demiştik; ama «Devletler-arası Umumi Hukukta, Hususî Hukukta bu böyledir» denildi bu bir.

İkincisi : «Bu kere de hileye kaçacak, bir yakınına mansup mirasçı olarak tespit edecek; onun kanalı ile mallarını kurtarmaya çalışacaktır. Buna mani olamayız, bu böyle geçsin» denildi. Bilgilerinize sunmak zarureti doğdu.

Arz ederim.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Bir hususu özel olarak ifade etmek istiyorum: Rum-

larla ilgili bizlere türlü vasiyetler geliyordu, mallarını değişik yerlere vasiyet ediyorlardı. Biz tarihî gelişim içinde bu vasiyetleri idari olarak geçersiz saydık. Türkiye'ye gelişinden bugüne kadar geçen süreyi ve durumlarını inceleyerek, Vakıflar Kanununun 104 üncü maddesinden de yararlanarak tarihî gelişimi de esas alıp bu vasiyetleri geçersiz saydık; ama Sayın Paşamın da söylediği gibi, davalar gerçekten durdu.

Kararlarımızı bilim alanında eleştirdiler; fakat sonucuna hepsi katıldılar; «Karar, tarihî gelişim açısından fevkalade; ama hukuk açısından biraz tartışmalı» denildi.

Tartışmalı olduğunu biz de biliyoruz; ancak, amaç, millî yararı korumaktı. Oysa bunun yararını görmedik. Bu defa mallarını kişilere vermeye başladılar; kişilere veriyorlar, kişiler de el altından yine öbür tarafa veriyordu.

Onun için, bu konuda mutabık kalmak zorunda kalıyoruz. Yoksa, böyle bir maddenin çıkmasını gönlüm istemez.

Ne kadar sıkıştırırsak sıkıştıralım, faydası olmuyor.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Çünkü, «kanunî mirasçısı olmayan tereke devlete kalır» dersek, o zaman mansup mirasçılara, sonradan tayin olmuş mirasçılara mani oluruz; fakat, o zaman da genel hukuk sahasında çok zaafa uğramış oluyoruz.

BAŞKAN — Buna değmez.

Buyurun.

KEMALETTİN ALIKÂŞIFOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Sayın Başkanım, bu konu Medenî Kanunun 448 inci maddesinde hükme bağlanmıştır.

448 inci madde, «Mirasçı bırakmaksızın vefat eden kimsenin mirası, büyükbabalar ve büyükanaların, baba ve analar ile erkek ve kızkardeşlerinin intifa hakları baki kalmak üzere devlete intikal eder» şeklinde dedir.

Biz hükümet tasarısında, «Kanunî mirasçılar arasında gerçek kişi bulunmayan Türkiye'deki tereke devlete kalır» şeklinde hiç olmazsa «gerçek kişi bulunmayan hallerde», dolayısıyla herhangi bir şekilde ölüme bağlı bir tasarruf ile bir hastaneye veya bir vakfa gitmesin, gitse dahi bu geçersiz olsun; ancak gerçek kişi var ise o zaman mesele yok; ama gerçek mirasçı yok ise o zaman devlete kalsın diye, 448 inci maddeyi biraz daha vurgulamak ve sınırlamak suretiyle bir düzenleme getirmiştik. Takdir size aittir.

Biz, «Kanunî mirasçılar arasında gerçek kişi bulunmayan Türkiye'deki tereke devlete kalır şeklinde bir düzenleme ile huzura gelmiştik.

Arz ederim.

BAŞKAN — Bu, meseleyi halledecek midir?

Buyurun.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Rumların yaptıkları vasiyetlerden söz edildi. Yalnız, bu söz konusu olan Rumlar, öyle zannediyorum ki, hemen hepsi Türk vatandaşı olan Rumlardır.

BAŞKAN — Tabii, Türk vatandaşı olanlardır.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Halbuki, bizim bu madde Türk vatandaşı olanlar ile ilgili değil, yabancıların hukukuyla ilgilidir. Onun için, vakıflarla ilgili olarak verilen misaller doğrudan doğruya bu kanunu ilgilendirmiyor.

İkincisi; tüzelkişiler hakkında Hükümetin getirdiği teklif aşağıda değiştirildi. Değiştirilme sebeplerinden birisi şu : Bir yabancı kişinin, ölüme bağlı tasarrufla, mallarını bir başka kişiye bırakma ehliyetini bizim ortadan kaldırmamız, Devletler Genel Hukukuna ve prensiplerine tamamen aykırı düşecek bir yaklaşımdır.

Bunun yanı sıra, böyle bir hüküm getirdiğimiz zaman, bir yabancı kişi, bir Türk hayır cemiyetine dahi vasiyette bulunamayacak hale gelir. Yabancı, eğer Kızılaya bağışta bulunmayı, vasiyette bulunmayı arzu edecek olursa, getirilen teklife göre o da mümkün olmayacak; çünkü gerçek kişi değildir.

Komisyon, bu bakımdan son şekli benimsedi.

BAŞKAN — 22 nci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

23 üncü maddeyi okutuyorum :

Aynı Haklar :

MADDE 23. — Taşınır ve taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet hakkı ve diğer aynı haklar malların bulunduğu yer hukukuna tabidir.

Taşınmakta olan mallar üzerindeki aynı haklara varma yeri hukuku uygulanır.

Yer değişikliği halinde henüz kazanılmamış aynı haklar malın son bulunduğu yer hukukuna tabidir.

Taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin hukukî işlemler şekil yönünden bu malların bulunduğu yer hukukuna tabidir.

BAŞKAN — 23 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

24 üncü maddeyi okutuyorum :

Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri :

MADDE 24. — Sözleşmeden doğan borç ilişkileri tarafların açık olarak seçtikleri kanuna tabidir.

Tarafların açık olarak bir kanun seçmemiş olmaları halinde borcun ifa yeri hukuku, borcun ifa yerinin birden fazla olması halinde borç ilişkisinin ağırlığını teşkil eden edimin ifa yeri hukuku, bu yerin de tespit edilemediği hallerde ise, sözleşmenin en yakın irtibat halinde bulunduğu yer hukuku uygulanır.

BAŞKAN — «Edim» ne demek?

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Bir borç ilişkisinde tarafların yerine getirmekle yükümlü oldukları iş. Mesela, bir alım - satım aktinde iki edim karşı karşıya: Satıcı malı teslim, alıcı da bedeli teslim ile yükümlü. Her birisinin bu mükellefiyetine, «edim» diyoruz. «eda» diyorduk eskiden «eda», «edim» oluyor burada; yerine getirmek.

BAŞKAN — Bu kelimenin yeni Türkçesini bulamadık.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Yeni Türkçesi; «edim» oluyor. Arapça «eda» kelimesinin yerine bunu getirmiş oluyoruz.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Çok iyi bulmuşlar.

HAKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Öğrencilere derslerde de böyle okutuluyor.

BAŞKAN — 24 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

25 inci maddeyi okutuyorum :

Haksız Fiiller :

MADDE 25. — Haksız fiilden doğan borçlar haksız fiilin işlendiği yer hukukuna tabidir.

Haksız fiilin işlendiği yer ile zararın meydana geldiği yerin farklı ülkelerde olması halinde, zararın meydana geldiği yer hukuku uygulanır.

Haksız fiilden doğan borç ilişkisinin başka bir ülke ile daha yakın irtibatlı olması halinde bu ülke hukuku uygulanabilir.

BAŞKAN — 25 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

26 ncı maddeyi okutuyorum :

Sebepsiz İktisap :

MADDE 26. — Sebepsiz iktisap hukukî bir ilişkiye dayanıyorsa bu ilişkinin tabi olduğu hukuk, diğer hallerde sebepsiz iktisabın gerçekleştiği yer hukuku uygulanır.

BAŞKAN — 26 ncı madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

27 nci maddeyi okutuyorum :

II. KISIM

Milletlerarası Usul Hukuku

I - BÖLÜM

Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi

Milletlerarası Yetki :

MADDE 27. — Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini, iç hukukun yer itibariyle yetki kuralları tayin eder.

BAŞKAN — «İç hukukun yer itibariyle yetki kuralları tayin eder»den kasıt nedir?

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Bugün sadece Türkler arasında ve Türkiye'de cereyan eden hukuk davalarında hangi mahkemenin coğrafi bakımdan davaya bakmakla yetkili olduğunu tespit eden hükümlerimiz var : Coğrafi bakımdan yetkili olan mahkeme Ankara mahkemesidir, İstanbul mahkemesidir gibi...

BAŞKAN — 27 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

28 inci maddeyi okutuyorum :

Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davalar :

MADDE 28. — Türkiye'de ikametgâhı bulunmayan Türk vatandaşlarının, kişi hallerine ilişkin davaları, ikamet ettikleri ülke mahkemesinde açılmadığı takdirde Türkiye'de yer itibariyle yetkili mahkemede, bulunmaması halinde ilgilinin sakin olduğu yer, Türkiye'de sakin değilse Türkiye'deki son ikametgâhı mahkemesinde, o da bulunmadığı takdirde Ankara Mahkemesinde görülür.

BAŞKAN — Dışarıda bulunan bir vatandaş, Türkiye'de ikametgâhı bulunmayan Türk vatandaşı, yurt dışındaki Türk vatandaşı ifade edilmek isteniyor; öyle değil mi efendim?

Buyurun Sayın Şener.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Benim bir önerim olacak; kabul edip etmemek takdirlerinize kalmıştır.

İleride gelecek «tenfiz» hükmünde İstanbul, İzmir mahkemelerini de yetkili kıldık; bu yetkiyi biraz genişlettik, yani vatandaşa kolaylık sağlamak istedik.

Bu hüküm, halen meri Usul Hukukununun 18 inci maddesinin karşılığıdır; «Ankara» demiş, uygundur, hükümet merkezidir. Ancak, kolaylık sağlamak ve öbürü ile de paralellik olsun diye İstanbul ve İzmir'i de eklemek mümkün olabilir sanıyorum.

Takdir sizlerindir.

BAŞKAN — Adalet Bakanlığının tespit edeceği mahkeme ne diyecek? Vatandaş Erzurum veya başka bir yerdedir; Ankara'ya niye gelip gitsin?

METE GÜNEL (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Sayın Başkanım, kanunla tespit etmek lazım yetkili mahkemeyi; kamu düzenini ilgilendiriyor.

KEMALETTİN ALIKAŞIHOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Sayın Başkanım İstanbul ve İzmir'i 35 inci maddeye zaten eklemiştik.

BAŞKAN — Bir tane de Doğudan bir yer bulun. Hep, «Ankara, İstanbul, İzmir» diyoruz; Doğuda Erzurum olabilir.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — O takdirlerinize kalmıştır; mesele, kolaylık sağlamaktır.

BAŞKAN — Öbür maddede Ankara, İstanbul, İzmir geçiyorsa, onu nereye ilave edeceksiniz?

KEMALETTİN ALIKAŞIHOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Eğer burada kabul buyurulursa ona göre düzenleriz.

BAŞKAN — Burada ilave edeceğiz.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Onu da arz edeyim.

Aslında, «Ankara, İstanbul» şeklinde idi; bendenizin Komisyondaki teklifim üzerine «İzmir» de ilave edildi. Bu madde «Ankara» olarak kalmıştı; ama Adana ya da Erzurum gibi bir şehir daha eklenebilir. Kanun vazın olarak böyle bir ilavede bulunulmasında bir sakınca yok, eklenebilir. Bir kolaylık hükmü taşıyor bu madde.

BAŞKAN — O zaman, «... bulunmadığı takdirde Ankara, İstanbul, İzmir mahkemelerinde görülür» mü diyeceğiz, yoksa «... mahkemelerinden birinde görülür» mü diyeceğiz?

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — «mahkeme» diyeceğiz; zira, Usul Hukuku, hangi mahkeme olduğunu çözer.

HAKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Sayın Başkanım, eğer buraya «Erzurum'u» ilave edeceksek, öbür tarafa da ilave etmemiz lazım.

BAŞKAN — Hayır, öbür kısımda da, «Ankara, İstanbul, İzmir» dedik; o kısma uyalım artık.

METE GÜNEL (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — 28 inci madde ile getirilen husus, eskiden müsaade edilmeyen, yani bizim vatandaşımıza dışarıda kişi hallerine ilişkin bir boşanma davası açma hakkı tanımayan husus idi.

Biraz önce Sayın Başkanın da belirttiği gibi, 540 ıncı madde tenfiz kararlarında ilam, ahkâmı şahsiyeye mütedair ise, tenfiz kararı da veremeyecekti.

Şimdi, vatandaşımız, yurt dışında, eğer bulunduğu ülke kanunu müsait ise dava açabilecek; ama zorlamıyoruz onu. Orada dava açmadığı veya açamadığı takdirde, Ankara'ya gelip davasını açsın diyoruz; fakat tensip buyurduğunuz gibi, ilk üç mahkeme de bu davayı görebilir.

Ben, açıklık getirmek için arz etmeye çalıştım. Vatandaşımızın kişi hallerine ilişkin davasını dışarıda açsın diye kendisine imkân veriyoruz; ama orada dava açmaya zorlamıyoruz. Dışarıda açmayabilir; fakat Türkiye'ye de gelince, davasını Ankara mahkemesinde, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden birinde açsın. O hususta 35 inci maddeye uygun bir düzenleme getirebiliriz.

KEMALETTİN ALIKAŞIHOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Bir kolaylık daha var. Dikkat edilirse, Türkiye'de sakin değilse, Türkiye'deki son ikametgâhı mahkemesinde - yani vatandaş Erzurum'dan gitmişse veya başka bir şehirden gitmiş ise - o da bulunmadığı takdirde büyük şehir mahkemeleri diyerek, vatandaşa bir kolaylık sağlamışız.

Birlik ve beraberlik olması bakımından böyle bir ilave uygun olur.

BAŞKAN — «Ankara, İstanbul, İzmir mahkemelerinden birinde...»

ORGENERAL NECDET ÜRUĞ (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Bunun takdiri var. Üç tane mahkeme oldu şimdi; bunun takdiri kişiyeye bağlı olsun.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Tabii, ilgilinin müracaatıyla olacak, kendisine kolaylık sağlayıcı bir hüküm olduğu için.

BAŞKAN — Dilediği şehirde davasını açabilir.

METE GÜNEL (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Mahkeme yetkisizlik kararı veremeyecek; yani Ankara, İstanbul ve İzmir mahkemeleri de yetkilidirler.

BAŞKAN — «Ankara, İstanbul, İzmir mahkemelerinden birinde...» diyeceğiz.

KEMALETTİN ALİKÂŞİFOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — İsterseniz «Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden...» diyelim. 35 inci maddede öyle yazılmış; birlik olması bakımından arz ediyorum.

BAŞKAN — Maddenin bu kısmını değişik şekliyle yeniden okutuyorum :

«... Türkiye'de sakin değilse, Türkiye'deki son ikametgâhı mahkemesinde, o da bulunmadığı takdirde Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden birinde görülür.»

BAŞKAN — 28 inci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı?.. Yok.

28 inci maddeyi düzeltilmiş şekliyle oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

29 uncu maddeyi okutuyorum :

Yabancıların Kişi Hallerine İlişkin Bazı Davalar :

MADDE 29. — Türkiye'de ikametgâhı bulunmayan yabancı hakkında vesayet, kayımlık, hacir, gapiplik ve ölmüş sayılma kararları ilgilinin Türkiye'de sakin olduğu yer, sakin değilse mallarının bulunduğu yer mahkemesince verilir.

BAŞKAN — 29 uncu madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

29 uncu maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

30 uncu maddeyi okutuyorum :

Miras Davaları :

MADDE 30. — Mirasa ilişkin davalar ölenin Türkiye'deki son ikametgâhı mahkemesinde, son ikametgâhının Türkiye'de olmaması halinde terekeye dahil malların bulunduğu yer mahkemesinde görülür.

BAŞKAN — 30 uncu madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

30 uncu maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

31 inci maddeyi okutuyorum :

Yetki Anlaşması :

MADDE 31. — Yer itibarıyla yetkinin kamu düzeni veya münhasır yetki esasına göre tayin edilmediği hallerde, taraflar aralarındaki yabancılik unsuru taşıyan ve borç ilişkilerinden doğan uyuşmazlığın yabancı bir devlet mahkemesinde görülmesi konusunda anlaşılabilirler. Yabancı mahkemenin kendisini yetkisiz sayması halinde dava yetkili Türk mahkemesinde görülür.

BAŞKAN — 31 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

31 inci maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

32 nci maddeyi okutuyorum :

Teminat :

MADDE 32. — Türk mahkemesinde dava açan, davaya katılan veya icra takibinde bulunan yabancı gerçek ve tüzelkişiler, yargılama ve takip giderleriyle karşı tarafın zarar ve ziyanını karşılamak üzere mahkemenin belirleyeceği teminatı göstermek zorundadırlar.

Mahkeme, dava veya takibin niteliğine ve duruma göre davacıyı, davaya katılanı veya takip isteğinde bulunanı karşılıklılık esas na göre teminat göstermekten muaf tutabilir.

BAŞKAN — 32 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

32 nci maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

33 üncü maddeyi okutuyorum :

Yabancı Devletin Yargı Muafiyetinden Yararlanamayacağı Haller :

MADDE 33. — Yabancı devlete, özel hukuk ilişkilerinden doğan hukukî uyuşmazlıklarda yargı muafiyeti tanınmaz.

Bu gibi uyuşmazlıklarda yabancı devletin diplomatik temsilcilerine tebligat yapılabilir.

BAŞKAN — 33 üncü madde üzerinde biraz iza-hatta bulunur musunuz Sayın Fişek?

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Devletlerin faaliyetleri eski zamanlarda sadece devlet faaliyeti imiş, ticaretle iştilgal etmezlermiş. Yalnız, zamanla, devletin ekonomik hayata katkısı ona ikinci şahsiyetini de kazandırıyor bayağı bir özerk kişiymiş gibi, devlet birtakım işlemlerde bulunuyor. Bunun dışında bir de, memleketlerde bulunan yabancı elçilikler vesaire, kendi hükümetleri ad na birtakım hukukî işlemlere giriyorlar, kiralama gibi, adam kullanma gibi.

Şimdiye kadar olan sistemde, eski sistemde bir devlet başka bir devleti muhakeme edemeyeceği için kendileri kazaî muafiyetten yararlanıyorlardı, yani aleyhine dava açılmıyordu, açılrsa da reddediliyordu. Bu getirmek istediğimiz hükümle, devletin iki türlü faaliyetini birbirinden ayırıyoruz : Birisi, hükümler hakkına dayanıp yaptığı faaliyetleri var ki, onları yargılayamayız; ikincisi, bir özel kişiymiş gibi yaptığı hukukî işlemler var, ticarî olsun yahut da

Borçlar Hukukuna giren olsun, o takdirde o sıfatla hareket ettiği vakit kendisi yargılanabilecek. Yani Türkiye'de bir yabancı elçiliğin tuttuğu, kiraladığı bir bina ile ilgili olarak çıkacak ihtilaf dolayısıyla, Türk mahkemeleri o davaya bakabilecek ve bu iş için de büyükelçiliğe tebligat yapılabilecektir.

BAŞKAN — Bugüne kadar yapılamıyor muydu?
HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Hayır efendim, yapılamıyordu.

BAŞKAN — Diğer ülkeler de bu hakkı haiz mi?
HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Tabii, tabii, bu dediğim gibi, ilk zamanlarda kazaf muafiyet kesindi, sonra yavaş bir yumuşama geldi, devlete feragat hakkı tanındı. Bizim Yargıtayımızın bir kararında da var; gerçi muafittir; ama Hariciye kanal yla devlete müracaat edip, «feragat eder mi, etmez mi?» diye sormakta yarar vardı. Feragattan bir sonraki adım da, bu şimdi bizim geldiğimiz adım; özel kişiliğiyle yaptığı işlemlerde kazaf muafiyet yok. Hiç kimseyi rahatsız edici bir hüküm değil hukuk aleminde.

BAŞKAN — Ben onun için sordum.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Bu hususta acaba karşılıklı, müteakibiyet esasına dayanan anlaşmalara gerek var mı, yok mu?

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Ona pek gerek olacağını zannetmiyorum; şu bakımdan zannetmiyorum : Çünkü, öbür devletler bu işi fiilen yapmaktalar. Eğer biz kendimizi, «karşılıklı muamele» diye bağlarsak, karşı tarafta olmadığı için, mahkemeler tereddüde düşebilir, bir sözleşme arayabilirler. Halbuki kanunun hükmü açıktır. Dediğim gibi, bu, uluslararası alanda hiç kimseyi rahatsız edici bir hüküm değil. Yani, karşılıklı işlem şartı dahi koymasızın bu olabilir.

BAŞKAN — Bu kanun çıktıktan sonra, buradaki yabancı misyonları bu bakımdan haberdar etmek de gerekecek.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Tabii, gerekebilir de, yararlı olur.

Yalnız şunu da arz edeyim ki, şu anda bu işle uğraşan yabancı meslektaşlar, kanun çıksa da tercüme etsek diye bekliyorlar; hatta bir kısmı tercüme edildi bile. Yakından izleniyor.

BAŞKAN — 33 üncü madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

34 üncü maddeyi okutuyorum :

II - BÖLÜM

Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tenfizi ve Tanınması

Tenfiz Kararı :

MADDE 34. — Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o Devlet Kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilanların Türkiye'de icra olunabilmesi yetkili Türk Mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır.

Yabancı mahkemelerin ceza ilamlarında yer alan kişisel haklarla ilgili hükümler hakkında da tenfiz kararı istenebilir.

BAŞKAN — 34 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı?..

KEMALETTİN ALİ KAŞIFOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Genelde, tenfiz işlemi, müsaade ederseniz, bu konuda yetkili olan Mete Günel arkadaşımız izah etsin.

BAŞKAN — Buyursunlar.

METE GÜNEL (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Efendim, yabancı mahkemelerden verilen kararların infazı, ancak, Türk mahkemelerinin. Türk kanununda asliye mahkemesi olarak tayin edilmiştir. tenfiz kararı vermesine bağlıdır. Müteakip maddelerde göreceğiz; «Tenfizi isteyen kişi neleri mahkemeye sunacaktır; mahkeme hangi hususları isteyecektir?» basit yargılama usulü öngörülmüştür. Basit yargılama usulüne göre mahkeme duruşma yapacaktır ve tenfiz kararı verilmesi, kanunun öngördüğü şekilde uygun ise tenfiz kararı verilecektir; aksi halde tenfiz istemi reddedilecektir. Bunun için, aynı bizim mahkemelerde ve Türkler arasında görülen davalarda olduğu gibi, Temyiz yolu açıktır. Yalnız, Temyiz edildiği anda, tenfiz kararı işlemeyecektir; yani, kesinleşme esası getirilmiştir. Ancak kesinleştikten sonra tenfiz kararı, daha doğrusu tenfizine karar verilen yabancı ilam, icra olunabilecektir.

BAŞKAN — Evet.

ORGENERAL NECDET ÜRUĞ (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Efendim, ikinci cümlede, «Yabancı mahkemelerin ceza ilamlarında yer alan kişisel haklarla ilgili hükümler hakkında da tenfiz kararı istenebilir» deniyor.

Kim ister bunu? Öbürlerinde belli birinci sırada; fakat ikincisini kim isteyecektir, bu tenfiz kararını? Bunu açıklayabilirler mi?

BAŞKAN — Buyurun.

ŞERİF ÜNAL (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Efendim, şimdi bir olay düşünelim; adam öldürülmesi hali... Almanya'da, Alman mahkemesi, cinayet suçu dolayısıyla bir karar vermiş ve aynı kararda ilgiliyi bizim, kan bedeli dediğimiz tazminata da mahkûm etmiş.

Eğer, bu ceza ilamında, tazminat konusu varsa, ceza ilamını tanımıyoruz; fakat tazminata ilişkin hükümü tanıyoruz ve bunun için Türkiye de tenfiz kararı verilebilir diyoruz.

ORGENERAL NECDET ÜRUĞ (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — İstenebilir de; acaba kim isteyebilir?

ŞERİF ÜNAL (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — İlgilisi isteyebilir; lehine karar verilen kişi kim ise, o isteyebilir.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Müsaade eder misiniz efendim?

BAŞKAN — Buyurun.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Efendim, bizde buna davaların birleştirilmesi diyoruz. Bir ceza davasında bir şahsî hak istenirse, bir hukuk davasıyla bir ceza davası birlikte görülmüş oluyor ve verilen hüküm de iki kısma ayrılıyor: Bir cezaî bölüm; iki, hukukî bölüm. Hukukî bölüm için, isterse vatandaş ceza mahkemesine gitmeyip, zararını hukuk mahkemesinden zaten isteyebilirdi; ama davaya müdahale edip şahsî hakkının da korunmasını istemiş ve ceza mahkemesi bu işlemin yapılması dolayısıyla yargılamanın uzamayacağı kanaatine varmışsa onu inceler; aksi takdirde incelememek hakkı da vardır: «Ben cezai bölümü bitiriyorum; hukuk muhakemesine git, orada şahsî hakkını ara...» Faraza babası ölmüştür, çocuğu tazminat istiyor, manevî tazminat istiyor ya da maddî tazminat istiyor. Böylece, burada iki tane dava vardır; bir hukuk davası, bir ceza davası. İşte, bizim burada getirmek istediğimiz, ceza bölümü değil; o ceza davasının içindeki hukuk davasıdır. O davanın da davacısı bellidir; biz ona «müdahil» diyoruz. O kişi tenfiz için başvuracaktır.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Burada söz konusu olan bir başka hal de, yabancı mahkemenin verdiği ceza ilamında kişinin şahsî haline ilişkin bir hüküm varsa, mesela cezaya bağlı olarak ehliyetinde bir kısıtlama yapılmışsa, vasi tayini gerekiyorsa, mahkemenin bir tenfiz kararı vermesi lazım. Bu tenfizi, benim verdiğim örnekte, sav-

cı isteyebilecektir; ilgili, kendisi, mahkûm isteyebilecektir; «Bana, ilama göre, bir vasi tayin etmeniz gerekiyor» diyecek yahut da savcı ceza ilamı olduğu için, bir vasi tayinini sağlamak üzere tenfiz kararı isteyecektir.

BAŞKAN — 34 üncü madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

35 inci maddeyi okutuyorum :

Görev ve Yetki :

MADDE 35. — Tenfiz kararları hakkında görevli mahkeme asliye mahkemesidir.

Bu kararlar kendisine karşı tenfiz istenen kişinin Türkiye'deki ikametgâhı, yoksa sakın olduğu yer mahkemesinden, Türkiye'de ikametgâhı veya sakın olduğu bir yer mevcut değilse, Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden istenebilir.

BAŞKAN — 35 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?..

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — «Mahkemelerinden birinden» deyimini kullanmıştık bir önceki metinde.

BAŞKAN — Evet, «mahkemelerinden birinden istenebilir.», «Birinden» kelimesi ilave edilecektir.

35 inci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

36 ncı maddeyi okutuyorum :

Tenfiz İstemi :

MADDE 36. — Tenfiz istemi dilekçe ile olur. Dilekçeye, karşı tarafın sayısı kadar örnek eklenir. Dilekçede aşağıdaki hususlar yer alır.

- Tenfiz isteyenle, karşı tarafın ve varsa kanunî temsilci vekillerinin ad, soyad ve adresleri,
- Tenfiz konusu hükmün hangi devlet mahkemesinden verilmiş olduğu ve mahkemenin adı ile ilamın tarih ve numarası ve hükmün özeti,
- Tenfiz, hükmün bir kısmı hakkında isteniyorsa bunun hangi kısım olduğu.

BAŞKAN — 36 ncı madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

37 nci maddeyi okutuyorum :

Dilekçeye Eklenecek Belgeler :

MADDE 37. — Tenfiz dilekçesine aşağıdaki belgeler eklenir.

- a) Yabancı mahkeme ilamının o ülke makamlarınca usulen onanmış aslı ve onanmış tercümesi,
b) İlamın kesinleştiğini gösteren ve o ülke makamlarınca usulen onanmış yazı veya belge ile onanmış tercümesi.

BAŞKAN — 37 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

38 inci maddeyi okutuyorum :

Tenfiz Şartları :

MADDE 38. — Yetkili mahkeme tenfiz kararını aşağıdaki şartlar dahilinde verir.

a) Türkiye Cumhuriyeti ile ilamın verildiği Devlet arasında karşılıklılık esasına dayanan bir anlaşma yahut o devlette Türk mahkemelerinden verilmiş ilamların tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmünün veya fiilî uygulamanın bulunması,

b) İlamın Türk Mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması,

c) Hükmün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması,

d) O yer kanunları uyarınca, kendisine karşı tenfiz istenen kişinin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde gıyapta hüküm verilmiş ve bu kişinin yukarıdaki hususlardan birine dayanarak tenfiz istemine karşı Türk Mahkemesine itiraz etmemiş olması,

e) Türklerin kişi hallerine ilişkin yabancı ilamda Türk kanunlar ihtilafı kuralları gereğince yetkili kılınan hukukun uygulanmamış ve Türk vatandaşları olan davalının tenfize bu yönden itiraz etmemiş olması.

BAŞKAN — 38 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?..

Buyurun.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Sayın Başkanım, maddenin (c) fıkrasında, «hükmün kamu düzenine veya kamu yararına açıkça aykırı bulunmaması» deyimini vardı. Bunu Komisyonumuz, kamu düzeninin içinde kamu yararı da vardır, diye çıkardı. Hükümetten metin «kamu yararı» deyimini gelmişti; Danışma Meclisinden de böyle gelmişti. Komisyonumuz kamu düzeninin içerisinde kamu yararı zaten vardır, buna ihtiyaç yoktur diye karar verdi.

BAŞKAN — Ne olur kalırsa?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Biraz daha geniş olur tabii, «kamu düzeni.»

BAŞKAN — Daha iyi değil mi?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Onu bilgilerinize arz ediyorum.

BAŞKAN — Buyursunlar efendim.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Efendim, uluslararası özel hukuk ilişkilerinde, «kamu yararı» tabiri ne millî kanunlarda ne de uluslararası sözleşmelerde yer alan bir kavramdır. Bunun sebeplerinden birisi de, hukukî olmaktan ziyade, siyasi niteliği olan bir kavram olmasıdır. Halbuki, elimizdeki konu tamamen özel hukuka ilişkin bir mesele.

«Kamu yararı» tabirinin kullanılmasında, Paşanın söylediğine ilave olarak şu mahzuru görüyoruz: Hâkim bir yabancı mahkemenin verdiği ilamı, tenfiz edilmek üzere karara bağlayacağı vakit, Türk Devletinin yahut da bir Türkün maddî bakımdan zarara uğrayacağı endişesiyle, bu ilamın tenfizini reddedebilir ve bu, uluslararası hukuk alanında büyük tepki yaratacaktır. Hatta bu ismin geçmesi bile bu yoldaki tefsirlere yol açacak, yani, «Türk makamları, kendi aleyhlerine, maddî aleyhlerine olacak ilamları tenfizden kaçınacaklar mı?» sorusu zihinlerde belirecek. Halbuki, «kamu yararı» kavramı, «kamu düzeni, kavramı içerisinde zaten vardır; Sayın Başkan da gayet iyi belirtiyorlar, uygulamada gayet geniş bir kavramdır «kamu düzeni» kavramı ve bu «kamu düzeni» kavramını mahkeme gerçek ihtiyaca göre yorumlayabiliyor ve zaten tarifini de yapmıyoruz, genellikle hiçbir yerde de tarifi yapılmıyor. Sadece, devletin genel politikasına, hukuk, anlayışına aykırı olan yabancı hüküm varsa, onu tenfiz etmiyoruz, yabancı kanun hükmü varsa onu uygulamıyoruz. Bunun içerisinde açık olarak «yarar»ı koyduğumuz vakit, dediğim gibi, uluslararası alanda bu işle uğraşan kişiler arasında büyük bir endişe, büyük bir istifham doğacaktır: «Kendi maddî zararları olduğu anda, demek ki, bizim, usulüne göre verdiğimiz, haklı olduğumuz ilamları dahi reddetme niyetleri vardır» derler.

Endişemiz bu efendim.

BAŞKAN — Diğer ülkelerin kanunlarında yok mudur?

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Hayır efendim. Yani, rahatlıkla söyleyebilirim.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu (Sözcüsü) — Efendim, aslında biz bunun millî servet ve millî menfaatler itibarıyla buraya konmasını istemiştik. Nitekim, İstanbul toplantısında da bulunmuştu. orada «kamu düzeni» gelmişti; fakat sonradan kamu yararını da ekledik; Danışma Meclisinden de böyle geldi. Fakat sonra Komisyonda, İstanbuldan gelen arkadaşlarla da, Hocamla da tartıştık: Gerçekten, bir sakıncayı beraberinde getirebilir; ama biz zaten kamu düzeni içinde bazı önemli kamu yararlarını kabul edeceğiz; yani, kamu yararını, kamu düzeni biçiminde yorumlamaya gideceğiz. Söz gelimi, İş Bankasından 50 milyar liranın tahsiline ilişkin bir ilam geldi. Bir bankayı batırmak, millî servetin batışıdır. Biz bunu zaten kamu düzeni içinde mütalaa edeceğiz.

O itibarla, buraya yazılıp yazılmaması pek önemli değildir. Yorum yoluyla biz zaten memleketin yüce menfaatlerini koruyabileceğiz. Bu, içtihatlar yoluyla korunabilir. Buraya yazılması ürkütücü bir şey getirebilir.

O itibarla, ben de arkadaşların görüşlerine katıldım.

BAŞKAN — Buyurun.

KEMALETTİN ALİ KAŞIFOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Sayın Başkanım, başlangıçta da arz etmiştik, bu konular aslında bugün Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunumuzda düzenlenen maddelerin, bazı yerde değiştirilerek buraya alınmasından ibarettir; bu konuda Hukuk Usulü Kanunumuzun 540 ıncı maddesinde yer alan bir hükmün buraya aktarılması şeklindeydi. Orada açıkça şöyle bir hüküm yer almaktadır: «Hükmün, hukuk amme kaidelerine mugayir veya intizamı umumînin icaplarına muhalif bulunması veyahut ilamın Türk Kavaid-i Esasiye Kanunisine muhalif hükmü ihtiva etmesi...»

Görülüyor ki, burada, «amme kaidelerine mugayir veya intizamı umumînin icaplarına muhalif.» Bunu biz bugünkü lisana çevirdiğimiz de, hem kamu düzeni ve hem de kamu yararı niteliğindeki bir hükmün var olduğunu görüyoruz. Yani biz, bu zamana kadar uygulanan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 540 ncı maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan bir hükmü buraya aktarıyoruz; ama şunu da kesinlikle vurguluyoruz; arkadaşlarımız pek çok sözleşmeleri önümüze getirdiler. Burada, kamu düzeni, hep kamu düzeninden söz ediliyor, kamu yararı söz konusu değil; ama hemen kabul edeyim ki, yani her ka-

mu yararı, hiçbir zaman kamu düzenini ihlal ediyor mahiyette kabul edilemez. Yani, kamu düzeni, kesinlikle bütün kamu yararlarını karşılıyor diye bir düşünceyi kabul etmemize de imkân yoktur. O bakımdan, biz, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda yer alan bir hükmü buraya aktarıyoruz.

Arz ediyorum efendim.

HAKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Şahsi kanaatimce, arkadaşımın arz ettiği, 540 ıncı maddenin üçüncü fıkrasında ifade edilen bu kelimeler, kamu yararı ile karşılıklı kelimeler değil. Oradaki yasaklama şöyle: Hükmün, hukuk-u amme kaidelerine mugayir veya intizamı umumînin icaplarına muhalif bulunması.» Kanaatimce, bu, kamu yararı ile bağdaşmaz; ikisi de kamu düzenini ihtiva ediyor. Onun için, bilmiyorum tabii değerli arkadaşlarım ne düşünüyorlar, «kamu yararı» dediğimiz zaman, geniş manada yorumlanacaktır. «Kamu düzeni» doğrudur; «kamu yararı» deyince, daha genişletmiş olacağız. Bu defa, «Türkiye'nin kamu yararına ters düşen bir ilamın tenfizinde Türkiye çekilmser kalacaktır» diye belki mahal mahkemeleri (yani bizim dışımızdaki mahkemeler) karar verirken, sanıyorum ki, kararı biraz ürkerek vereceklerdir : «Nasıl olsa Türkiye'de bunlar yerine getirilmiyor ki; şimdiden ben böyle bir karar vereyim» diye bir düşüncenin içine girebilecekler. Şimdiye kadar tahkikat devamlı olarak kamu düzeni içerisinde mütalaa edilmiş ve Yargıtay da uygulamasını o tarzda yapmış; ama Hükümet, «kamu yararı» diye getirmiş bunu, Danışma Meclisinde, «kamu yararı» diye getirdi önümüze ve «kamu yararı»nın burada sizlere izahına ihtiyaç duyduk.

Arz ederim.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Efendim, şimdi bu önümüzdeki metin kamu yararını değil, kamu intizamını vurguluyor. Kaldı ki, bu 540 ncı madde zaten kaldırıyor. 540 ncı madde, ahvali şahsiyeden tenfizi de önlemişti. Biz, ahvali şahsiyede, şahsen hukukî ilişkileri, boşanma vesairede de tenfizi getiriyoruz, yeni bir düzenleme getiriyoruz.

Kaldı ki, bizim 540 ncı maddenin, şu okuduğumuz hükümlerinde kamu kararı değil, kamu düzeni esas alınmıştır; ama bazı öyle kamu yararları vardır ki, demin arz ettiğim gibi, kamu düzenini sarsıcı niteliktedir. İşte, burada bankerlerin durumu... Bankerlerin durumu, bir yerde kamu düzenini sarsıcı nitelik aldı. Burada, «kamu yararı» yazmıyor diye, buna göz yummak mümkün değil efendim. Uygulamada zaten

biz, memleketin âli menfaatlerini düşünerek, kamu düzeni içinde, kamu yararlarını esasen gözetiyoruz ve gözeteceğiz; fakat buraya açıkça ilan etmek suretiyle ürkütücü bir hükmün gelmesi pek doğru değil. Nitekim, İstanbul tasarısı, ki bunu, İstanbul Milletlerarası Hukuk Enstitüsü hazırlamıştı başlangıçta ve burada sadece kamu düzeni söz konusu idi; sonra, Hükümete getirirken, «kamu yararı» da dendi; ama ürkütücü niteliği olması ve Yargıtayca, mahkemelerce kamu intizamı içinde önemli kamu yararları da gözetileceği için bu halde de çıkmasında bir sakınca olmadığı düşüncesindeyiz.

BAŞKAN — Evet.

Buyurun.

HÂKİM ALBAY FERİDUN BALATLIOĞLU (Adalet Komisyonu Üyesi) — Efendim, elimizde bulunan bu «Memaliki Osmanîye'de Bulunan Ecneblerin Hukuk ve Vezaifi Hakkında Kanunu Muvakkat» 1914 tarihli ve bunun 4 üncü maddesindeki son satırını okuyorum : «... ve bu suretle intizamı ammeyi devlete mugayir olmamak şartı ile alakadarının hükümeti...» vesaire olarak gidiyor. Orada da, sadece, «İntizamı amme-i devlet» tabiri kullanmak suretiyle, devlet kamu intizamı tabirini geçirmiş ve yarar kelimesini kullanmamış; nitekim, bundan hemen sonra «Hakem kararlarının tenfizi bölümü» gelecek, onda da gene «kamu yararı» sözcüğü yeniden çıkacak karşımıza. Diyelim ki, iki tane firma var; bir yabancı firma ile bir Türk firması arasında bir ticarî anlaşma var; bir Fransız hakemini de tayin etmişler... Bu hakem, farz edelim, diyecek ki, «Türk firması haklıdır.» Fakat bu hakem kararının Türkiye'de tenfizi söz konusu olunca, Türk firmasının para ödemesi, kamu yararının aleyhine oluyor, kamu yararını zedeliyor. O nedenle, bu kararda infaz edilmeme gibi bir durumla karşı karşıya kalınacaktır.

Bu nedenle, az evvel Sayın Başkanımızın söz ettiği üzere...

BAŞKAN — Güzel de, ben Kâşifoğlu'nun şu fikrine katılıyorum : «Her kamu yararına aykırı olan bir şey kamu düzenini bozmayabilir.» O bakımdan, onu düşünerek, «Kamu düzeni ve kamu yararı» diye konuşmuş zannediyorum. Eğer, her kamu yararına olan şey kamu düzenini bozsa idi, mesele yoktu. Buna hâkim, «Bunun kamu yararı ile bir alakası yok; kamu düzenini bozmuyor» diyebilir; halbuki kamu yararının aleyhindedir.

O zaman ne yapacağız?...

DENİZ HÂKİM YÜZBAŞI TEVFİK ODMAN (Adalet Komisyonu Üyesi) — Sayın Başkanım, öntü-

müzdeki kanun da, kamu düzeni prensibine dayandırılmıştır; 5 inci maddede de, hangi konularda uygulanacağını gösterirken, kamu düzenine atıf yapmıştır; 31 inci maddede de kamu düzenine atıf yapmıştır. Kamu düzeni ile ilgili Türk mevzuatındaki bütün kanunlarda da, güvenlikle olsun, diğer konularda olsun, devamlı olarak kamu düzenine atıf yapılmaktadır; Anayasamızın ilgili maddelerinde de devamlı olarak kamu düzeninden söz edilmektedir.

Kamu yararı, tamamen takdire kalmış bir hukukî terimdir. Bu nedenle, «kamu düzeni» ifadesi kanununda daha uygun olacaktır.

ORGENERAL NECDET ÜRUĞ (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Anayasamızda, mülkiyet hakkında da, «Kamu yararı» var. Misal, 36 ncı madde; «Mülkiyet Hakkı» diyor; «Herkes mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Binaenaleyh, mülkiyet hakkında kamu yararını esas olarak ele almıştır.

Arz ederim.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Efendim, müsaade buyurur musunuz?

Bir defa, Türk hukukunda, şimdiye kadar Anayasamızın, mülkiyet hakkında söylediği, oradaki kamu yararını tespit etmesi tamamen doğru; çünkü başta da söylediğim gibi, bu siyasi bir kavram ve yasa koyucu, kendi siyasi ihtiyacına ve prensiplerine göre mülkiyet hakkını sınırlayacaktır. Şu veya bu şekilde, oradaki tabir yerinde.

Türkiye'deki şimdiye kadarki uygulama, hiçbir zaman kamu yararı lafını kullanmış değil. Demin Sayın Alikâşifoğlu'nun okuduğu yerde, katıyen kamu yararı yoktur. Üç şey var: Hukuku amme kaideleri, intizamı umumî, Türk kavaid-i esasiyesi. Türk esas kanunlarına muhalif olmayacak; bütün mesele bundan ibaret. Binaenaleyh, burada bir defa, «Geçmişte, yarara dayanılarak hareket ediliyordu» demek mümkün değil. Geçmişte, yarara dayanan halter var; ancak mahkemelerimiz bunu kamu düzeni içerisinde görmüştür.

Buyurduğunuz, «Her kamu yararı, kamu düzenini bozmaz» hususu doğrudur. Eğer kamu düzenini bozmayacak bir ölçüde ise, mesele yok, zaten tatbik edilir; ama, bu kamu yararı o kadar büyük önemde olacak ki, takdirde kamu düzeni bozulur. O vakit mahkeme, kamu düzeni kavramı içerisinde bunu görür,

Dediğim gibi, şimdiye kadar hiçbir yerde, ne uluslararası anlaşmalarda, ne uygulamamızda, ne tatbikatımızda bu kullanıldı. Kaldı ki, burada gözden kaçırılmaması icap eden nokta; Bir mahkeme, yetkili bir mahkemenin yetkili hukuka göre verdiği bir kanunun tenfizini önlemiş, bizim işimize gelmediği için. Endişemiz bundan ibarettir.

Tabii, takdir sizindir.

BAŞKAN — Bu husus Danışma Meclisinde mü-nakaşa edilmedi mi?

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Hayır edilmedi.

BAŞKAN — Hükümetten geldiği gibi geçti.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Evet.

METE GÜNEL (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Efendim, İstanbul tasarısında yer alan, «kamu yararı» düşüncesi tasarıya yansırken mutlaka büyük bir yarar düşünülmüştür. Toplum olarak düşünürseniz, ödemesine karar vermek veya vermemekte de kamu yararı olur. Tasarı, böyle bir hüküm öngörmüyor, böyle düşünmüyor. Sayın Hocamızın ve Paşamızın endişelerine ben oradan hak veriyorum.

Demir sizin de isabetle buyurduğunuz gibi, «Kamu düzeni, kamu yararını her zaman içine alabilir mi?» Bizim anladığımız anlamdaki kamu yararını içine alabilir mi? Ama, «alır» diyorlar. Uygulamanın içinde bulunan Sayın Başkanımın ifadesi de vurguluyor.

Eğer alıyor ve böylece düşünültüyorsa, kamu yararı hakikaten ülkütücü olabilir. Yani, çok ufağında gitmek, kamu yararı yönünden, «Bu da kamu yararadır; tenfiz kararı vermiyorum» demek, hâkimler yönünden düşünülebilir...

BAŞKAN — Arkadaşın söylediği gibi, 5 inci madde, «Yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükümünün Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması halinde» diye geçti. Ondan sonra, 31 inci madde «Yer itibariyle yetkinin kamu düzeni veya münhasıran yetki esasına göre tayin edilmediği hallerde...» diye öyle geçti. Şimdi bunu böyle yaparsak, ötekilerine de ayrıca, «kamu yararını» ilave etmek lazım. Eğer buraya ilave edersek, o maddelere de ilave etmek gerekir; bu gerçi tenfiz işi ama...

KEMALETTİN ALİKÂŞİFOĞLU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Sayın Başkanım, şimdi konu orada ayrı. Orada, bir kanunun uygulanıp uygulanmaması meselesi var. Bir misal vereyim: Suudi Arabistan'da - birden fazla kadınla evlenme söz konu-

sudur. Geldi, Türkiye'de bir Suudi Arabistan'lı evlenecektir. Bu, kamu düzenine aykırı bir işlemdir; Türkiye'de asla ve asla böyle bir evlilik olmaz. Almanya'da yeğeni ile evlenme söz konusudur; burada, geldi Alman, bir yeğeni ile evlenmek istiyor... Bunda kamu düzeni söz konusudur. Orada bir kanunun uygulanıp uygulanmaması söz konusudur. Yalnız, bizi, en az, şu tartışmalarda mutlu eden husus, kamu düzeninin burada alabildiğine yararı da içine alabilecek şekilde düşünülüyor ise ki, bu zabıtlara geçti o zaman hakikaten biz, meseleyi biraz daha soğukkanlı kabul edebiliriz. Ancak, Anayasanın düzeni içerisinde gerek 11 inci maddeyi alın, gerek 31 inci maddeyi alın, orada aynı zamanda kamu düzeni ve kamu yararı söz konusudur. Mesele Türk hukuk açısından söz konusu olduğu zaman, yani kişilerin hürriyetlerinin kısıtlanması, mülkiyet hakkının kısıtlanması söz konusu olduğu zaman biz her ikisini birden alırız; kamu düzeni ve kamu yararını ararız. Kişilerin hürriyetlerinin özüne yöneldiğimiz zaman biz, iki başlı hareket ederiz; ama burada tabii sözleşmelerde sadece kamu düzeninin var olduğu bilinci içindeyiz. Şimdi burada söz konusu kamu düzenini, biraz daha alıştığımız mananın dışında düşünüyoruz; ama hiçbir zaman, arkadaşımın işaret ettiği gibi, iki kişi arasındaki bir alacak borç ilişkilerinde kamu yararı söz konusu olmayacağını biz de kabul ediyoruz; ama kamu düzenini belirli sınırlar içerisinde tutmanın da son derece tehlikeli olduğunu kabul ediyoruz.

Biz, bu düşünceler içerisinde, böyle bir mana içerisinde meseleye kamu düzenine yaklaşıyorsak, özür dilerim, burada yarardan bir yerde vazgeçme olanağımız olabilir; ama Anayasa Hukuku açısından mesele müzakere edildiği zaman, iki başlıdır; hiçbir zaman tek başlı değildir. 5 inci maddede ve 31 inci maddede söz konusu edilen hususla, burada söz konusu edilen husus tamamen birbirinden farklıdır.

Onu arz etmek isterim.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Sayın Başkanım, eski metinlerde geçen kamu yararı veya kamu düzeni, burayla hiç bağlantılı değildir; burada, özellikle bir yabancı mahkemenin verdiği ilamın, kararın, Türkiye'de geçerliliği için aranacak şarttır.

BAŞKAN — Biz o kararları hemen tasdik mi etmek istiyoruz, yoksa bazı kısıtlamalar mı getirmek istiyoruz?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Birtakım yargılamalar getiriyoruz.

BAŞKAN — Birtakım kısıtlamalar getiriyoruz a, b, c, d diye. Elbette o ülkenin - hangi ülke olursa olsun - kendi kamu düzenini ve kamu yararını birinci derecede önde tutması lazımdır.

«Efendim ürkütürüz...» Ürkütülürse, ürkütürüz; ne yapayım? Yani, o kararı verdi diye illa ben onu tasdik etmek zorunda mıyım?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Hayır değil; zaten tenfiz için mutlaka Türk mahkemesinden ayrıca bir karar almanın maksadı, bu mahkemenin vermiş olduğu kararları mutlaka otomatik geçerli saymayışımızdır.

BAŞKAN — Kısıtlamalar getirmek.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Demin arz etmiş olduğum gibi, kamu düzeni, evet herkes ona ittiba eder. Demin arkadaşın ifade ettiği gibi, Türkiye’de bir kadınla evlilik var, ama bir arap ülkesinden 5 kadınla evli olarak gelmiş, hemen bunu tescil edelim de, 5 kadınla evliliğini benimseyelim şeklinde düşünmek mümkün değildir. «Kamu yararı» dediğimiz zaman, çok geniş anlam taşır. Acaba suiistimal edilir mi? O var. Her gelen kararı, her hâkim, «Kamu yararı yoktur bunda...»

BAŞKAN — Bunun tersi de var koymazsak, tersi de varit. Bizim bu konuşmalarımızın zaptını okuyacak değil ki hâkim.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Adalet Komisyonu Başkanı) — Yalnız, ne var ki, tabii Sayın öğretim üyesi arkadaşımız özellikle, doktrinden geliyor; uygulayıcı Sayın Daire Başkanı da, uygulamada kamu düzenini zaten geniş anlıyor. «Kamu yararı dediğimiz zaman, bu konu suiistimal de edilebilir. Her hâkim kendine göre tefsir ve bir uygulama çerçevesi çizer, konu belki sınırını aşar» diye bir endişenin içindeler; onu izhar ettiler; biz metinden çıkarmak ihtiyacını duyduk.

Arz ederim efendim.

BAŞKAN — Efendim ben Konseyin fikrini alacağım.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Bir fikrimi ilave etmeme müsaade buyurulur mu efendim?

BAŞKAN — Buyurun.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Eğer bu hüküm olduğu takdirde ve biz bir yabancı ilamı - bizim yararımıza muhaliftir diyelim - infaz etmezsek, bizim mahkemelerin verdiği kararları da

öteki ülkeler, «Bizim de kamu yararımıza muhaliftir» diye tenfiz etmeyeceklerdir.

BAŞKAN — Daha çok birinci şekil mi bizim başımıza gelecek, ikinci şekil mi?

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Zamanla belli olur efendim; şimdi bir şey söylemek mümkün değil. İkisi de varit olabilir.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Efendim, müsaade buyurur musunuz?

BAŞKAN — Evet, buyurun.

ESAT ŞENER (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Efendim, ikinci şekil gelecek. Bizim yurt dışında çok vatandaşımız var. Bunların nafaka ilamları o kadar fazla ki, biz bunları infaz edemeyiz. Kamu yararına, hemen, «Benim burada vatandaşımın kesesinden çıkan beş kuruş, benim kamu yararımı bozuyor» diyecektir; dövizle ödememeye kalkacaktır.

O itibarla, kamu yararı düşüncesini buradan çıkarmak; ama kamu intizamı içinde, kamu düzeni içinde de buna bir yer vermek şarttır ve uygulama da bu doğrultudadır. Zaten 540 ıncı maddede de kamu yararından söz edilmemiş.

BAŞKAN — Hükümet bu görüşe katılıyor mu efendim?

ŞERİF ÜNAL (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Müsaade eder mîsniz Sayın Başkanım?

BAŞKAN — Evet buyurun efendim.

ŞERİF ÜNAL (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Sayın Başkanım, Türkiye’nin bugün Avusturya, İtalya ve Romanya ile tenfiz anlaşmaları vardır; yani mahkeme kararları karşılıklı olarak tenfiz edilecektir. İkili anlaşmalarımız var; çoğu, Cumhuriyet döneminde ilk senelerde getirilmiştir. Buradaki hükümlerde kamu yararı yoktur; hükmün kamu düzenine aykırı olması şeklinde görülüyor. Türkiye’nin taraf olduğu çok yanlı sözleşmeler vardır, bunlar özellikle Lahey sözleşmeleridir. 1958 tarihli, Çocuklar Hakkındaki Nafaka Hükümü konusundaki kararların sözleşmesi ve geçen yıl Sayın Heyetinizin onayladığı Lahey Sözleşmesi daha var; Nafaka İlamlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin Sözleşme.

Bunların hepsinde, tenfiz sözleşmelerinde yer alan hükmün, açıkça kamu düzenine aykırı olmaması şeklindedir.

Şimdi, «kamu yararı» ilave edildiği takdirde...

BAŞKAN — Ben işte onu soruyorum. Yani, kamu düzeni; yalnız bu şekilde kalmasına Hükümet taraftar mı, değil mi?

ŞERİF ÜNAL (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Taraftardır.

BAŞKAN — Tamam; ben de onu soruyorum.
ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Efendim, «kamu»'nun, esas itibariyle kendi lügat manasında yararlılık var; bana göre, mutlaka, yararlılığın esası oraya girmiş. «Kamu» deyince, mutlaka onun yararlı olması lazım. İster «düzen» deyin, ister «yarar getirir»; kamu mutlaka bizimdir, onun yararına-dır. Ben de katılıyorum.

BAŞKAN — O halde hem Komisyon, hem Hükümet, «Kamu düzenine, kamu düzeninin içinde kamu yararı da dahil» diyor.

«Başka söz almak isteyen var mı efendim?.. Yoktur.

38 inci maddeyi oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

39 uncu maddeyi okutuyorum.

Tebliğ ve İtiraz :

MADDE 39. — Tenfiz istemine ilişkin dilekçe, duruşma günü ile birlikte karşı tarafa tebliğ edilir. İstem, basit yargılama usulü hükümlerine göre incelenerek karara bağlanır.

Karşı taraf ancak bu bölüm hükümlerine göre tenfiz şartlarının bulunmadığını veya yabancı mahkeme ilamının kısmen veya tamamen yerine getirilmiş yahut yerine getirilmesine engel bir sebep ortaya çıkmış olduğunu öne sürerek itiraz edebilir.

BAŞKAN — 39 uncu madde üzerinde söz almak isteyen .. Yoktur.

Maddeyi oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

40 inci maddeyi okutuyorum :

Karar :

MADDE 40. — Mahkemece ilamın kısmen veya tamamen tenfizine veya istemin reddine karar verilebilir. Bu karar yabancı mahkeme ilamının altına yazılır ve hâkim tarafından mühürlenip imzalanır.

BAŞKAN — 40 inci madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yoktur.

Maddeyi oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

41 inci maddeyi okutuyorum :

Yerine Getirme ve Temyiz Yolu :

MADDE 41. — Tenfizine karar verilen yabancı ilamlar, Türk Mahkemelerinden verilmiş ilamlar gibi icra olunur.

Tenfiz isteminin kabul veya reddi hususunda verilen kararların temyizi genel hükümlere tabidir. Temyiz yerine getirmeyi durdurur.

BAŞKAN — Tabii, burada temyiz edecek değil mi?.

METE GÜNEL (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Tabii efendim; tenfiz kararını temyiz eder.

BAŞKAN — 41 inci madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yoktur.

41 inci maddeyi oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

42 nci maddeyi okutuyorum :

Tanıma :

MADDE 42. — Yabancı mahkeme ilamının kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi yabancı ilamın tenfiz şartlarını taşıdığının mahkemece tespitine bağlıdır. Tanımada 38 inci maddenin (a) ve (d) bentleri uygulanmaz.

İhtilafsız kaza kararlarının tanınması da aynı hükme tabidir.

Yabancı mahkeme ilamına dayanılarak Türkiye'de idarî bir işlemin yapılmasında da aynı usul uygulanır.

BAŞKAN — 42 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yoktur.

Maddeyi oyluyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

43 üncü maddeyi okutuyorum :

Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi :

MADDE 43. — Kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış yabancı hakem kararları tenfiz edilebilir.

Yabancı hakem kararlarının tenfizi, tarafların yazılı olarak kararlaştırdıkları yer asliye mahkemesinden dilekçeyle istenir. Taraflar arasında böyle bir anlaşma olmadığı takdirde, aleyhine karar verilen tarafın Türkiye'deki ikametgâhı, yoksa sakin olduğu, bu da yoksa icraya konu teşkil edebilecek malların bulunduğu yer mahkemesi yetkili sayılır.

BAŞKAN — Mallar ayrı ayrı yerlerde ise?

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Herhangi birisinde açılması, mevcut hükümlere göre yeterli oluyor.

BAŞKAN — 43 üncü madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

44 üncü maddeyi okutuyorum :

Dilekçe ve İnceleme Usulü :

MADDE 44. — Yabancı bir hakem kararının tenfizini isteyen taraf, dilekçesine aşağıda yazılı belgeleri karşı tarafın sayısı kadar örnekleriyle birlikte ekler.

a) Tahkim sözleşmesi veya şartının aslı yahut usulüne göre onanmış örneği,

b) Hakem kararının usulen kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış aslı ve onanmış örneği,

c) (a) ve (b) bentlerinde sayılan belgelerin tercüme edilmiş ve usulen onanmış örnekleri.

Mahkemece hakem kararlarının tenfizinde 38/a, 39, 40 ve 41 inci madde hükümleri kıyas yoluyla uygulanır.

BAŞKAN — 44 üncü madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

45 inci maddeyi okutuyorum :

Ret Sebepleri :

MADDE 45. — Mahkeme :

a) Tahkim sözleşmesi yapılamamış veya esas sözleşmeye tahkim şartı konulmamış ise,

b) Hakem kararı genel ahlaka veya kamu düzenine aykırı ise,

c) Hakem kararına konu olan uyuşmazlığın Türk kanunlarına göre tahkim yoluyla çözümü mümkün değilse,

d) Taraflardan biri hakemler önünde usulüne göre temsil edilmemiş ve yapılan işlemleri sonradan açıkça kabul etmemiş ise,

e) Hakkında hakem kararının tenfizi istenen taraf hakem seçiminde usulen haberdar edilmemiş yahut iddia ve savunma imkânından yoksun bırakılmış ise,

f) Tahkim sözleşmesi veya şartı taraflarca tabi kılındığı kanuna, bu konuda bir anlaşma yoksa hakem hükmünün verildiği yer hukukuna göre hükümsüz ise,

g) Hakemlerin seçimi veya hakemlerin uyguladıkları usul, tarafların anlaşmasına, böyle bir anlaşma yok ise hakem hükmünün verildiği yer hukukuna aykırı ise,

h) Hakem kararı, hakem sözleşmesinde veya şartında yer almayan bir hususa ilişkin ise veya sözleşme veya şartın sınırlarını aşıyor ise, (bu kısım hakkında)

i) Hakem kararı tabi olduğu veya verildiği yer hukuku hükümlerine göre kesinleşmemiş yahut icra kabiliyeti kazanmamış veya verildiği yerin yetkili mercii tarafından iptal edilmiş ise,

Yabancı hakem kararının tenfizi istemini reddeder.

Yukarıdaki (d), (e), (f), (g), (h) ve (i) bentlerinde yazılı hususların ispat yükü, hakkında tenfiz istenen tarafa aittir.

BAŞKAN — 45 inci madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok.

45 inci maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

46 ncı maddeyi okutuyorum :

III. KISIM

Son Hükümler

Kaldırılan Hükümler :

MADDE 46. — 23 Şubat 1330 tarihli «Memaliki Osmaniyede Bulunan Ecnabilerin Hukuk ve Vezai fi Hakkında Kanunu Muvakkat» ile 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 18 inci maddesi ve aynı Kanunun yabancı ilamların tanınması ve tenfizine ilişkin Dokuzuncu Babının Birinci Fasal hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

BAŞKAN — 46 ncı madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

47 nci maddeyi okutuyorum :

Yürürlük :

MADDE 47. — Bu Kanun hükümleri yayımı tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girer.

BAŞKAN — Gerekli hazırlıklar yapılınsın diye.

47 nci madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

48 inci maddeyi okutuyorum :

Yürütme :

MADDE 48. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN — 48 ncı madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarımın tümünü oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Sayın Başkanım, bir iki cümle söz söylememe müsaade eder misiniz?

BAŞKAN — Buyurun.

HİCRİ FİŞEK (Adalet Komisyonu Sözcüsü) — Verdiğiniz bu kararlar, 68 yıldan beri süren bu muvakkatlığa son verdiriz.

İkincisi; biraz kişisel olacak Sayın Başkanım; ama bütün meslektaşlarımın duygularına da tercüman olduğuma eminim; bu alanda uğraşan gerek benim gibi nazariyeci ve gerek sayın yargıçlarımızın tatbikatla uğraşanlarını büyük bir zorluktan kurtardınız.

Bu arada, müsaade ederseniz Yüksek Kurulu-
nuza ayrıca İstanbul'daki meslektaşlarımıza, İstanbul Fakültesine ve Sayın Adalet Bakanlığına teşekkürlerimi sunarım. Özellikle buradaki Komisyonda görevli arkadaşlarımızla yaptığımız çalışmalar, gerçekten bize yüklenen, buna yönelik çalışmalardır.

Teşekkürlerimi söylemeden geçemeyeceğim, sağ-
olun.

BAŞKAN — Efendim, biz de teşekkür ediyoruz tabii. Memleketin yararına olan kanunlar şimdiye kadar çıkarılmamış; yıllar ve yıllarca; neredeyse asır gelecek; onları dahi çıkarıyoruz, buluyoruz; bize getiriyorlar; biz de memnuniyetle bunu hemen kabul ediyoruz.

Böylece, bugünkü gündemimizi de bitirmiş olduk.

Bilahare tespit edilecek gün ve saatte toplanmak üzere birleşimi kapatıyorum.

Teşekkür ederim.

(Kapanma Saati : 18.25)

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ

GÜNDEMİ

105 İNCİ BİRLEŞİM

20 Mayıs 1982 Perşembe

Saat : 14.00

I. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ

1. — Dünya Sağlık Teşkilatı Anayasasının 24 ve 25 inci Maddelerini Değiştiren Metinlerin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/133; M. G. Konseyi : 1/357) (D. Meclisi S. Sayısı : 88; M. G. Konseyi S. Sayısı : 409)

2. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/21; M. G. Konseyi : 1/352) (D. Meclisi S. Sayısı : 74; M. G. Konseyi S. Sayısı : 406)

3. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İspanya Devleti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna İlişkin Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/53; M. G. Konseyi : 1/353) (D. Meclisi S. Sayısı : 75; M. G. Konseyi S. Sayısı : 407)

4. — Karasuları Kanunu Teklifinin Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Millî Savunma Komisyonu Raporu. (D. Meclisi

si : 2/37; M. G. Konseyi : 2/92) (D. Meclisi S. Sayısı : 117; M. G. Konseyi S. Sayısı : 411)

5. — Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Adalet Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/5; M. G. Konseyi : 1/367) (D. Meclisi S. Sayısı : 100; M. G. Konseyi S. Sayısı : 408)

6. — Hâkimler ve Savcılar Kanunu Tasarısı. (1/262)

7. — 1730 sayılı Yargıtay Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Ek ve Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Adalet Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/10; M. G. Konseyi : 1/363) (D. Meclisi S. Sayısı : 87; M. G. Konseyi S. Sayısı : 394)

8. — Bazı Vergi Kanunlarında ve Tahsilatın Hızlandırılması Hakkındaki Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Bütçe - Plan Komisyonu Raporu. (1/270) (S. Sayısı : 292)

9. — Sendikalar Kanunu Tasarısı. (1/235)

10. — Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu Tasarısı. (1/236)

11. — Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Ceza Kanunu Teklifi. (2/82)

12. — 1475 sayılı İş Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı. (1/269)

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ S. Sayısı : 409

**Dünya Sağlık Teşkilatı Anayasasının 24 ve 25 nci Maddelerini Değiştiren Metinlerin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu.
(D. Meclisi : 1/133; M. G. Konseyi : 1/357)**

(Danışma Meclisi S. Sayısı : 88)

TC

Danışma Meclisi

Genel Sekreterliği

Kanunlar Müdürlüğü : 06-581

(1/133) 01 - 240

9 Mart 1982

Konu : Kanun Tasarısı.

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ GENEL SEKRETERLİĞİNE

Danışma Meclisi Genel Kurulunun 8 Mart 1982 tarihli 64 nci Birleşiminde görüşülerek açık oy ile kabul edilen, Dünya Sağlık Teşkilatı Anayasasının 24 ve 25 nci Maddelerini Değiştiren Metinlerin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Sadi IRMAK

Danışma Meclisi Başkanı

TC

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi

Başkanlığı

Sayı : 18/101-1158/01030

26 Ocak 1982

DANIŞMA MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığımıza arzı Bakanlar Kurulunca 21.1.1982 tarihinde kararlaştırılan «Dünya Sağlık Teşkilatı Anayasasının 24 ve 25 nci Maddelerini Değiştiren Metinlerin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı» ile gerekçesi ve değişiklik metni ekinde gönderilmiştir.

Gereğini emirlerine arz ederim.

Bülend ULUSU

Başbakan

GEREKÇE

1. Genel : Dünya Sağlık Teşkilatı Anayasasının 24 ve 25 nci maddelerinde öngörülen değişiklikler, Teşkilatın üye sayısında zaman içinde meydana gelen artışa paralel olarak, Teşkilat Yönetim Kurulu üye sayısının da 30'dan 31'e çıkarılması, ilave üyeliğin ise adilane coğrafi dağılım esası çerçevesinde, Güney Doğu Asya bölgesine tahsis edilmesi amacına matuftur.

2. Açıklama : Teşkilat Anayasasının, Yönetim Kurulunun teşekkül tarzının öngördüğü bahiskonusu 24 ve 25 nci maddeleri, bundan önce de, Teşkilat üye sayısından meydana gelen artışa paralel olarak, iki kez tadil edilmiş ve bu tadillerin tarafımızdan da onaylanması 3.9.1961 tarih, 336 sayılı ve 13.2.1969 tarih, 1104 sayılı kanunlarla uygun görülmüştür.

Yönetim Kurulu üye sayısının son defa artırıldığı 1967 yılından, bu sayının yeniden artırılarak 30'a çıkarılmasına karar verildiği 1976 yılına kadar, Teşkilat üye sayısı 125'den 150'ye yükselmiştir. 1976 yılında akdedilen 29 ncu Dünya Sağlık Genel Kurulunda üye sayısındaki bu artış gözönünde tutularak ve her coğrafi bölgenin, bu arada yalnızca iki üye ile temsil edilmekte olan Güney Doğu Asya Bölgesinin İcra Konseyinde en az üç üye ile temsil edilebilmesi yönünde beliren temayüle uygun olarak, İcra Konseyinin üye sayısının 30'dan 31'e çıkarılması kararlaştırılmıştır. Bu husustaki Asamble kararı tarafımızdan da desteklenmiştir.

Sözkonusu değişiklik, Teşkilatın Anayasası uyarınca, mevcut 157 üyenin 2/3'sinin (105 üye) tadili kabul etmesiyle yürürlüğe girecektir. Değişiklik, halihazırda, Teşkilat içinde üyesi bulunduğumuz 33 üyeli Avrupa Bölgesinin 15 üyesince ve toplam 57 üye devlet tarafından kabul edilmiştir. Değişikliğin tarafımızdan da kabulünün yerinde ve yararlı olacağı düşünülmektedir.

İhtisas Komisyonu Raporu

TC

Millî Güvenlik Konseyi
İhtisas Komisyonu

6 Mayıs 1982

Esas No. : 1/357

Karar No. : 99

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ BAŞKANLIĞINA

Danışma Meclisi Genel Kurulunun 8.3.1982 tarih ve 64 ncu Birleşiminde görüşülerek açık oy ile kabul edilen «Dünya Sağlık Teşkilatı Anayasasının 24 ve 25 nci Maddelerini Değiştiren Metinlerin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı» Komisyonumuzca incelenmiştir.

Dünya Sağlık Teşkilatı Anayasasının 24 ve 25 nci maddelerinde öngörülen değişiklikler, Teşkilatın üye sayısında zaman içinde meydana gelen artışa paralel olarak, Teşkilat Yönetim Kurulu üye sayısının da 30'dan 31'e çıkarılması, ilave üyenin ise adilane coğrafi dağılım esası çerçevesinde Güney Doğu Asya Bölgesine tahsis edilmesi amacına ilişkindir.

24 ve 25 nci maddeler yönetim kurulu teşekkülüne ilişkin olup bahsekonu maddeler bundan öncede Teşkilat üye sayısında meydana gelen artışa paralel olarak iki kez tadil edilmiş ve bu tadiller 1961 ve 1969 yıllarında Türkiye tarafından uygun görülerek 366 ve 1104 sayılı kanunlarla onaylanmıştır.

Yukarıdaki hususları gözönüne alan Komisyonumuz Danışma Meclisince kabul edilen metnin tümünü olumlu bularak maddelerin görüşmesine geçmiştir.

Danışma Meclisince kabul edilen metnin 1, 2 ve 3 nci maddeleri uygun görülerek aynen benimsenmiştir.

Millî Güvenlik Konseyinin onayına arz olunur.

Başkan
Cumhur EVCİL
Kur. Alb.

Üye
Taner UZUNAY
Dz. Kur. Yb.

Üye
Tahsin TARLAN
Dışişleri Bakanlığı
Uluslararası Kuruluşlar
Dairesi Bşk. Yrd.

Üye
Emine TUNALI
Sağ. ve Sos. Yrd. Bakanlığı
Hukuk Müşaviri Vekili

Üye
Ş. Sevinç ÇEZİKTÜRK
Sağ. ve Sos. Yrd. Bakanlığı
Dış Münasebetler Dairesi
Başkan Yardımcısı

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Dünya Sağlık Teşkilatı Anayasasının 24 ve 25 nci Maddelerini Değiştiren Metinlerin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı

MADDE 1. — Üyesi bulunduğumuz Dünya Sağlık Teşkilatının Anayasasının, anılan Teşkilat 29 ncu Genel Kurulunun 17 Mayıs 1976 tarihli ve WHA 29 ncu 38 sayılı Kararı ile değiştirilen 24 ve 25 nci maddelerinin onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

21.1.1982

Başbakan
B. Uluşu

Devlet Bakanı
Başbakan Yardımcısı
Z. Baykara

Devlet Bakanı
Başbakan Yardımcısı
T. Özal

Devlet Bakanı
Prof. Dr. İ. Öztürk

Devlet Bakanı
M. Özgüneş

Devlet Bakanı
Prof. Dr. M. N. Özdaş

Adalet Bakanı
C. Mentiş

Milli Savunma Bakanı
Ü. H. Bayülken

İçişleri Bakanı
S. Çetiner

Dışişleri Bakanı
İ. Türkmen

Maliye Bakanı
K. Erdem

(Millî Eğitim Bakanı)
H. Sağlam

Bayındırlık Bakanı
Dr. T. Önalp

Ticaret Bakanı
K. Cantürk

Sağlık ve Sosyal Yrd. Bakanı
Prof. Dr. K. Kılıçturgay

Gümrük ve Tekel Bakanı
Prof. Dr. A. Bozer

Ulaştırma Bakanı
N. Özgür

Tarım ve Orman Bakanı
Prof. Dr. S. Özbek

Çalışma Bakanı
Prof. Dr. T. Esener

Sanayi ve Tek. Bakanı
M. Turgut

Enerji ve Tabii Kay. Bakanı
F. İlkel

Kültür ve Turizm Bakanı
İ. Evliyaoğlu

İmar ve İskân Bakanı
Dr. Ş. Tüten

Köy İşleri ve Koop. Bak.
M. R. Güney

Gençlik ve Spor Bakanı
V. Özgül

Sosyal Güvenlik Bakanı
S. Şide

**DANIŞMA MECLİSİNİN KABUL
ETTİĞİ METİN**

Dünya Sağlık Teşkilatı Anayasasının 24 ve 25 nci Maddelerini Değiştiren Metinlerin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı

MADDE 1. — Üyesi bulunduğumuz Dünya Sağlık Teşkilatının Anayasasının, anılan Teşkilat 29 ncu Genel Kurulunun 17 Mayıs 1976 tarihli ve WHA 29. 38 sayılı Kararı ile değiştirilen 24 ve 25 nci maddelerinin onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

**İHTİSAS KOMİSYONUNUN TEKLİF
ETTİĞİ METİN**

Dünya Sağlık Teşkilatı Anayasasının 24 ve 25 nci Maddelerini Değiştiren Metinlerin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı

MADDE 1. — Danışma Meclisi metninin 1 nci maddesi aynen benimsenmiştir.

MADDE 2. — Danışma Meclisi metninin 2 nci maddesi aynen benimsenmiştir.

MADDE 3. — Danışma Meclisi metninin 3 ncu maddesi aynen benimsenmiştir.

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ S. Sayısı : 406

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/21; M. G. Konseyi : 1/352)

(Danışma Meclisi S. Sayısı : 74)

TC

Danışma Meclisi

Genel Sekreterliği

Kanunlar Müdürlüğü : 06-71 (1/21)

25 Şubat 1982

Konu : Kanun Tasarısı

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ GENEL SEKRETERLİĞİNE

Danışma Meclisi Genel Kurulunun 24 Şubat 1982 tarihli 59 ncu Birleşiminde görüşülerek açık oy ile kabul edilen, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Sadi IRMAK

Danışma Meclisi Başkanı

TC

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar

Tetkik Dairesi

Başkanlığı

Sayı : 101-895/04753

8 Temmuz 1981

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ BAŞKANLIĞINA

Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca Başkanlığınıza arzı 3.7.1981 tarihinde kararlaştırılan «Türkiye Cumhuriyeti ile İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanması Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı» ile gerekçesi ilişik olarak sunulmuştur.

Gereğini emirlerine arz ederim.

Bülend ULUSU

Başbakan

GEREKÇE

Bilindiği gibi, uluslararası sivil havacılık alanında iki devlet arasındaki tarifeli hava seferleri, bu devletler arasında akdedilen bir anlaşma ile düzenlenmektedir.

Hükümetimiz, Ülkemizin coğrafi durumunu ve uluslararası hava servislerinin ülkemizden geçmesinin sağlayacağı çıkarları gözönünde tutarak bütün ülkelerle yurdumuz arasında iktisadi, teknik ve kültürel bağları güçlendirmek ve aynı zamanda millî sivil havacılığımızı teşvik ve kalkındırmak amacıyla bugüne kadar bir çok ülkeyle Hava Ulaştırma Anlaşmaları imzalamıştır.

Bu meyanda Türkiye ile İrlanda arasında giderek gelişen ilişkiler ve iki ülke arasında özellikle turizm bakımından direkt hava seferlerinin yapılması gerektiği gözönünde tutularak, sözkonusu seferlerin hukuki temelini saptamak üzere Türkiye - İrlanda Anlaşması 24 Ocak 1980 tarihinde imzalanmıştır.

Bu anlaşma hükümleri, genel olarak diğer devletlerle yaptığımız model anlaşmadan esinlenmiş olup, karşılıklılık esasına dayanmaktadır. Sözkonusu anlaşma çerçevesinde hava trafiği ile ilgili ulusal kanun ve nizam-lara riayet edilmek şartıyla her iki ülke arasında tarifeli hava servisleri işletilebilecektir.

Bu anlaşmanın taraflarca onaylanmasını müteakip, Türkiye ile İrlanda arasında direkt hava seferlerinin başlatılması mümkün olacaktır. Ayrıca, anlaşma her iki ülkenin hava yollarına İrlanda ve Türkiye üzerinden başka ülkelere de seferler düzenleme imkânı sağlamaktadır. Böylece Türk Hava Yolları ileride Kuzey Atlantik yollarında uçmaya başladığı takdirde Shannon'un ara nokta olarak kullanılabilmesi saptanmıştır.

Sözkonusu anlaşma turizm de dahil olmak üzere iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesine önemli katkıda bulunacaktır.

Anlaşma İrlanda tarafından onaylanmıştır.

İhtisas Komisyonu Raporu

TC

Millî Güvenlik Konseyi

İhtisas Komisyonu

Esas No. : 1/352

Karar No. : 96

6 Mayıs 1982

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ BAŞKANLIĞINA

Danışma Meclisi Genel Kurulunun 24.2.1982 tarih ve 59 ncu Birleşiminde görüşülerek açık oy ile aynen kabul edilen «Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı» Komisyonumuzda incelenmiştir.

Tasarının gerekçesinde açıklandığı üzere, ülkemizin coğrafi durumu ve uluslararası hava yollarının ülkemizden geçmesinin sağlayacağı faydalar gözönünde tutularak, iktisadi, teknik ve kültürel bağları kuvvetlendirmek, havacılığımızı teşvik ve kalkındırmak ve böylece turizmi geliştirmek amacıyla, İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti ile ülkemiz arasında hava seferlerinin hukukî temelini saptamak amacıyla 24.1.1980 tarihinde Dublin'de Hava Ulaştırma Anlaşması imzalanmıştır.

Anlaşma, transit geçit, yolcu, yük ve posta taşıma, gümrük ve diğer vergi ve resimlerden bağımsızlık gibi konuları içermekte, her iki ülke arasında ve ötesinde tarifeli ve tarifesiz hava seferleri kurmayı amaçlamaktadır.

Anlaşma 19 maddelik prototip bir anlaşma olup İrlanda tarafından onaylanmıştır, bizce de onaylanıp yürürlüğe girdiği takdirde, İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti ile Hükümetimiz arasında havacılık konularında teknik işbirliği, bilgi alış verişi yanında, hava yolu ile ülkemize turist nakli yapılmış olacak, bu da ülke turizmine ve ekonomisine büyük faydalar sağlayacaktır.

Millî Güvenlik Konseyi

(S. Sayısı : 406)

Anlaşmanın ekinde, iki devlet tarafından tayin edilen havayollarının Dublin, Ankara, İstanbul ve sonradan iki devletin havacılık makamları tarafından kararlaştırılacak ileri ve ara noktalara uçabilecekleri belirtilmiştir.

Her iki devletin hava yolları da halen birbirlerinin ülkesine sefer yapmamaktadırlar. Ayrıca, Anlaşma her iki ülkenin hava yollarına İrlanda ve Türkiye üzerinden başka ülkelere de seferler düzenleme imkânı sağlamaktadır. Böylece Türk Hava Yolları ileride Kuzey Atlantik yollarında uçmaya başladığı takdirde Shannon'un ara nokta olarak kullanılabilceği saptanmıştır.

Yukarıda kısaca anlatılan faydaları gözönüne alan Komisyonumuz Danışma Meclisince kabul edilen metnin tümünü olumlu bularak, maddelerin görüşmesine geçmiştir.

Danışma Meclisince kabul edilen metnin 1, 2 ve 3 nci maddeleri uygun görülerek Komisyonumuzca aynen benimsenmiştir.

Millî Güvenlik Konseyinin onayına arz olunur.

Başkan
Cumhur EVCİL
Kur. Alb.

Üye
Taner UZUNAY
Dz. Kur. Yrb.

Üye
Yusuף BULUÇ
Dışişleri Bakanlığı
MİGM. III Grup. Bşk.

Üye
Uğurlu AYDIN
Ulaştırma Bak.
Hava Nakliyat
Dairesi Bşk. V.

Üye
Ahmet KABADAYI
Ulaştırma Bak. lığı
Sivil Havacılık
Gn. M. lığı - Uzman

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı

MADDE 1. — 24 Ocak 1980 tarihinde Dublin'de imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

DANIŞMA MECLİSİNİN KABUL ETTİĞİ METİN

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı

MADDE 1. — 24 Ocak 1980 tarihinde Dublin'de imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

İHTİSAS KOMİSYONUNUN METNİ

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İrlanda Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı

MADDE 1. — Danışma Meclisi metninin 1 nci maddesi aynen benimsenmiştir.

MADDE 2. — Danışma Meclisi metninin 2 nci maddesi aynen benimsenmiştir.

MADDE 3. — Danışma Meclisi metninin 3 nci maddesi aynen benimsenmiştir.

MILLI GÜVENLİK KONSEYİ S. Sayısı : 407

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İspanya Devleti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna İlişkin Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi İhtisas Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/53; M. G. Konseyi : 1/353)

(Danışma Meclisi S. Sayısı : 75)

TC

*Danışma Meclisi
Genel Sekreterliği*

*Kanunlar Müdürlüğü : 06-103
(1/53) 01-279*

25 Şubat 1982

Konu : Kanun Tasarısı.

MILLİ GÜVENLİK KONSEYİ GENEL SEKRETERLİĞİNE

Danışma Meclisi Genel Kurulunun 24 Şubat 1982 tarihli 59 ncu Birleşiminde görüşülerek açık oy ile kabul edilen, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İspanya Devleti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna İlişkin Kanun Tasarısı ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Sadi IRMAK

Danışma Meclisi Başkanı

TC

Başbakanlık

*Kanunlar ve Kararlar
Tetkik Dairesi Başkanlığı
Sayı : 112-531/06882
Konu : Kanun Tasarıları*

17 Ekim 1980

MILLİ GÜVENLİK KONSEYİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : 30.9.1980 tarihli ve 101-603/06639 sayılı yazınız.

Ekli listede konuları ve eski Millet Meclisi Başkanlığına sunulmuş tarih ve sayıları belirtilen Kanun Tasarıları Bakanlar Kurulunca benimsenmiştir.

Konseyin onayına sunulmak üzere anılan Kanun Tasarılarının işleme konulmasını arz ederim.

Bülend ULUSU

Başbakan

17.10.1980 tarihli ve 112-531/06882 sayılı yazının eki.

L İ S T E

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Amerika Birleşik Devletleri Hükümetleri Arasında Kuzey Atlantik Anlaşmasının II nci ve III ncü Maddelerine Uygun Olarak Savunma ve Ekonomik Alanında İşbirliğinde Bulunulmasına Dair Anlaşma ile Bunlarla İlgili Tamamlayıcı Anlaşmaların ve Uygulama Anlaşmalarının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı.	24.4.1980	101-554
		02065
Tedhişçiliğin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı.	2.11.1978	101-327
		08695
Nafaka Yükümlülüğü Konusundaki Kararların Tanınmasına ve Tenfizine İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı.	26.6.1979	101-426
		03512
Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Kanuna Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna İlişkin Kanun Tasarısı.	26.6.1979	101-123
		03412
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İspanya Devleti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna İlişkin Kanun Tasarısı.	23.7.1979	101-444
		04949
Uydular Aracılığı ile Deniz Haberleşmesi Uluslararası Teşkilatı (INMARSAT) Sözleşmesi ve İşletme Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı.	15.1.1980	112-348
		01025
16 Şubat 1976 Tarihinde Barselona'da İmzalanan Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunmasına Ait Sözleşme ile İki Protokol ve Eklerinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı.	13.2.1979	101-393
		10678
Uluslararası Bir Aile Cüzdanı İhdasına İlişkin Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı.	5.6.1979	101-425
		03512
Vasiyet Tasarruflarının Biçimine İlişkin Kanun Çatışmaları Konusunda Sözleşmeye Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı.	17.8.1978	101-79
		07276
Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşmeye Türkiye Cumhuriyetinin Katılmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı.	15.1.1980	101-521
		08255
Çocukların ve Gençlerin Sanayide İşe Elverişlilikleri Yönünden Sağlık Muayenesine Tabi Tutulmaları Hakkında 77 Sayılı Milletlerarası Çalışma Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı.	7.11.1977	101-87
		07166
1971 Psikotrop Maddeleri Sözleşmesine Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı.	31.12.1979	101-511
		08092
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Sierra Leone Cumhuriyeti Hükümeti Arasında 14 Ağustos 1979 Tarihinde Ankara'da İmzalanan Kültür Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı.	6.2.1980	101-526
		01290
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Nijerya Federal Cumhuriyeti Federal Askeri Hükümeti Arasında Kültür Anlaşmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı.	22.5.1980	101-561
		04193
Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Malezya Hükümeti Arasında 13 Şubat 1977 Tarihinde Ankara'da İmzalanan Kültür Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı.	6.2.1980	101-525
		01291

G E R E K Ç E

5 Haziran 1945 tarihli ve 4749 sayılı Kanunla tasdik olunan Milletlerarası Sivil Havacılık Sözleşmesi hükümleri, Milletlerarası Sivil Havacılığın çeşitli ülkeler arasında akdolunacak iki taraflı anlaşmalara dayanan bir sistem dahilinde gelişmesini teşvik ve bu yolda yapılacak anlaşmaların anahatlarını tespit ederek aralarında benzerlik sağlanmasını öngörmektedir.

Hükümetimiz, ülkemizin coğrafi durumunu ve uluslararası hava servislerinin ülkemizden geçmesinin sağlayacağı çıkarları gözönünde tutarak bütün ülkelerle yurdumuz arasında iktisadî, teknik ve kültürel bağları kuvvetlendirmek ve aynı zamanda millî sivil havacılığımızı teşvik ve kalkındırmak amacıyla bugüne kadar birçok ülkeyle Hava - Ulaştırma anlaşması imzalanmıştır. Bu meyanda ülkemiz ile İspanya Hükümeti arasında mevcut ilişkilerimizin bir neticesi olarak bu ülke heyeti ile yapılan görüşmeler 15 Temmuz 1975 günü bir anlaşma ile sonuçlanmıştır.

Bu anlaşma hükümleri genel olarak Şikago Konferansında saptanan model anlaşmadan esinlenmiş olup, karşılıklılık esasına dayanmaktadır. Söz konusu anlaşma çerçevesinde hava tarifiği ile ilgili millî kanun ve nizamla riayet edilmek şartıyla her iki ülke arasında tarifeli ve tarifersiz hava servisleri işletilebilecektir.

Bu anlaşma İspanya'dan ülkemize havayolu ile yabancı turist nakli, ayrıca havacılık konularında karşılıklı olarak verilecek teknik bilgiler bakımından faydalı mütalaa edilmektedir.

Anlaşma, onaylanmasının uygun bulunması zmnında Türkiye Büyük Millet Meclisinin takdirine sunulur.

İhtisas Komisyonu Raporu

TC

Millî Güvenlik Konseyi

İhtisas Komisyonu

Esas No. : 1/353

Karar No. : 97

6 Mayıs 1982

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ BAŞKANLIĞINA

Danışma Meclisi Genel Kurulunun 24.2.1982 tarihli 59 ncu Birleşiminde görüşülerek açık oy ile kabul edilen, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İspanya Devleti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna İlişkin Kanun Tasarısı Komisyonumuzca incelenmiştir.

Tasarının gerekçesinde geniş şekilde açıklandığı üzere, ülkemizin coğrafi durumu ve uluslararası havayollarının ülkemizden geçmesinin sağlayacağı faydalar gözönünde tutularak, iktisadî, teknik ve kültürel bağları kuvvetlendirmek, havacılığımızı teşvik ve kalkındırmak amacıyla, İspanya Devleti Hükümeti ile Ülkemiz Hükümeti arasında 15.7.1975 günü Madrid'te Hava Ulaştırma Anlaşması imzalanmıştır.

Anlaşma; transit geçit, yolcu, yük ve posta taşıma, gümrük ve diğer vergi ve resimlerden başışıklılık gibi konuları içermekte, her iki ülke arasında ve ötesinde tarifeli ve tarifersiz hava servisleri kurmayı amaçlamaktadır.

Anlaşma onaylandığı takdirde, İspanya Hükümeti ile Hükümetimiz arasında havacılık konularında teknik işbirliği, bilgi alışverişi yanında, havayolu ile ülkemize turist nakli yapılmış olacak, bu da ülke turizmine ve ekonomisine büyük faydalar sağlayacaktır.

Anlaşmanın ekinde, iki Devlet tarafından tayin edilen havayollarının İstanbul - Madrid dışında iki ara nokta ve ileri noktalara uçabilecekleri belirtilmiştir. Ancak söz konusu ara noktalar ve ileri noktalar ile ride iki Devletin havacılık makamları tarafından tespit edilecektir.

Her iki Devletin havayolları da halen birbirlerinin ülkesine sefer yapmamaktadırlar. 1974 yılında, İspanya Havayolları Madrit - Roma - Atina - İstanbul hatlarını açmak istediğini belirtmişse de, sonradan bu hattı işletmekten vazgeçmiştir. Komisyonumuz Danışma Meclisince kabul edilen metnin tümünü olumlu bularak, maddelerin görüşülmesine geçilmiştir.

Danışma Meclisince kabul edilen metnin 1, 2 ve 3 ncü maddeleri uygun görülerek Komisyonumuzca aynen benimsenmiştir.

Millî Güvenlik Konseyinin onayına arz olunur.

Başkan
Cumhur EVCİL
Kur. Alb.

Üye
Taner UZUNAY
Dz. Kur. Yrb.

Üye
Yusuŕ BULUÇ
Dışışleri Bakanlığı
MIGM III Grup. Bşk.

Üye
Uğurlu AYDIN
Ulaştırma Bak. Hava
Nakliyat Dairesi Bşk. V.

Üye
Ahmet KABADAYI
Ulaştırma Bak. lığı
Sivil Havacılık
Gn. Md. lüğü - UZMAN

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İspanya Devleti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna İlişkin Kanun Tasarısı

MADDE 1. — 15 Temmuz 1975 gününde Madrid'de imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İspanya Devleti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı gününde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

DANIŞMA MECLİSİNİN KABUL ETTİĞİ METİN

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İspanya Devleti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna İlişkin Kanun Tasarısı

MADDE 1. — 15 Temmuz 1975 gününde Madrid'de imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İspanya Devleti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının onaylanması uygun bulunmuştur.

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı gününde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

İHTİSAS KOMİSYONUNUN METNİ

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İspanya Devleti Hükümeti Arasında Hava Ulaştırma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna İlişkin Kanun Tasarısı

MADDE 1. — Danışma Meclisi metninin 1 nci maddesi aynen benimsenmiştir.

MADDE 2. — Danışma Meclisi metninin 2 nci maddesi aynen benimsenmiştir.

MADDE 3. — Danışma Meclisi metninin 3 ncü maddesi aynen benimsenmiştir.

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ S. Sayısı : 408

Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Adalet Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/5; M. G. Konseyi : 1/367)

(Danışma Meclisi S. Sayısı : 100)

TC

Danışma Meclisi

Genel Sekreterliği

Kanunlar Müdürlüğü : 06-55 (15) 01-231

Konu : Kanun Tasarısı.

26 Mart 1982

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ GENEL SEKRETERLİĞİNE

Danışma Meclisi Genel Kurulunun 25 Mart 1982 tarihli 72 nci Birleşiminde görüşülerek işaret oyu ile kabul edilen, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Tasarısı ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Sadi IRMAK

Danışma Meclisi Başkanı

NOT : Bu Kanun Tasarısı Genel Kurulun 24, 25 Mart 1982 tarihli 71 ve 72 nci birleşimlerinde görüşülmüştür.

TC

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi

Başkanlığı

Sayı : 101-970/06123

22 Ekim 1981

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ BAŞKANLIĞINA

Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulunca 7.10.1981 tarihinde kararlaştırılan «Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Tasarısı» ile gerekçesi ekli olarak gönderilmiştir.

Gereğini emirlerine arz ederim.

Bülend ULUSU

Başbakan

MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUK VE USUL HUKUKU HAKKINDA KANUN TASARISI GENEL GEREKÇE

Bilindiği gibi çeşitli kanunlara serpiştirilmiş münferit bazı hükümler dışında Türk Devletler Hususi Hukukunun başlıca kaynağını hâlâ «Memaliki Osmaniyede Bulunan Ecnebilerin Hukuk ve Vezâfi Hakkında Kanunu Muvakkat» teşkil etmektedir. 23 Şubat 1330 (1914) tarihini taşıyan söz konusu kanun uygulamada zorlama sayılabilecek yorumlarla günümüze kadar varlığını sürdürebilmiştir.

Ekonomik ve sosyal hayattaki değişiklikler, dış ilişkilerimizin gelişmesi ve özellikle 1950'lerden sonra yurt dışına olan göçler bir çok sorunu birlikte getirmiş ve beş maddelik bu yasanın sadece dördüncü maddesi kanunlar ihtilafına ve Türk mahkemelerinin yetkisine ilişkin olup son gelişmeler karşısında yetersiz kalmış ve taraf olduğumuz uluslararası sözleşmelerle çelişkili durumlar ortaya çıkmıştır.

Koşulların zorlaması karşısında belirtilen konulara ilişkin kuralların yeniden düzenlenmesi amacıyla bu tasarı hazırlanmıştır.

Tasarının hazırlanmasında yabancı devlet mevzuatı olduğu kadar «La Haye Devletler Hususi Hukuku Konferansı», «Uluslararası Kişi Halleri Komisyonu», «Avrupa Konseyi» ve «Birleşmiş Milletler» gibi kuruluşların hazırladığı ve uluslararası alanda yaygın uygulama alanı bulan sözleşmeler de göz önünde bulundurulmuş ve böylece ülkemizin olduğu kadar uluslararası uygulamanın gerekli kıldığı hususlar da göz önünde tutularak, uyumlu bir sistem kurulmasına çalışılmıştır. Bu arada yurt dışında bulunan vatandaşlarımızın durumlarının değerlendirilmesine özel bir önem gösterilmiştir.

Tasarı üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısmın ilk bölümünde «Genel Hükümler», ikinci bölümünde «Yabancı Unsur» taşıyan uyumsuzluklara uygulanan «Kanunlar İhtilafı Kuralları» yer almaktadır. Bu bölümdeki kanunlar ihtilafı kurallarının tespitinde her hukuki ilişki çeşitli yönleriyle ayrı ayrı değerlendirilerek en yakın ve sıkı irtibat halinde bulunduğu devlet kanunu uygulamasına öncelik verilmiştir.

Tasarıda «Milletlerarası Usul Hukuku» başlığını taşıyan ikinci kısmın birinci bölümünde «Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi» düzenlenmiştir. Milletlerarası yetki kurallarının tespitinde genellikle objektif esaslardan hareket eden iç hukuktaki yer itibarıyla yetki kuralları gözönünde bulundurulmuş ve bunlara milletlerarası yetkiyi de düzenleme görevi verilmiştir. Ancak konunun özelliklerinin gerektirdiği ölçüde değişik düzenlemeler getirilmiştir.

İkinci kısmın ikinci bölümünde yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin hükümler yer almaktadır. Bu hükümlerin tespitinde genel olarak «Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu»nun bu konudaki hükümlerinden de yararlanılmış, ancak günümüz ihtiyaçları gözönünde tutularak yabancı ilâmların tenfizi kolaylaştırılmış, ayrıca tanıma konusuna da açıklık getiren yeni bir madde sevk edilmiştir.

Ayrıca aynı bölümde «Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi» de, milletlerarası tahkim sözleşmelerindeki eğilimler ve usul hukuku kanunu tasarısı hükümleri gözönünde bulundurularak düzenlenmiştir.

MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUK VE USUL HUKUKU HAKKINDA

KANUN TASARISI

MADDE GEREKÇELERİ

I. KISIM

Milletlerarası Özel Hukuk

I. BÖLÜM

Genel Hükümler

Konu ve Kapsam :

Madde 1. — Son derece teknik bir konuyu düzenleyen bu tasarıda «Tasarının Uygulama Alanı»nı gösteren bir madde konulması yararlı ve uygun görülmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti son zamanlarda gerek ikili ve gerekse çok taraflı olmak üzere bir çok sözleşmeye taraf olmuş veya olmak üzeredir. Bu bakımdan uygulama açısından konuyu açıklığa kavuşturmak için ikinci fıkra hükmü sevk edilmiştir.

Yabancı Hukukun Uygulanması :

Madde 2. — Maddenin birinci fıkrasında hâkimin yetkili yabancı hukuku resen, tarafların talebiyle bağlı olmaksızın uygulayacağı kabul edilmiştir. Böylece Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 76 ncı maddesinde öngörülen tarafların yabancı kanunu isbat zorunluluğu kaldırılmıştır. Hâkim araştırmayı bizzat yapacak, gerektiğinde davada taraflardan yardım isteyebilecektir. Hakim yabancı hukuku araştırırken konu ile uğraşan çeşitli kurum ve enstitülere başvurabilecektir. Hâkimin tüm çabasına rağmen uygulanacak yabancı hukuku tespit edememesi halinde ise, Türk kanunlarına göre karar verilir.

Maddenin üçüncü fıkrasında yabancı hukukun maddi hukuk hükümlerinin uygulanacağı hususu öngörülmüştür; şu kadar ki, yetkili yabancı hukukun yetkiyi Türk hukukuna bırakması halinde hâkim Türk hukukunu uygulayacaktır. Bu düzenlemeyle Türk hâkimine kendi hukukunu uygulama imkanının sağlanması, pratik bir yarar olarak görülmüştür. Bu yolla bazı müesseselerde (Miras) ihtilafın tek bir hukuk düzeni dahilinde çözümü sağlanmış olmaktadır.

Değişken İhtilaflar :

Madde 3. — Bu madde ile kanunlar ihtilafının «Conflit Mobile» denilen statü değişikliklerinden doğan ihtilaf düzenlenmektedir. Bu ihtilafın halinde dava tarihindeki «Statü» esas alınmıştır. Bu hüküm mukayeseli hukukta da kabul edilmiş genel bir prensibi ifade etmektedir.

Vatandaşlık Esasına Göre Yetkili Hukuk.

Madde 4. — Tasarıya vatansızlar hakkında da bir hüküm koymanın uygun olacağı düşünülmüş, fıkranın birinci bendi ile vatansızların durumu açıklığa kavuşturulmuştur. Bunların ikâmetgâh veya muad meskenlerinin tespit edilememesi halinde haklarında hukuki ilişki veya dava tarihinde buldukları yer kanunu uygulanacaktır.

Kişinin birden fazla vatandaşlığa sahip olması halinde ise, gerek Devletler Umumi Hukuku gerekse vatandaşlıkla ilgili milletlerarası sözleşme ve Adalet Divanının kararı ışığında, milli kanunu tespit eden vatandaşlık, ilginin aynı zamanda Türk vatandaşı olması halinde Türk vatandaşlığı, iki veya ziyade yabancı vatandaşlığın bahis konusu edilebildiği hallerde ise ilginin en sıkı ilişki halinde bulunduğu Devlet vatandaşlığı

olarak saptanmıştır. Bu madde «Yetkili Kanunun» vatandaşlık ilkelerine göre tayinini düzenlemekte olup, niteliği itibariyle bir kanunlar ihtilafı kuralı olan «İkametgâh Kanunu» kriteri bu nedenle madde dışı bırakılmıştır.

Kamu Düzenine Aykırılık :

Madde 5. — Bu madde milletlerarası özel hukuktaki kamu düzeni kavramının engelleyici fonksiyonu belirtilmiştir. İhtilaf konusu olayın çözümünde gerekli görüldüğü hallerde, engellenen yabancı kanun hükümü yerine, Türk hukuku uygulanacaktır.

Hukuki İşlemlerde Şekil :

Madde 6. — Bu maddede LRA (Locus Regit Actum) kuralı Türk Milletlerarası özel Hukukunda da genel bir esas olarak kabul edilmiştir. Ayrıca mukayeseli hukukta olduğu gibi esasa uygulanacak kanunun öngördüğü şekilde hukuki işlemler bakımından geçerli kılınmıştır. Böylece azami koşullara yer verilmek suretiyle hukuki işlemin geçerliliğinin sağlanması ön planda tutulmuştur.

Zaman Aşımı :

Madde 7. — Bu maddede zaman aşımı, usul'den ziyade hukuki işlemin esasına ilişkin mütalaa edilerek, işlem hukukuna tabi kılınmıştır. Dolayısıyla madde bir «Kanunlar İhtilafı» kuralı olup, madde hükmünün «Vasıf İhtilafı» ile bir ilişkisi bulunmamaktadır.

II. BÖLÜM

Kanunlar İhtilafı Kuralları

Ehliyet :

Madde 8. — Maddenin birinci fıkrasında hak ve fiil ehliyeti, tasarıda şahsı statü hakkında uygulanan «Milli Kanun» kuralına tabi kılınmıştır.

Maddenin ikinci fıkrasında ise, işlem güvenliği gözönünde tutularak ve ayırım yapılmaksızın, milli kanuna göre ehliyetsiz olan bir kimsenin Türk kanunlarına göre ehil olması halinde Türkiye'de yaptığı hukuki işlemlerle bağlı kalacağı hükmü getirilmiştir. Özellikle rüşet yaşları arasındaki farklılık dolayısıyla muhtelif Devletler kanunlarında benzer hükümler yer almış ve aynı mahiyette bir hüküm polişe hukuku açısından Türk Ticaret Kanununa da girmiştir. (Md. : 678) Ancak özellik arzeden aile ve miras hukukuna ve yabancı ülkedeki taşınmaz mallar üzerinde aynı haklara ilişkin işlemler hakkında ehliyet bu hüküm dışında bırakılarak yabancıların yetkili milli kanununa tabi kılınmıştır.

Maddenin üçüncü fıkrası ile kazanılmış haklara yer verilmektedir.

Maddenin dördüncü fıkrasında tüzelkişilerin veya kişi ve mal topluluklarının hak ve fiil ehliyetlerine uygulanacak kanun tespit edilmektedir. Tüzelkişilerin veya kişi ve mal topluluklarının hak ve fiil ehliyetleri öncelikle statülerinde belirlenen «idare merkezi» hukukuna tabi kılınmış, bu yoksa, «gerçek idare merkezi» hukukunun uygulanması esası getirilmiştir.

Vesayet ve Hacir :

Madde 9. — Bu maddede, reşit bir kişinin hacir ve vesayet altına alınması ve ona bir vasi tayin edilmesi o kişinin şahsi statüsü bakımından son derece önemli bir hukuki tasarruf olarak mütalaa edildiğinden bu hükümler ilgilinin milli kanununa tabi tutulmuştur.

Bununla beraber hacir ve vesayet müesseselerinin kişinin korunmasıyla olduğu kadar, kamu düzeni ile de yakından ilgili olduğu gözönünde tutularak maddenin ikinci fıkrasıyla, milli kanuna göre hacir veya vesayet altına alınması mümkün olmayan kişinin mutad meskeninin Türkiye'de olması halinde, Türk hukukuna göre haklarında hacir veya vesayet kararı verilebileceği hükmü kabul edilmiştir.

Gaiplik.

Madde 10. — Maddenin birinci fıkrası ile «Gaiplik», tasarıdaki kriterlere uygun olarak ilgilinin milli kanununa tabi kılınmıştır.

Maddenin ikinci fıkrasında ise, Türkiye’de mirasçıları veya malları bulunan yabancılar hakkında gaiplik kararının Türk kanunlarına göre verileceği kabul edilmiştir. Bu hüküm Uluslararası Kişi Halleri Komisyonunun 14 Eylül 1966 tarihli «Bazı Ölümün Tespitine Dair Sözleşme» hükümleriyle uyumludur. Maddede ayrıca kişinin mallarının ülkede bulunması hali de Türk hukukunun uygulanmasına yol açan bir kriter olarak kabul edilmiştir.

Nişanlanma :

Madde 11. — Bu madde de, nişanlanmanın aile hukukuna ilişkin bir kurum olduğu esasından hareketle, bu konuda «Milli Kanun» uygulamasına yer verilmiştir. Maddenin birinci fıkrasında tarafların fiil ehliyetleri ve nişanlama şartları tarafların kendi milli kanunlarına tabi tutulmuştur.

Tarafların ayrı uyruklukta olmaları halinde, özellikle nişanlanmanın hükümleri açısından bir takım sorunlar ortaya çıkabilir; örneğin, nişanın bozulmasına hediyeelerin iadesi ve tazminat davası söz konusu olabilir. Bu gibi durumlarda taraflardan her birinin kanununu birlikte uygulamak sorunu çözmeyebilir. Zira her iki tarafın kanununda da nişanın bozulması hükümlerinin düzenlenmemiş olması halinde bu gibi iddiaları geçerli yapmaya imkan yoktur. İşte bu gibi sakıncaları gidermek için müşterek bir bağlama kuralından hareket etmenin uygun olacağı düşünülmüş ve tarafların ayrı uyruklukta olmaları halinde Türk kanunlarının uygulanması kabul edilmiştir.

Her ne kadar Medeni Kanunumuzun 82 - 87 nci maddelerinde açık bir «Ehliyet» ve «Şartlarla» ilgili hüküm yer almamakta ise de, bizzat nişanlama müessesesinin hukuki niteliğinden hareket edildiğinde, bu müessesenin «akti niteliği» genel olarak kabul edilmektedir. Doktrinde bu konuda tartışma daha ziyade nişanlanmanın «bağımsız bir akit mi, yoksa bir ön akit mi» olduğu konusuna inhisar etmektedir. (Bkz. Tekinay, S. S. Prof. Türk Aile Hukuku, 198, S. 6-7). Türk doktrininde bu nedenle «Nişanlanma ehliyeti,» «Nişanlanma iradesi» ve «Engelleri» nden bahsedilmektedir. (Bkz. Fevzioglu, T. Prof., Aile Hukuku, 1979, S. 29, 30-40, Tekinay, S. 13-18)

Kaldı ki, tasarının 11 nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan «Nişanlanma ehliyet ve şartlarını tarafların her birinin kendi milli kanununun uygulanması» na dair hüküm, «genel bir düzenleme» olup, tüm «yabancılık unsuru» taşıyan nişanlanmadan doğan kanunlar ihtilafı meselelerinin çözümünde uygulanacak «Bağlanma kuralı» nı ifade etmektedir. Dolayısıyla, düzenleme sadece Türk Medeni Kanunu açısından değil fakat yabancı hukuku da gözönünde tutularak saptanmıştır.

Maddenin ikinci fıkrasında, tarafların ayrı uyruklukta olmaları halinde, Türk kanununun uygulanması, «Kamu düzeni gerekçesine dayanmamakta, bahis konusu hukuk «Lex Fori» olarak, yani bir «Bağlanma kriteri»nden hareketle oluşan bir «Kanunlar ihtilafı» kuralı olarak uygulanmaktadır. Her ne kadar evlenmenin genel hükümlerine, eşlerin aynı uyruklukta olmaları halinde «Müşterek ikametgâh» veya saptanamıyorsa, «Müşterek mutad mesken» kanunlarının, kademel olarak uygulanması kabul edilmiş ise de, nişanlanmada tarafların «Müşterek ikametgâh» ndan veya «Mutad mesken»den bahis edilemeyeceğine göre, yine «Evlenme» de olduğu gibi, nihai çözüm yolu olmak üzere, «Lex Fori»ye, yani hâkimin kanununa yetki tanımaktan başka her iki taraf hakkında objektif bir uygulama imkanı görülememiştir. Kaldı ki, ayrı uyrukluk halinde nişanlılardan birinin milli hukuku nu tercih için de sebep yoktur.

Aynı fıkrada, «Nişanlanmanın hüküm ve sonuçları» ifadesi, genel anlamda kullanılmış olup, uygulanan hukukta (Türk hukuku veya yabancı hukuk) bu kavramlara yer verildiğinde bu konuda uygulanacak hukuk saptanmış olmaktadır.

Evlenme :

Madde 12. — Maddenin birinci fıkrasında şahsi statüdeki kriterimize uygun olarak evlenme, ehliyet ve şartları yönünden taraflardan her birinin kendi milli kanunlarına tabi tutulmuştur.

Maddenin ikinci fıkrasında evlenme aktinin şekli, Devletler Hususi Hukuku’nun yaygın ilkelerinden birisine paralel olarak, aktin yapıldığı yer kanuna tabi tutulmuştur. Konsolosluklar arasında yapılan evlenme akitleri milletlerarası uygulamaya ve bu konuda yapılmış sözleşmelere de uygun olarak geçerli sayılmıştır.

Maddenin üçüncü fıkrası, eşlerin birbirlerine karşı hak ve yükümlülükleri, evlilik birliğinin korunması tedbirleri, eşler arasındaki hukuki işlemleri, cebri icra yasağı ve benzeri gibi eşler arasındaki şahsi ilişkileri düzenlemektedir. Bu ilişkilere eşlerin aynı uyrukluğa olmaları halinde müşterek milli kanunları, ayrı uyrukluğa olmaları halinde ise müşterek ikametgâh veya mutad mesken kanunları, bu kanunun dahi tespit edilememesi halinde, Türk kanunu uygulanacaktır. Bu yetkili kanunların bu sistem dahilinde tespiti tasarıda uygulanmıştır.

Yukarıda da izah edildiği gibi; bu maddenin birinci fıkrası ile «Evlenme ehliyeti ve şartları» na son fıkrası ile de, «Evlenmenin genel hükümlerine» uygulanacak hukuku gösteren «Bağlama kuralları» (Kanunlar İhtilafı Kaideleri) tespit edilmiştir ve bu kurallar, her iki kategori hükümlerin niteliği gözönünde bulundurularak saptanmıştır.

Malum olduğu vechile, «Evlenme ehliyeti ve şartları» Medeni Kanununun 88 nci ve müteakip maddelerinde, «Evlenmenin genel hükümleri» ise, aynı kanununun 151 nci ve müteakip maddelerinde düzenlenmiş olup her iki kategori hüküm, mahiyeti itibarıyla farklı hususlara ilişkindir; şöyle ki, «Evlenme ehliyeti ve şartları», evlenecek kişi hakkında bahis konusu edilmeyle ilgili tarafın «milli hukukuna» tabi kılınmıştır; yani evlenecek eşler ayrı vatandaşlıkta (veya uyrukluğa) iseler, evlenme yaşı, evlenme engelleri açısından, her biri için kendi milli hukuku uygulanacak, dolayısıyla bir taraf için kendi hukuku açısından evlenmeye «Ehil» olamayabilecektir. Taraflardan birinin hukuku birden fazla evliliğe cevaz vermiş ise, bu kişinin Türkiye'de ikinci bir evlilik yapması kamu düzeni engellemesi ile (Tasarı Md. : 5) karşılaşacaktır.

«Evlenmenin genel hükümleri» ise evlilik birliği kurulduktan sonra işleyen hükümler olmak itibarıyla, tek bir hukuka tabi olması gerekmektedir. Taraflar aynı uyrukluğa iseler, yetkili hukukun saptanması sorun olmayacaktır, müşterek milli hukukların bu kategori hükümler hakkında uygulanacaktır. Ancak eşler ayrı uyrukluğa olduğu zaman, taraflardan birinin kanununu tercih objektif uygulamayı zedeleyecektir. Dolayısıyla bu konuda tasarıda «İkametgâh», «Mutad mesken» bağlanma noktalarından hareketle «bağlanma kuralları» saptanmıştır. Burada da «Lex Fori» (yani hâkimin kanunu) uygulanması, en son merhalede başvurulacak zaruuri bir «Bağlama kuralı» olarak nazara alınmıştır.

Boşanma ve Ayrılık :

Madde 13. — Maddenin birinci fıkrasıyla boşanma ve ayrılık tasarıda getirilen kritere uygun olarak, eşlerin müşterek milli kanunlarına tabi tutulmuştur, Eşlerin ayrı vatandaşlıkta olmaları halinde ise müşterek ikametgâh kanunu yetkili kılınmıştır.

Maddenin son fıkrasıyla boşanma davası dolayısıyla yapılacak nafaka talepleri, bu husus boşanma hükmü olmak itibarıyla, boşanma hakkındaki yetkili olan kanuna tabi tutulmuştur. Söz konusu son fıkrada öngörülen nafaka talepleri dışında kalan, «Geçici tedbir niteliğinde olan, boşanma ve ayrılıkla ilgili nafaka talepleri», kanunlar ihtilafında yerleşmiş bir kural olan «Lex Fori» ye, yani hâkimin hukukuna tabi olurlar. Zira doktrinde kabul edildiği vechile muacceliyet arz eden bu tür işlemler, yetkili hukuka rağmen, hâkimin kanununa tabi olarak yerine getirilmelidir. (Bu yönde, İsviçre Devletler Hususi Hukukuna Dair Federal Kanun Tasarısı, 1978, Md. : 62, Projet de loi, Bern 3003, sah. 201)

Evlilik Malları :

Madde 14. — Tasarının bu maddesiyle düzenlenen evlilik malları ilişkilerinin niteliği gözönünde tutularak, bu konuda tarafların seçtikleri kanuna yer verilmesi kabul edilmiştir. Ancak bu seçimin sınırsız olmasının müessesenin aile hukukunu da ilgilendirmesi nedeniyle sakıncalı sonuçlar doğurabileceği gözönünde bulundurularak, bu konuda seçim hakkının sınırlı olarak tanınması uygun görülmüştür. Dolayısıyla eşler evlilik mallarının tabi olacağı hukuki statü hakkında ikametgâh veya evlenme anındaki milli kanunlarından birini seçebileceklerdir. Böyle bir seçim yapılmamış olan hallerde ise yetkili kanun sırasıyla evlenme anındaki müşterek milli kanun, tespit edilmezse müşterek ikametgâh kanunu, bu kanunun da tespit edilememesi halinde malların bulunduğu yer kanunu uygulanacaktır. Böylece evlilik birliği malları statüsü hakkında seçim olmayan hususlarda evlilik malları ile en ziyade irtibatlı yer hukukları, irtibat derecelerine göre tespit edilmiş bulunmaktadır.

Maddenin son fıkrasında üçüncü kişilerin kazanılmış hakları saklı tutulmuş ve taraflara yine bir serbesti tanınarak eşlerin evlenmeden sonra yeni müşterek bir kanuna sahip olmaları halinde istedikleri takdirde, müşterek bir seçimle bu yeni kanuna uymaları imkânı sağlanmıştır.

Evlilik İçin Nesep :

Madde 15. — Bu maddede evlilik içi nesep ilişkileri, evlilik birliği içerisinde bir ilişki olarak mütalaa edilerek, tasarıda evlenmenin genel hükümlerini düzenleyen kanunun bu müesseseye hakkında da uygulanması uygun görülmüştür. Yetkili kanun aynı zamanda zaman unsuru da belirlenmek suretiyle tespit edilmiş ve «doğum anındaki» evlenmenin genel hükümlerini düzenleyen kanun yetkili kılınmıştır.

Nesebin Düzeltilmesi :

Madde 16. — Bu maddede nesebin düzeltilmesi bahis konusu olup, bu müessesenin iç hukukumuzdaki niteliği ve güdülen amaç gözönünde tutulmuştur. Evlenme veya mahkeme kararı yollarıyla gerçekleşen nesebin düzeltilmesinde hukukumuz sosyal bir görüşten hareketle işlemi çocuğun yararına olarak düzenlemiştir. Dolayısıyla konu nesep düzeltilmesinin amacı ve hukuki niteliği açısından ele alındığında, nesebin düzeltilmesini sağlayacak birden fazla kanuna yetki tanımak, ilişkide ilgili olanların amaç ve çıkarlarına uygun düşecektir. Nesebin düzenlenmesinde objektif bağlama noktaları ana ve babanın bağlı oldukları Devlet kanunlarıdır. Çünkü evlenme onların bu amaca yönelik arzu ve iradelerinin sonucu olarak gerçekleşmektedir. Evlenmenin gerçekleşmemesi nedeniyle aynı amaca ulaşmak isteyen sağ kalan eş veya ehliyeti haiz olan taraf ve çocuk, «İlgili taraf» kapsamı içersindedir. Bu nedenle yetkili hukuk sıra ile babanın milli hukuku, bu kanuna göre nesebin düzeltilmesi gerçekleşmediği takdirde, ikinci derecede «ananın milli hukuku» bu hukuka göre de nesep düzeltilmesi yapılamıyorsa nihai hukuk olarak «çocuğun milli hukuku» na yetki tanınacaktır. Bu düzenleme müessesenin amacına ve sosyal niteliğine uygun düşecektir.

Yetkili hukuk zaman açısından da tespit edilmiş olup, «düzeltilme anındaki hukuk» nazara alınacaktır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, nesebin düzeltilmesi Türk hukukunda sosyal bir görüşle ele alınmış ve düzeltmenin evlenme veya mahkeme kararı yolu ile ve bunlara ilave edilecek başka bir işleme (tanıma gibi) gerek görülmeden sağlanacağı kabul edilmiştir. Evlenme ile taraflar evlilik dışı çocuklarının neseplerini düzeltmek istemişlerdir. Bu açıdan bakılınca nesebin düzeltilmesini sağlayan bir kanuna yetki tanımak, tarafların amaç ve çıkarlarına uygun düşecektir. Bu nedenle Tasarıda nesebin düzeltilmesini sağlayan birden fazla kanuna sıra ile yetki tanımak gereği duyulmuştur. Aynı esas 1972 tarihli yeni Fransız Kanunlar İhtilafı Kurullarında da (c.c.m. 311/16) kabul edilmiştir. (Aynı yönde İsviçre Devletler Hususi Hukuku Kanun Tasarısı, 1978, Md. : 72)

Ana ile baba aynı vatandaşlıkta oldukları takdirde yetkili kanunun tayininde herhangi bir güçlüğün olmadığı açıktır. Ana ile baba farklı vatandaşlıkta oldukları takdirde genellikle çocuk, hukuken anasına bağlı olduğundan anasının vatandaşlığında olacaktır. Bu son halde çocuğun ayrı vatandaşlığından bahsedilemez. Ancak hukuki durum her zaman böyle olmayabilir. Konu evlilik dışı çocuğun anasına bağlanmasını, ananın tanımasına bağlı tutan hukuk sistemleri açısından ele alındığında çocuk ana tarafından tanınmadığı takdirde ana ve babasından farklı bir vatandaşlıkta olacaktır. Ananın milli hukukuna göre, ananın da tanınması şart konulduğu halde, ana tanımadığı için çocuk vatansız durumda olabileceği gibi, vatandaşlığın toprak esasına göre kazanılmasına mükân veren bir ülkede doğduğu takdirde bu ülkenin vatandaşı olabilecektir.

Nesebin mahkeme kararı yolu ile düzeltilmesi, evlenmenin taraflardan birinin ölümü veya evlenme ehliyetini kaybetmesi nedeniyle, bir haksızlığı ortadan kaldırmak için sağ kalan veya ehliyeti haiz olan taraf veya çocuğun müracaatı ile gerçekleşebilmektedir. Burada da konu, aynı sosyal görüşün sonucu olarak çocuğun yararı açısından düzenlenmiştir. Bu yol ile düzeltmede de sonucu temin eden birden fazla hukuka yetki tanımak uygun görülmüştür.

Evlilik Dışı Nesep :

Madde 17. — Evlilik dışı nesep durumunu düzenleyen bu maddenin birinci fıkrasında tanımanın, tanıyanın milli kanununa tabi tutulmasının nedeni milli kanunu buna imkân vermeyen kişi hakkında kurulacak nesep ilişkisinin gerçekçi olmayacağı ve çocuğun menfaatine uygun düşmeyeceği fikridir. Tanımanın şahsa bağlı bir hak olması ve mevcut bir nesep ilişkisini açıklayan irade beyanı niteliğini taşıması gibi düşünceler de, tanıyanın milli kanununa öncelik verilmesine gerekçe olabilir.

Evlilik dışı nesep ilişkisinin mahkeme kararıyla kurulmasında ana veya babanın bu durumu, aleyhine karar alınmanın menfaati üstün tutulmak gerekçesiyle ön planda mütalaa edilmiştir. Kararın ana, babanın ülkelerinde geçerlilik kazanabilmesi ihtimalinin bu uygulamada daha kuvvetli olacağı da ayrıca düşünülmüştür.

Evlat Edinme :

Madde 18. — Maddenin birinci fıkrasında Tasarıda kabul edilen kural gereğince ehliyet konusunda taraflardan her birinin milli kanunu uygulanmıştır. Bu kanun zaman açısından da tespit edilerek evlat edinme anındaki taraflardan her birinin kendi milli kanununa yer verilmiştir.

İkinci fıkrada evlat edinme ilişkisinin bir akdi nesep ilişkisi ihdas etmesinden hareket edilerek tasarıda nesebin kurulmasında ana veya babanın hukukuna öncelik tanınmış olduğu gerekçesine dayanılarak evlat edinmenin hükümleri hakkında evlat edinenin kanununa yer verilmiştir. (Evlatlığın evlat edinenin mirasçısı olmasına ilişkin hüküm, bir «miras» sorunu olmak itibariyle tasarının mirasla ilgili yetkili kaldığı kanuna tabi olacaktır.)

Birlikte evlat edinme halinde de evlilik içi nesep ilişkisinin evlenmenin genel hükümlerinin tabi olduğu kanuna bağlanmasından hareketle bu konuda evlenmenin genel hükümlerini düzenleyen hukuk yetkili görülmüştür.

Maddenin üçüncü fıkrasında «diğer eşin evlat edinme rızası» konusunda eşlerin milli kanunlarının birlikte uygulanmasına ilişkin hüküm ise, evlilik birliğinin selameti, dolayısıyla çocuğun menfaati açısından isabetli görülmüştür. Buna göre eşlerden herhangi birinin milli kanunu diğer eşin rızasını gerektiriyorsa bu rızanın aranması zorunlu olacaktır.

Velayet :

Madde 19. — Bu maddede velayet nesebi düzenleyen hukuka tabi kılınmıştır. Gerekçesi velayetin Medeni Kanunumuzda sahih ve gayri sahih nesep olmak üzere, öncelikle nesep konusunda bahis konusu edilmiş olmasıdır. Bunun dışında velayet boşanma davasıyla da düzenlenmiş olduğu gözönünde bulundurulurken bu hususun da boşanmanın tabi olduğu hukuka bağlanması zorunlu görülmüştür. Dolayısıyla velayet iç hukukun kateogrilerinin tabi olduğu hukuka bağlanmakla, gerçekçi bir düzenleme getirilmiştir.

Velayet ve Kayımlık :

Madde 20. — Vesayet ve kayımlık müesseseleri esas itibariyle ihtilafsız kazaya ilişkin oldukları ve kamu düzenini ilgilendirdikleri için mahalli kanun uygulanması uygun görülmüştür. Maddede açıklık getirilerek, tasarının dokuzuncu maddesi ile de uyum sağlanmak suretiyle, «vesayet ve hacir kararı verilmesi ve sona erdirilmesi sebepleri dışında kalan» hususlar bu maddenin kapsamına dahil edilmiştir.

Yardım Nafakası :

Madde 21. — Bu maddede yardım nafakası bahis konusu olup borçlunun milli hukukuna tabi kılınması Devletler Hususi Hukukunda borç tahmininin (yükümünün) o borcu üzerine alacak şahsın kanununa tabi tutulması yolundaki gelişmeyle uyumludur. Nafaka taleplerinin bir alacak hakkı niteliği de gözönünde tutulursa, nafaka borçlusunun milli kanununu tercih etmek icap eder. Kaldı ki, nafaka borçlusunun milli hukukunun nazara alınması, kocanın karısına, ana babanın çocuklarına karşı nafaka borcu ile yoksulluk nafakasına hakim olan kanun ile ahengi büyük ölçüde temin etmektedir.

Bu maddede öngörülen nafaka, Medeni Kanunun 315 nci maddesinde yer alan «Yardım nafakası» (muavenet mükellefiyeti) olup, bu tür nafaka doktrinde de böyle adlandırılmıştır. (Tekinay, sah. 549 ve devamı) diğer nafaka türleri ise tasarıda aitt oldukları müesseselerin tabi olduğu kanuna bağlanmıştır. (Boşanma hakkında Md. : 13, evlilik birliği açısından Md. : 12, evlilik dışı nesep bakımından ise Md. : 17, bu müesseselere ilişkin nafaka taleplerine de uygulanacaktır.)

Miras :

Madde 22. — Maddenin birinci cümlesinin birinci fıkrasıyla, miras ilke olarak ölenin milli hukukuna tabi tutulmuştur. Fıkranın ikinci cümlesinde ise taşınmaz mallar konusunda bir ayırım yapılmış ancak yabancı ülkelerdeki taşınmaz tereke hakkında bir hüküm getirilmesi uygun bulunmadığından tek yönlü olarak, ölen yabancının Türkiye'de bulunan terekesine dahil taşınmaz mallarda Türk hukukunun uygulanması öngörülmüştür.

İkinci fıkradaki düzenlemenin konuları olan mirasın açılması, iktisabı ve taksimi hukuki nitelikleri bakımından malların zilyetliğine ve tereke alacaklılarının haklarının korunmasına da yöneliktir. Bu nedenle hak-

kaniyete ve pratik zaruretlere uygun olarak taşınır ve taşınmaz mallardan oluşan tereke üzerinde hak talep edecek kişilerin durumlarını objektif bir düzenlemeye tabi tutabilmek amacıyla, belirtilen konular tek bir hukuka, terekenin bulunduğu yer hukukuna bağlanmıştır.

Üçüncü fıkra Türkiye'de mirasçısız olarak ölen yabancıların Türkiye'deki terekesi hakkında yabancı devletin mirasçılığını önlemektedir. Böylece ülkemizdeki, gerçek kişilerden mirasçısı bulunmayan ve çok değerli eşyalardan oluşan taşınır terekenin bir yabancı devlet eline geçmesi ve Devletimizin bu yüzden maddi zararlara uğraması ihtimali ortadan kaldırılmaktadır.

Dördüncü fıkrada, ölüme bağlı tasarrufun şekli ilke olarak tasarının altıncı maddesindeki kurala tabi tutulmaktadır. Fıkranın ikinci cümlesi ise bu genel kuralın yanı sıra, yurt dışında bulunan bir kimsenin Türkiye'deki taşınmazı hakkında, milli hukukunun şekil şartlarına uygun olarak ölüme bağlı tasarrufta bulunabilmesini sağlamaktadır. Fıkranın bütünü ile ölüme bağlı tasarrufta bulunan kişilere kolaylık sağlayan bir düzenleme öngörülmüştür.

Son fıkrada, zaman içerisindeki değişken çatışmalara ilişkin bir hüküm getirilerek, ölüme bağlı tasarrufun ehliyet açısından geçerliliği, bu kurumun niteliğine uygun olarak tasarının üçüncü maddesinde öngörülenden farklı bir teknik düzenlemeye tabi kılınmıştır. Böylece ölüme bağlı tasarruf ehliyeti, tasarrufta bulunanın dava anındaki değil, tasarrufun yapıldığı andaki milli hukukuna göre tespit edilecektir.

Yukarıda etraflıca belirtildiği üzere bu madde ile kanuni miras ve ölüme bağlı tasarruflara ilişkin kanunlar ihtilafı kuralları saptanmıştır. Bu kurallar taşınır tereke açısından, «Ölenin milli kanunu», taşınmaz tereke hakkında ise, «Mekân Kanunu» olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla ölüme bağlı tasarruflarda da, örneğin vasiyetname hakkında da, bu ayırım yapılarak, Medeni Kanunun ilgili hükümlerinin uygulama alanı tayin edilecektir. Özellikle üzerinde durulan «mansup Mirasçı» statüsüne ilişkin hükümlerde taşınmaza ilişkin vasiyette, vasiyetçinin milli kanununa, taşınmaza ait bu tür tasarruf bakımından da, tereke mahallî kanununa tabi olacaktır. Medeni Kanunumuzun 449 ncu maddesi; «Vasiyet yapabilme ehliyeti»ne ilişkin olup, bu husus, «Ehliyet» hakkındaki genel kural olan vasiyetçinin «millî hukuku»na tabi olacaktır.

Buna mukabil, «tasarruf nisabı»na ilişkin 452 nci ve müteakip maddeler, «miras hükmü» olarak ikili «bağlama kuralı»nın uygulama alanına girecek ve tasarının, taşınmaz tereke ayırımına gidilecektir.

Aynı Haklar :

Madde 23. — Maddenin birinci fıkrasında, taşınır ve taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet ve diğer aynı haklara ilişkin konular, milletlerarası özel hukuk alanında genel bir kural olarak kabul edilen, «malların bulunduğu yer hukuku»na (Lex Rei Sitae) tabi tutulmuştur.

İkinci fıkrada, taşınmakta olan mallar bakımından «bulunma yeri»nin tespitindeki güçlükler gözetilerek, mukayeseli hukukun yeri ve uygulamalarına uygun biçimde, bu konuda «varna yeni hukuku»nun uygulanması öngörülmüştür. Varma yeri hukuku taşınmakta olan malların hasara uğraması veya yok olması hallerinde aynı hakkın intikali bakımından açıklık sağlamak ve taraflar açısından güven verici bir kural oluşturmaktadır.

Üçüncü fıkrada zaman içerisindeki değişken çatışmalara ilişkin teknik bir düzenlemeye gidilerek, malın son bulunduğu yer hukukuna uygun olarak kazanılmış bir aynı hakkın, Türkiye'de de geçerlilik kazanması sağlanmıştır.

Bu fıkrada, taşınır mallarla ilgili aynı haklar düzenlenmiştir; «yer değişikliği halinde kazanılmamış aynı haklar şey'in son bulunduğu yer hukukuna tabidir.» hükmü ile getirilen kural, şu durumu düzenlemektedir; bir ülkede bir taşınır üzerinde tesis edilen bir aynı hak henüz tekemmül etmeden, o taşınır diğer bir ülkeye götürülür ve bu ikinci ülkede o taşınır üzerinde henüz tekemmül etmemiş aynı hak bir ihtilaf konusu olursa, bahis konusu «aynı hakkın» o şey üzerinde tekemmülünün hangi ülke hukukuna göre (ilk bulunduğu ülke mi, yoksa ihtilaf anındaki son ülke mi) tespiti sorununun halli gerekir. Bir örnekle açıklamak gerekirse : (A) ülkesinde bir taşınırı iktisap eden kişi, o şeye «kazandırıcı zaman aşımı» nedeniyle malik olabilmesi için, o ülke hukukuna göre kanuni süreyi tamamlamadan, o şeyi diğer bir ülkeye götürür ve taşınır üzerinde diğer bir kişi tarafından mülkiyet iddiası ileri sürülürse, o şeyin «Kazandırıcı zaman aşımı» nedeniyle iktisap için gerekli süre, ihtilaf anındaki, ikinci ülke hukukuna göre saptanacaktır. Dolayısıyla (A) ülkesinde bu süre üç

yıl olup, henüz ikinci yılın sonunda, o şey (B) ülkesine götürülmüş ise ve «kazandırıcı zaman aşımı süresi» bu ülkede, beş yıl ise, ilk müktesibin bu yolda «mülkiyet hakkı», ancak bu sürenin geçmesiyle gerçekleşebilecek, dolayısıyla dördüncü yıl içinde dahi, hakiki malikin istirdat talebi geçerli olabilecektir. Buna mukabil (A) ülkesinde, taşınır bu yoldan kazanılması için gerekli kanuni sürenin tamamı geçmiş olduktan sonra, taşınır, (B) ülkesine götürülmüş olursa, burada «kazanılmış bir aynı hak»'dan bahsedilebilecek ve istirdat talebi geçerli olmayacaktır.

Son fıkra, taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin hukuki işlemleri, şekil yönünden bu malların buldukları yer hukukuna tabi tutmuştur. Böylece Türkiye'de bulunan taşınmazlar üzerinde bir aynı hak iddiasına ya da devri borcu doğuran bir hukuki işlemin, yabancı ülkede, ancak Türk hukukunun aradığı resmi şekle uygun olarak gerçekleştirileceği açıkça belirtilmiş olmaktadır.

Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri :

Madde 24. — Maddenin birinci fıkrasında, milletlerarası özel hukuk verilerine uygun olarak «irade muhtariyeti» ilkesi benimsenmiş ve sözleşmeden doğan borç ilişkilerine tarafların seçtikleri kanunun uygulanması öngörülmüştür.

İkinci fıkrada, tarafların uygulanacak kanunu seçmemeleri durumu düzenlenmiştir. Sözleşmeden doğan borç ilişkilerinde hukuki güveni, taraflarca önceden bilinebilirliği ve objektifliği sağlamak amacıyla, bu nitelikleri bünyesinde toplayan ifa yeri hukukuna ikinci sırada yetki tanınmıştır. İfa yerinin birden çok olması halinde, hâkime, borç ilişkisinde ağırlık taşıyan edimin ifa yerini tespit ederek bu yer hukukunu uygulamak görevi verilmiştir. İfa yerinin hiçbir şekilde tespit edilemediği durumlarda ise, bu kavramın dışındaki yardımcı kriterlerden de yararlanılarak, akdin en ziyade irtibat halinde bulunduğu yerin tespit edilmesi ve bu yer hukukunun uygulanması öngörülmüştür.

Haksız Fiiller :

Madde 25. — Maddenin birinci fıkrasında haksız fiilden doğan borç, genel kural olarak, haksız fiilin işlendiği yer hukukuna tabi tutulmuştur.

İkinci fıkrada ise, haksız fiilin unsurlarının ayrı ayrı ülkelerde gerçekleşeceği durumlar gözönünde tutulmuş, haksız fiilde zararın bu ilişkinin temel unsuru olduğu düşüncesinden hareketle, zararın gerçekleştiği ülke hukukunun uygulanması kabul edilmiştir.

Üçüncü fıkrada da, haksız fiilin, tarafları ve unsurları bakımından meydana geldiği ülkeden başka bir ülkeye yakın ve gerçek irtibat halinde bulunduğu durumlar ele alınmıştır. Bu gibi durumlarda milletlerarası gelişmelere de uygun olarak genel kuralın katı biçimde uygulanması bir ölçüde sınırlandırılmış, hâkime gerekli görürse, bu sonuncu ülke hukukunu uygulayabilme imkânı sağlanmıştır.

Sebepsiz Zenginleşme :

Madde 26. — Sebepsiz zenginleşmenin genel olarak bir hukuki ilişki sonucu doğduğu görüşünden hareketle, hukuki ilişkinin esasına uygulanacak hukukun sebepsiz zenginleşme hakkında da geçerli olduğu kabul edilmiştir. Sebepsiz zenginleşmenin kaynağının taraflar arasındaki bir hukuki ilişkiye dayanmaması halinde ise, sebepsiz zenginleşmenin gerçekleştiği yer hukuku uygulanacaktır.

II. KISIM

Milletlerarası Usul Hukuku

I. BÖLÜM

Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi :

Madde 27. — Milletlerarası usul hukukundaki gelişmeler mahkemelerin milletlerarası yetkisinin iç hukuktaki yer itibarıyla yetki kuralları çerçevesinde tespit edilmesi yönündedir. İç hukukumuzda yer itibarıyla yetkiyi tespit eden kıstaslar da kural olarak yabancılik unsuru taşıyan davalarda olayın Türkiye ile irtibatını sağlayacak niteliktedir. Bu nedenle Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin iç hukukunun yer itibarıyla yetki kurallarıyla tespit edileceği öngörülmüştür.

Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davalar :

Madde 28. — Yabancı ülkelerdeki Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin konularda mutlaka Türkiye'de dava açmak zorunda kalmaları, kendileri için zaman alıcı ve çok masraflı olmaktadır. Madde, yurt dışındaki Türk vatandaşlarını gözönünde tutarak, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 18 nci maddesini milletlerarası uygulamaya uygun olarak düzenlemiştir. Bu düzenleme ile Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davalarda Türk mahkemelerinin münhasıran yetkili olması anlayışı açıkça terkedilmektedir. Madde, Türk mahkemelerinin bu konudaki yetkisini tamamlayıcı bir kural olarak düzenlemiştir.

Yabancıların Bazı Kişi Hallerine İlişkin Davalar :

Madde 29. — Bu maddede tasarrufların vesayet, kayıymlık, hacir, gaiplik ve ölüm kararları konularında uygulanan hukuku tespit eden hükmünün kabul edilmesindeki gerekçeler gözönünde bulundurulmuş ve Türk hukukunun uygulanmasını gerektiren nedenler aynı şekilde Türk mahkemelerinin de yetkili olmasını sağlayacak nitelikte görülmüştür. Türk mahkemelerinin bu konulardaki yetkisi tamamlayıcı bir kural olarak düzenlenmiştir.

Miras Davaları :

Madde 30. — Medeni Kanununun 518 nci maddesindeki kurallar milletlerarası yetki bakımından da esas alınmış, ancak Türkiye'de ikametgâhı olmayan kişiler açısından bu davaların Türkiye'de görülebilmesini sağlamak amacıyla malların bulunduğu yer mahkemesinin yetkisi de tamamlayıcı bir kural olarak kabul edilmiştir.

Yetki Anlaşması :

Madde 31. — Milletlerarası ticaretin ve uygulamanın ihtiyaçları gözönünde tutularak, yalnız yabancılık unsuru taşıyan borç ilişkilerinden doğan anlaşmazlıklarda, tarafların yabancı bir Devlet mahkemesini de yetkili klabilmeleri kabul edilmiştir.

Ancak, yetki sözleşmesi, kamu düzeni ve münhasır yetki kuralıyla sınırlandırılmış, yabancı mahkemenin kendisini yetkisiz görmesi halinde de davanın yetkili Türk mahkemesinde görülmesi uygun bulunmuştur.

Teminat :

Madde 32. — Madde, yargılama ve takip giderleriyle, karşı tarafın muhtemel zarar ve ziyanı karşılamak üzere, Türk mahkemelerinde dava açan ya da icra takibinde bulunan yabancı gerçek ve tüzelkişiler için teminat gösterme zorunluluğunu öngörmektedir.

İkinci fıkra ile, bu zorunluluk yumuşatılmakta, mahkemeye davanın ya da icra takibinin niteliğine ve durumuna göre teminat göstermekten muaf tutabilme yetkisi verilmektedir. Ancak, bu yetkinin kullanılabilmesi için karşılıklılık esası aranmaktadır.

Yabancı Devletin Yargı Muafiyeti :

Madde 33. — Madde, yabancı bir devletin egemenlik hakkına dayanarak yaptığı tasarrufların dışında kalan, özel bir kişi gibi hususi hukuk faaliyetlerinde bulunması, ticari ilişkilere girmesi sonucu doğan ihtilafalarda yargı muafiyetinin tanınmayacağını öngörmektedir. Günümüz hukuk anlayışı doğrultusunda getirilen bu düzenlemenin doğal sonucu olarak yabancı devlet hakkında dava açılabilmesini sağlamak amacıyla o devletin diplomatik temsilcilerine bu konuda tebligat yapılabileceği de maddenin ikinci cümlesinde belirtilmiştir.

Bu maddede, Devletin yargı muafiyeti düzenlenmiş olup, maddenin Viyana Konsolosluk Sözleşmesi ve Tebligat Kanunu ile ilgisi bulunmamaktadır. Zira ne sözleşmede ne de Tebligat Kanununda, devletin yargı muafiyeti düzenlenmiş değildir. Tasarrufların bu maddesi, devletin yargı muafiyeti konusundaki, Avrupa Sözleşmesine uygundur.

II. BÖLÜM

Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tenfizi ve Tanınması

Tenfiz Kararı :

Madde 34. — Yabancı ilamların Türkiye'de tenfizi için aranan önşartlar bu maddede belirtilmiştir. Bunlar kararın özel hukuka ilişkin olması, verildiği ülke kanunlarına göre şekli anlamda kesin hüküm kuvvetini kazanmış bulunması ve yetkili Türk mahkemesinden bu konuda öngörülen şartlar ve usul dahilinde tenfiz kararı alınmasıdır.

Tenfizi söz konusu olan yabancı ilamlar kural olarak hukuk ve ticaret mahkemelerinden verilenlerdir. Bununla beraber ceza mahkemelerinden şahsı dava yolu ile alınan tazminat kararlarının nitelik itibariyle özel hukuka ilişkin olması dolayısıyla bunların da aynı şartlar dahilinde tenfiz edilebilecekleri kabul edilmiştir.

Yetki ve Görev :

Madde 35. — Tenfiz kararının önemi dolayısıyla, yabancı ilamı veren mahkemenin hangi kaza çeşidine dahil olduğuna bakılmaksızın asliye hukuk mahkemelerimizin bu konuda görevli olmaları uygun görülmüştür.

Yer itibariyle yetki açısından ise, kural olarak yabancı ülkede görülen davayı kaybeden ve aleyhine tenfiz istenen tarafın Türkiye'deki ikametgâhı mahkemesi esas alınmıştır. Bu kişinin Türkiye'de ikametgâhı olması halinde, sırasıyla Türkiye'de sakın olduğu yer mahkemesine ve böyle bir yer de yoksa Ankara ve İstanbul mahkemelerine başvurulabilmesi sağlanmıştır.

Tenfiz İstemi :

Madde 36. — Tenfiz davası asliye mahkemesinde açılacağından yazılı yargılama usulü uygulanacaktır. Maddede belirtilen hususların da açık olarak gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Dilekçeye Eklenecek Belgeler :

Madde 37. — Yetkili Türk mahkemesinin tenfiz isteğini inceleyebilmesi için gerekli olan belgeler bu maddede gösterilmiştir. Yabancı ilamın ve bunun kesinleştiğini gösteren belgenin onanmış, Türkçeye tercüme edilmiş ve bu tercümenin de yetkili Türk makamları tarafından onanmış olması gerekmektedir.

Tenfiz Şartları :

Madde 38. — Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 540 ncı maddesine tekabül eden bu madde, yabancı ilamların tenfizi için gerekli olan şartları, milletlerarası özel hukuk ilişkilerinin günümüzdeki durumuna uygun olarak yeniden düzenlemektedir. Hâkim bu şartların hepsinin yerine gelmiş olması halinde zorunlu olarak tenfiz kararını verecek ve bu konuda bir takdir hakkına sahip bulunmayacaktır.

Maddenin (a) bendinde yalnız anlaşmaya dayanan karşılıklılık şartı terkedilmiş ve ilamın verildiği devletteki kanun hükümlerinin veya uygulamanın Türk mahkemelerinden verilen kararların orada tenfizine imkân vermesi, karşılıklılık şartının yerine gelmiş sayılması için yeterli görülmüştür.

Maddenin (b) bendinde ilamı veren yabancı mahkemenin yetkisiz sayılmasını gerektirecek tek durum olarak, kanunun Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine dahil olması ele alınmıştır. Bu itibarla Türk mahkemelerinin yer itibariyle yetkiye sahip oldukları fakat bunun münhasır bir nitelik taşımadığı durumlarda yabancı mahkemelerden verilen ilamlar tenfiz edilebilecektir.

Maddenin (c) bendinde davayı kaybeden tarafın savunma haklarına riayet edilmiş olması şartı aranmış ve aleyhine tenfiz istenen kişinin yabancı ülkede usulüne uygun olarak yargılanmadığını ileri sürerek Türk mahkemesinde tenfize itiraz edebilmesi imkânı sağlanmıştır.

Maddenin (d) bendinde genel olarak yabancı ilamların tenfizini engelleyebilecek kamu düzeni ve kamu yararı kavramlarına aykırılık esası düzenlenmiştir. Ancak bu esasın her olayda gereksiz olarak ele alınmasını önlemek amacıyla, günümüzdeki milletlerarası sözleşmelerin çoğunda kabul edilen ilkeye uygun olarak bu aykırılığın açık olarak ortaya çıktığı durumlarda kamu düzeni ve kamu yararı kavramlarına başvurulabileceği belirtilmiştir.

Maddenin (e) bendi yeni bir hüküm getirmektedir. Bundan evvel yürürlükte olan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu madde : 540/4'e göre yabancı mahkemelerden verilen aile hukuku ve ahkâmı şahsiyeye ait yabancı kararların tenfizi imkânı tanınmamıştı. Yeni hüküm ile bu imkân tanınmış olmaktadır. Ancak Türk vatandaşlarını korumak amacıyla hükmün uygulanmasının bazı şartlara tabi tutulması uygun görülmüştür. Bunlar, kararın Türk kanunlar ihtilafı kurallarına göre yetkili olmayan bir kanunun uygulanması ile verilmesi ve Türk vatandaşı davalının bu konuda itiraz etmiş olmasıdır. Karar Türk kanunları ihtilafı kurallarına göre yetkili olan kanun uygulanmamış olsa dahi, Türk vatandaşı davalı bu konuya itiraz etmemiş olduğu takdirde tenfiz edilebilecektir. Nitekim benzer düzenleme 17.4.1975'de taraf olduğumuz Evlilik Bağına Ait Kararların Tanınması Hakkındaki Sözleşmede de getirilmiş bulunmaktadır.

Tebliğ ve İtiraz :

Madde 39. — Tenfiz davasının niteliği ve süratle sonuçlandırılması gerektiği gözönünde bulundurularak bu konuda basit yargılama usulünün uygulanması kabul edilmiştir. Aleyhine tenfiz istenen tarafın bu davada ileri sürülebileceği itirazlar bu maddede sınırlandırılmış ve davanın yeniden ele alınarak incelenmesi ve mahkemenin işin esasını araştırması yolu kapatılmıştır.

Bu madde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 541 nci maddesinde öngörülen tenfiz talebi dilekçesinin karşı tarafa tebliği, usulü muhakeme, tenfiz talebine, kanuna dayalı itirazların yapılması gibi hususları ihtiva etmekle Usul Kanununda zikredilen maddesi, aynı muhteva ile tasarıda düzenlenmiş olmaktadır.

Karar :

Madde 40. — Tenfiz talebini inceleyen Türk mahkemesinin yabancı ilamın kısmen veya tamamen tenfizine veya isteğin reddine karar verebileceği belirtilmek suretiyle, yabancı ilamın değiştirilerek tenfiz edilmesinin mümkün olmadığı gösterilmiştir. Yabancı ilamda yer alan hükümlerin bir kısmının daha önce Türkiye' de veya yabancı ülkelerde yerine getirilmiş olduğu durumlarda tenfiz edilmeyen kısma ilişkin hakların kaybolmaması amacıyla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunundan farklı olarak kısmi tenfiz esası da kabul edilmiştir.

Yerine Getirme ve Temyiz Yolu :

Madde 41. — Yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfizine karar verilen yabancı ilam Türk mahkemelerinden verilen diğer ilamların sonuçlarını hâsıl edecek ve bunlar gibi icra edilecektir.

Tenfiz davası sonucunda verilen kararların genel hükümlere göre temyiz edilebilmeleri mümkündür. Tenfiz davası sonucunda verilen kararın temyiz edilmesi halinde, yerine getirmenin temyiz sonucuna kadar durması öngörülmektedir.

Tanıma :

Madde 42. — Bu madde ile Türk uygulamasında açıklığa kavuşmamış bir konu olan yabancı ilamların tanınması düzenlenmiş ve şartları gösterilmiştir. Yabancı ilamların cebri icraya yol açmaksızın sadece kesin hüküm kuvvetinin kabulü anlamını taşıyan tanıma kuralı olarak tenfiz şartlarına tabi tutulmuş ancak bu konuda karşılıklılık şartının aranmasına lüzum görülmemiştir.

Yabancı ilam Türkiye'de görülmekte olan bir davada kesin hüküm veya kesin delil olarak ileri sürüldüğü takdirde, bu davayı gören mahkeme tanıma şartlarının yerine gelip gelmediğini araştırarak ve bunun gerçekleştiğini tespit etmesi halinde Türk mahkemelerinden verilen kararların kesin hüküm kuvvetinin hâsıl ettiği sonuçları uygulayacaktır.

Yabancı ilama dayanılarak Türkiye'de idari bir işlem yapılması özellikle kişi hallerine ilişkin konularda ve nüfus kayıtlarındaki tescillerde söz konusu olabilecektir. Bu durumda yabancı ilamın tanıma şartlarını haiz olup olmadığı yetkili Türk mahkemesinde açılacak bir tespit davası yolu ile tespit edilecek ve tanıma kararı verildiği takdirde buna dayanılarak gerekli idari işlem yapılacaktır.

Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi :

Madde 43. — Milletlerarası ticari ilişkilerin yoğunluğu, hakem sözleşmeleri yapılması veya sözleşmelere hakem şartı konulmasına yol açmaktadır. Hakem kararlarının mahkeme kararlarından daha süratle verilerek ihtilafların daha çabuk sonuçlanması özellikle milletlerarası ticarete tahkim yolunun tercih edilmesine sebep olmaktadır. Bu gelişme, işin mütehassısı olan ve tarafların güvendikleri kişilerce verilen kararların tenfizine ait şartlarında hukuki güveni sağlayan bir düzene bağlanmasını gerektirmektedir. Getirilecek düzenlemede, hakem kararlarının mahkeme kararlarından bir ölçüde daha kolay şartlarla tenfiz edilebilmesi amaca uygun olacaktır.

Maddede hakem kararlarının tenfizi için milletlerarası sözleşmelere de uygun olarak kesleşmiş olma ve icra kabiliyeti bulunma temel şartı öngörülmüştür. Maddenin 2 nci fıkrasında hangi mahkemelerin yer itibarıyla tenfiz kararı vermeye yetkili oldukları belirtilmiştir.

Dilekçe ve İnceleme Usulü :

Madde 44. — Dilekçe ve inceleme usulü başlığı altında yabancı hakem kararlarının tenfizini isteyen tarafın dilekçesine ekleyeceği belgeler ve takip edilecek usul gönderilmiştir.

Ret Sebepleri :

Madde 45. — Tasarının bu maddesine yabancı hakem kararlarının tenfiz talebinin, reddi hakkındaki sebepler açık ve ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.

Ret sebepleri tek tek sayılırken 1958 tarihli New York Sözleşmesinin genel şartları ve Türkiye'de yapılmış Medeni Usul Hukuku Tasarıları alanındaki çalışmalarda gözönünde tutulmuştur.

Maddenin 2 nci fıkrasında 1 nci fıkranın c, d, e, f, g, h bentlerinde yer alan şartların, hakem kararının reddini isteyen tarafça ispatlanması hükmü getirilerek tenfizin haksız biçimde engellenmesinin önüne geçilmek istenmiştir. Maddenin 1 nci fıkrasının a ve b bentlerindeki şartların, nitelikleri gereği, mahkemece tespit edilecekleri açıktır.

III. KISIM

Son Hükümler

Kaldırılan Hükümler :

Madde 46. — Bu Kanunun yürürlüğe girmesi halinde yürürlükten kalkacak olan kanun belirtilmektedir.

Yürürlük Tarihi :

Madde 47. — Yürürlük tarihine ilişkindir.

Yürütme :

Madde 48. — Yürütmeye ilişkindir.

Adalet Komisyonu Raporu

TC

Millî Güvenlik Konseyi

Adalet Komisyonu

Esas No. : 1/367

Karar No. : 58

14 Mayıs 1982

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ BAŞKANLIĞINA

Danışma Meclisi Adalet Komisyonu ile Genel Kurulunda görüşülerek bazı değişikliklerle kabul edilen Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkındaki Kanun Tasarısı ve gerekçesi Adalet ve Dışişleri Bakanlıkları ile Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Yargıtay temsilcilerinin katılımı ile oluşan Komisyonumuzda incelenip görüşüldü.

Konu hakkında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Profesörü Ergin NÖMER ve Aysel ÇELİKEL'in ilmi görüş ve mütaalaları alınmak ve karşılıklı tartışma yapılmak suretiyle Tasarının tümü ve maddeleri ayrı ayrı görüşülerek gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra aşağıdaki şekilde kabul edildi.

1. Danışma Meclisi metninin 1 nci maddesinin başlığı olan «Konu ve Kapsam», sadece Kanun Teklifine uygun olarak «Kapsam» şeklinde düzeltilerek madde aynen benimsendi.

2. Danışma Meclisi metninin 4 nci maddesi gerekli teknik redaksiyona tabi tutuldu.

3. Danışma Meclisi metninin 5 nci maddesindeki «Türk Kamu Düzenine» kelimelerinden sonra «açıkça» kelimesi ilave edildi.

4. Danışma Meclisi metninin 7 nci maddesine açıklık getirilmek amacıyla zamanışımının hukukî işlemlerde de işlem ve ilişkinin esasına uygulanan hukuka tabi olduğu hususu vurgulandı.

5. Danışma Meclisi metninin 8 nci maddesinin son fıkrasındaki tüzelkişilerin veya kişi veya mal topluluklarının hak ve fiil ehliyeti yönünden fiilli idare merkezlerinin Türkiye’de olması halinde Türk hukukunun uygulanabileceği prensibi getirildi.

6. Danışma Meclisi metninin 9 ncu maddesi ile 20 nci maddesinin konu itibariyle organik bütünlük içinde olması gözönünde tutularak 20 nci madde 9 ncu maddenin son fıkrası haline getirildi ve buna paralel olarak da madde başlığı yeniden düzenlendi.

7. Danışma Meclisi metninin 10 ncu maddesi başlığı ve içeriği yönünden teknik redaksiyona tabi tutuldu.

8. Danışma Meclisi metninin 11 nci maddesinde yer alan nişanlanmaya ilişkin hüküm ve sonuçları genel bir hukuka tabi tutmak amacıyla anılan madde değiştirilerek nişanlanmanın hükümlerine ve sonuçlarına tarafların kendi millî hukuklarının şayet ayrı vatandaşlıkta iseler Türk hukukunun uygulanacağı ilkesi getirildi. Böylece tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları nedeniyle tabi olacakları müşterek ikametgâh hukuku sisteminden vazgeçildi.

9. Danışma Meclisi metninin 12 ve 13 ncu maddeleri teknik redaksiyona tabi tutulmak suretiyle benimsendi.

10. Danışma Meclisi metninin 14 ncu maddesinde yer alan «karı koca malları» terimleri günümüz hukuk uygulamasına ve literatürüne uygun olarak ve anlamının daha kapsamlı olması gözönünde tutularak hükümet teklifinde olduğu gibi «evlilik malları» şeklinde değiştirildi.

11. Danışma Meclisi metninin 15 nci maddesinde yer alan «sahih nesep», «evlilik içi nesep» olarak değiştirildi ve madde redaksiyona tabi tutuldu.

12. Danışma Meclisi metninin 17 nci maddesinde yer alan «sahih olmayan nesep», «evlilik dışı nesep» olarak değiştirildi ve ana, baba ile çocuk arasındaki kişisel ve malî ilişkilere açıklık getirildi.

13. Danışma Meclisi metninin 18 nci maddesinin son fıkrasındaki «eşlerin millî hukukları» kelimelerinden sonra anlama ve uygulamaya açıklık getirmek amacıyla «birlikte» kelimesi eklendi.

14. Danışma Meclisi metninin 19 ncu maddesi ikiye bölünüp maddede sadece genel olarak velayetin hangi hukuka tabi olacağı düzenlendi.

15. Danışma Meclisi metninin 20 nci maddesi 9 ncu maddeye ithal edildiğinden, «boşanmada velayet ve velayete ilişkin sorunlar» bu madde içerisinde yeniden belirlendi.

16. Danışma Meclisi metninin 22 nci maddesinin 3 ncu fıkrası değiştirilerek, sadece Türkiye’de bulunan ve mirasçısı olmayan terekenin Devlete kalacağı ilkesi benimsendi.

17. Danışma Meclisi metninin 26 nci maddesinde yer alan «haksız İktisap» kavramı günümüz hukuk uygulamasına ve literatürüne uygunluk sağlamak amacıyla «sebepsiz İktisap» şeklinde değiştirildi ve ayrıca maddede gerekli teknik redaksiyon yapıldı.

18. Danışma Meclisi metninin 27 nci maddesi amacı daha belirgin bir şekilde ifade eder nitelikte görülen Adalet Komisyonunun kabul ettiği metin olarak Komisyonumuzca da aynen benimsendi.

19. Danışma Meclisi metninin 28, 29 ve 30 ncu maddeleri teknik redaksiyona tabi tutularak benimsendi.

20. Danışma Meclisi metninin 32 nci maddesinin 2 nci fıkrasında teminat göstermekten muaf tutulabilecekler arasında 1 nci fıkraya paralel olarak «davaya katılan» da ilave edildi.

21. Danışma Meclisi metninin 35 nci maddesi teknik redaksiyona tabi tutuldu ve yetkili il mahkemeleri arasına İzmir mahkemeleri eklendi.

22. Danışma Meclisi metninin 36 nci maddesi teknik redaksiyona tabi tutuldu.

23. Danışma Meclisi metninin 37 nci maddesinde yer alan ve tenfiz dilekçesine eklenen yabancı mahkeme ilamının tercümesinden amacın aşılma Türkçe tercüme olduğu gayet açık bir şekilde anlaşıldığından malumu ilam niteliğindeki «Türkçe» kelimeleri metinden çıkarılarak madde benimsendi.

24. Danışma Meclisi metninin 38 nci maddesi teknik redaksiyona tabi tutuldu. Ayrıca maddede yer alan «kamu yararı» ilkesinin milletlerarası hukuk sözleşmelerinde yer almaması ve çok geniş bir takdir alanını kapsamaması gözönünde tutularak uygulama yönünden milletlerarası başka uyumsuzlukları beraberinde getirmesine engel olmak amacıyla maddeden çıkarıldı.

25. Danışma Meclisi metninin 41 nci maddesindeki «talep» kelimesi tasarının başka maddelerine uygunluk sağlanmak amacıyla «istem» olarak değiştirilip madde böylece kabul edildi.

26. Danışma Meclisi metninin 42 nci maddesinde yer alan «ileri sürülebilmesi» kelimelerinin maddede belirtilen tanıma ilkesinin amacına uygun nitelikte olmaması gözönünde tutularak «kabul edilebilmesi» şeklinde değiştirildi, ayrıca tanımada istisna tutulan 38 nci maddenin (a) bendine (d) bendi ilave edildi.

27. Danışma Meclisi metninin 44 ncü maddesi 37 nci maddeye paralel olarak teknik redaksiyona tabi tutulup ayrıca maddenin 2 nci fıkrasındaki hakem kararlarının tenfizinde kıyas yoluyla uygulanacak diğer atıfta bulunulan maddeler arasına 38/a maddesi ilave edilerek hakem kararlarının tenfizinde de karşılıklılık esasına dayanan anlaşma unsurunun aranacağı hükümü getirildi.

28. Danışma Meclisi metninin 45 nci maddesi dil kurallarına uygun biçimde redaksiyona tabi tutuldu.

Danışma Meclisi metninin yukarıda belirtilen maddeleri dışında kalan maddeleri ise Komisyonumuzca aynen benimsendi.

Raporumuz Millî Güvenlik Konseyinin onayına arz olunur.

Başkan
Muzaffer BAŞKAYNAK
Hâk. Tuğgeneral

Sözcü Üye
Hicri FİŞEK
Profesör

Sözcü Üye
Esat ŞENER
Yargıtay 2 nci Hukuk
Daire Başkanı

Üye
Feridun BALATLIOĞLU
Hâk. Kd. Albay

Üye
M. Tevfik ODMAN
Dz. Hâk. Ön Yzb.

Üye
Zeki ÇELİKKOL
Dışişleri Bakanlığı
Kon. D. Bşk.

Üye
Sait REZAKİ
Adalet Bakanlığı
Kanunlar Plan ve
Araştırma Gn. Müdürlüğü
Başmüşaviri

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Tasarısı

I. KISIM

Milletlerarası Özel Hukuk

I - BÖLÜM

Genel Hükümler

Konu ve Kapsam :

MADDE 1. — Yabancılık unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilerde uygulanacak hukuk, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, yabancı kararların tanınması ve tenfizi bu Kanunla düzenlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu milletlerarası sözleşme hükümleri saklıdır.

Yabancı Hukukun Uygulanması :

MADDE 2. — Hâkim, Türk Kanunlar ihtilafı kurallarını ve bu kurallara göre yetkili olan yabancı hukuku resen uygular. Hâkim, yetkili yabancı hukukun muhtevasının tespitinde tarafların yardımını isteyebilir.

Yabancı hukukun olaya ilişkin hükümlerinin tüm araştırmalara rağmen tespit edilememesi halinde, Türk Hukuku uygulanır.

Uygulanacak yabancı hukuk ilgili Devletin iç maddi hukuk kurallarıdır. Uygulanacak yabancı hukukun kanunlar ihtilafı kurallarının Türk Hukukunu yetkili görmesi halinde Türk maddi hukuku uygulanır.

Değişken İhtilaflar :

MADDE 3. — Yetkili hukukun vatandaşlık, ikametgâh veya mutad mesken kıstaslarına göre tayin edildiği hallerde, bu konuda aksine hüküm olmadıkça, dava tarihindeki vatandaşlık, ikametgâh veya mutad mesken esas alınır.

Vatandaşlık Esasına Göre Yetkili Hukuk :

MADDE 4. — Bu Kanun hükümleri uyarınca yetkili olan hukukun vatandaşlık esasına göre tayin edildiği hallerde, bu konuda aksi öngörülmedikçe :

a) Vatansızlar hakkında ikametgâh, bulunmadığı hallerde mutad mesken, o dahi yoksa dava tarihinde bulunduğu Devlet hukuku;

b) Birden fazla Devlet vatandaşlığına sahip olanlar hakkında bunların aynı zamanda Türk vatandaşı olmaları halinde Türk hukuku;

c) Birden fazla Devlet vatandaşlığına sahip olup, aynı zamanda Türk vatandaşı olmayanlar hakkında, daha sıkı ilişki halinde buldukları Devlet hukuku,

Uygulanır.

Kamu Düzenine Aykırılık :

MADDE 5. — Yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması halinde, bu hüküm uygulanmaz; gerekli görülen hallerde, Türk hukuku uygulanır.

Hukuki İşlemlerde Şekil :

MADDE 6. — Hukuki işlemler, yapıldıkları yer hukukunun veya o hukuki işlemin esası hakkında yetkili olan hukukun öngördüğü şekle uygun olarak yapılabilirler.

Zamanaşımı :

MADDE 7. — Zamanaşımı, söz konusu hukuki ilişkinin esasına uygulanan hukuka tabidir.

(Hükümetin Teklifi)

II - BÖLÜM

Kanunlar İhtilafı Kuralları

Ehliyet :

MADDE 8. — Hak ve fiil ehliyeti ilgilinin milli hukukuna tabidir.

Milli hukukuna göre ehliyetsiz olan bir yabancı Türk hukukuna göre ehil ise, Türkiye'de yaptığı hukuki işlemlerle bağlıdır. Aile ve miras hukuku ile yabancı ülkedeki taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin işlemler bu hükmün dışındadır.

Kişinin milli kanunu ile kazandığı rüşt hali vatandaşlığının değişmesi ile sona ermez.

Tüzelkişilerin veya kişi ve mal topluluklarının hak ve fiil ehliyetleri, statülerindeki idare merkezi, bu yoksa gerçek idare merkezi hukukuna tabidir.

Vesayet ve Hacir :

MADDE 9. — Vesayet ve hacir kararı verilmesi ve sona erdirilmesi sebepleri, hakkında vesayet ve hacir kararı verilmesi veya sona erdirilmesi istenen kişinin milli hukukuna tabidir.

Bununla beraber yabancıнын milli hukukuna göre vesayet veya hacir kararı alınması mümkün olmayan hallerde, bu kişinin mutad meskeni Türkiye'de ise Türk hukukuna göre vesayet veya hacir kararı verilip kaldırılabilir.

Gaiplik :

MADDE 10. — Gaiplik veya ölüm kararı, hakkında gaiplik veya ölüm kararı verilecek kişinin milli hukukuna tabidir. Gaibin eşi veya mirasçılarında birinin Türk vatandaşı olması veya milli hukukuna göre hakkında gaiplik veya ölüm kararı verilemeyen kişinin mallarının Türkiye'de bulunması halinde Türk hukukuna göre gaiplik veya ölüm kararı verilir.

Nişanlanma :

MADDE 11. — Nişanlanma ehliyeti ve şartları taraflardan herbirinin kendi milli hukukuna tabidir.

Nişanlanmanın hükümlerine ve sonuçlarına müşterek milli hukuk, taraflar ayrı vatandaşlıkta iseler Türk hukuku uygulanır.

Evlenme :

MADDE 12. — Evlenme ehliyeti ve şartlarına taraflardan her birinin evlenme anındaki milli hukuku uygulanır.

Evlenmenin şekli yapıldığı yer hukukuna tabidir. Milletlerarası sözleşmeler hükümlerine göre konsolosluklarda yapılan evlenmelerin geçerliliği saklıdır.

Evlenmenin genel hükümleri eşlerin müşterek milli hukuklarına tabidir. Tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları halinde müşterek ikametgâh hukuku, bulunmadığı takdirde müşterek mutad meskenleri hukuku, bunun dahi bulunmadığı hallerde Türk Hukuku uygulanır.

Boşanma ve Ayrılık :

MADDE 13. — Boşanma ve ayrılık sebepleri ve hükümleri eşlerin müşterek milli hukukuna tabidir.

Eşler ayrı vatandaşlıkta iseler müşterek ikametgâh hukuku müşterek ikametgâhın bulunmaması halinde, Türk hukuku uygulanır.

Geçici tedbir niteliğinde olmayan, boşanma ve ayrılıkla ilgili nafaka talepleri, boşanma ve ayrılık hakkında yetkili olan hukuka tabidir.

(Hükümetin Teklifi)

Evlilik Malları :

MADDE 14. — Eşler evlilik malları hakkında ikametgâh veya evlenme anındaki milli hukuklarından birini seçebilirler; böyle bir seçim yapılmamış olan hallerde evlilik malları hakkında evlenme anındaki müşterek milli hukuk, müşterek bir milli hukukun bulunmadığı hallerde, evlenme anındaki müşterek ikametgâh hukuku, bulunmadığı takdirde malların bulunduğu yer hukuku uygulanır.

Evlenmenin genel hükümleri eşlerin müşterek milli olan eşler, üçüncü kişilerin hakları saklı kalmak üzere, bu yeni hukuka tabi olabilirler.

Evlilik İçi Nesep :

MADDE 15. — Evlilik içi nesep ilişkileri doğum anında evliliğin tabi olduğu genel hükümleri düzenleyen hukuka tabidir.

Nesebin Düzeltilmesi :

MADDE 16. — Nesebin düzeltilmesi düzeltme anındaki babanın milli hukukuna, nesebin buna göre düzeltilmemesi halinde ananın milli hukukuna, buna göre dahi düzeltmenin mümkün olmaması halinde, çocuğun milli hukukuna tabidir.

Evlilik Dışı Nesep :

MADDE 17. — Tanıma, tanıyanın tanıma anındaki milli hukukuna tabidir. Evlilik dışı çocuk ile ana arasındaki kişisel ve mali ilişkilere ananın milli hukuku, çocuk ile baba arasındaki kişisel ve mali ilişkilere ise babanın milli hukuku uygulanır.

Evlât Edinme :

MADDE 18. — Evlat edinme ehliyeti ve şartları hakkında taraflardan her birinin evlat edinme anındaki milli hukuku uygulanır.

Evlat edinmenin hükümleri evlat edinenin milli hukukuna, birlikte evlat edinme halinde ise evlenmenin genel hükümlerini düzenleyen hukuka tabidir.

Evlat edinmeye diğer eşin rızası konusunda, eşlerin milli hukukları birlikte uygulanır.

Velayet :

MADDE 19. — Velayet nesebi düzenleyen hukuka tabidir.

Boşanmada velayete ilişkin sorunlar hakkında boşanmanın tabi olduğu hukuk uygulanır.

Vesayet ve Kayımlık :

MADDE 20. — Vesayet ve hacir kararı verilmesi ve sona erdirilmesi sebepleri dışında kalan hüküm hacir veya verasete ilişkin konular ve kayımlık Türk hukukuna tabidir.

Yardım Nafakası :

MADDE 21. — Yardım nafakası borçlunun milli hukukuna tabidir.

Miras :

MADDE 22. — Miras ölenin milli hukukuna tabidir. Türkiye'de bulunan taşınmaz mallar hakkında Türk hukuku uygulanır.

Mirasın açılmasına, iktisabına ve taksimine ilişkin hükümler terekenin bulunduğu yer hukukuna tabidir.

(Hükümetin Teklifi)

Kanuni mirasçılar arasında gerçek kişi bulunmayan Türkiye'deki tereke Devlete kalır. Ölümüne bağlı tasarruflardan doğan haklar saklıdır.

Ölümüne bağlı tasarrufun şekli 6 ncı madde hükmüne bağlıdır. Ölenin milli hukukuna uygun şekilde yapılan ölümüne bağlı tasarruflar da geçerlidir.

Ölümüne bağlı tasarruf ehliyeti, tasarrufta bulunanın, tasarrufun yapıldığı andaki milli hukukuna tabidir.

Aynı Haklar :

MADDE 23. — Taşınır ve taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet ve diğer aynı haklar malların bulunduğu yer hukukuna tabidir.

Taşınmakta olan mallar üzerindeki aynı haklara varma yeri hukuku uygulanır.

Yer değişikliği halinde kazanılmamış aynı haklar Şey'in son bulunduğu yer hukukuna tabidir.

Taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin hukuki işlemler şekil yönünden bu malların buldukları yer hukukuna tabidir.

Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri :

MADDE 24. — Sözleşmeden doğan borç ilişkileri tarafların açık olarak seçtikleri kanuna tabidir.

Tarafların açık olarak bir kanun seçmemiş olmaları halinde borcun ifa yeri hukuku, borcun ifa yerinin birden fazla olması halinde borç ilişkisinin ağırlığını teşkil eden edimin ifa yeri hukuku, bu yerin de tespit edilemediği hallerde ise, sözleşmenin en yakın irtibat halinde bulunduğu yer hukuku uygulanır.

Haksız Fiiller :

MADDE 25. — Haksız fiilden doğan borçlar haksız fiilin işlendiği yer hukukuna tabidir.

Haksız fiilin işlendiği yer ile zararın meydana geldiği yerin farklı ülkelerde olması halinde, zararın meydana geldiği yer hukuku uygulanır.

Haksız fiilden doğan borç ilişkisinin başka bir ülke ile daha yakın irtibatlı olması halinde bu ülke hukuku uygulanabilir.

Sebepsiz Zenginleşme :

MADDE 26. — Sebepsiz zenginleşme bir hukuki ilişkiye dayanıyorsa bu ilişkinin tabi olduğu hukuk, diğer hallerde sebepsiz zenginleşmenin gerçekleştiği yer hukuku uygulanır.

II. KISIM

Milletlerarası Usul Hukuku

I - BÖLÜM

Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi

Milletlerarası Yetki :

MADDE 27. — İç hukukun yer itibariyle yetki kuralları, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini tayin eder.

Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davalar :

MADDE 28. — Türkiye'de ikametgâhı olmayan Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davaları, Türkiye'de yer itibariyle yetkili mahkemenin bulunmaması halinde ilgilinin Türkiye'de sakin olduğu yer, Türkiye'de sakin değilse Türkiye'deki son ikametgâhı mahkemesinde, bulunmadığı takdirde Ankara Mahkemesinde de görülebilir.

(Hükümetin Teklifi)

Yabancıların Bazı Kişi Hallerine İlişkin Davalar :

MADDE 29. — Türkiye’de ikametgâhı bulunmayan yabancı hakkında vesayet, kayımlık, hacir, gaip ve ölüm kararları ilgilinin Türkiye’de sakin olduğu yer, sakin değilse mallarının bulunduğu yer mahkemesince verilebilir.

Miras Davaları :

MADDE 30. — Mirasa ilişkin davalar ölenin Türkiye’deki son ikametgâhı mahkemesinde, son ikametgâhının Türkiye’de olmaması halinde terekeye dahil malların bulunduğu yer mahkemesinde de görülebilir.

Yetki Anlaşması :

MADDE 31. — Yer itibarıyla yetkinin kamu düzeni veya münhasır yetki esasına göre tayin edilmediği hallerde, taraflar aralarındaki yabancılik unsuru taşıyan ve borç ilişkilerinden doğan uyumsuzluğun yabancı bir devlet mahkemesinde görülmesi konusunda anlaşabilirler. Yabancı mahkemenin kendisini yetkisiz sayması halinde dava yetkili Türk mahkemesinde görülür.

Teminat :

MADDE 32. — Türk mahkemesinde dava açan, davaya katılan veya icra takibinde bulunan yabancı gerçek ve tüzelkişiler, yargılama ve takip giderleriyle karşı tarafın zarar ve ziyanını karşılamak üzere mahkemenin belirleyeceği teminatı göstermek zorundadırlar.

Mahkeme, dava veya takibin niteliğine ve duruma göre davacıyı veya takip isteğinde bulunanı karşılıklılık esasına göre teminat göstermekten muaf tutabilir.

Yabancı Devletin Yargı Muafiyeti :

MADDE 33. — Yabancı devletin özel hukuk münasebetinden doğan hukuki ihtilaflarında yargı muafiyeti tanınmaz. Bu gibi ihtilaflarda yabancı devletin diplomatik temsilcilerine tebligat yapılabilir.

II - BÖLÜM

Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tenfizi ve Tanınması

Tenfiz Kararı :

MADDE 34. — Yabancı mahkemelerden verilmiş hukuk davalarına ilişkin o devlet kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilamların Türkiye’de icra olunabilmesi yetkili Türk mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır.

Yabancı mahkemelerin ceza ilamlarında yer alan kişisel haklarla ilgili hükümler hakkında da tenfiz kararı istenebilir.

Yetki ve Görev :

MADDE 35. — Tenfiz kararları hakkında görevli mahkeme asliye mahkemesidir.

Bu kararlar kendisine karşı tenfiz istenen kimsenin Türkiye’deki ikametgâhı yoksa sakin olduğu yer mahkemesinden, Türkiye’de ikametgâhı ve sakin olduğu bir yer mevcut değilse Ankara veya İstanbul mahkemelerinden istenebilir.

(Hükümetin Teklifi)

Tenfiz İstemi :

MADDE 36. — Tenfiz istemi dilekçe ile olur. Dilekçeye, karşı taraf sayısı kadar örnek eklenir. Dilekçede aşağıdaki hususlar yer alır.

- a) Tenfiz isteyenle, karşı tarafın ve varsa kanuni temsilci ve vekillerinin ad, soyadı ve adresleri;
- b) Tenfiz konusu hükmün hangi devlet mahkemesinden verilmiş olduğu ve mahkemenin adı ile ilamın tarih ve numarası ve hükmün özeti;
- c) Tenfiz, hükmün bir kısmı hakkında isteniyorsa bunun hangi kısım olduğu.

Dilekçeye Eklenecek Belgeler :

MADDE 37. — Tenfiz dilekçesine aşağıdaki belgeler eklenir :

- a) Yabancı mahkeme ilamının o ülke makamlarınca usulen onanmış aslı ve onanmış tercümesi;
- b) İlamın kesinleştiğini gösteren ve o ülke makamlarınca usulen onanmış yazı veya belge ile onanmış tercümesi.

Tenfiz Şartları :

MADDE 38. — Yetkili mahkeme tenfiz kararını aşağıdaki şartlar dahilinde verir.

- a) Türkiye Cumhuriyeti ile ilamın verildiği devlet arasında karşılıklılık esasına dayanan bir anlaşma yahut o devlette Türk mahkemelerinden verilmiş ilamların tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmünün veya teamülün bulunması,
- b) İlamın Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması,
- c) O yer kanunları uyarınca, kendisine karşı tenfiz istenen kimsenin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde yapılmış hüküm verilmiş ve bu kimsenin yukarıdaki hususlardan birine dayanan tenfiz isteğine karşı Türk mahkemesinden itiraz etmemiş olması,
- d) Hükmün kamu düzenine veya kamu yararına açıkça aykırı bulunmaması,
- e) Kişi hallerine ilişkin yabancı ilamda Türk kanunlar ihtilafı kurulları gereğince yetkili kılınan hukuken uygulanmamış ve Türk vatandaşı olan davalının tenfize bu yönden itiraz etmemiş olması.

Tebliğ ve İtiraz :

MADDE 39. — Tenfiz istemine ilişkin dilekçe, duruşma günü ile birlikte karşı tarafa tebliğ edilir. İstem, basit yargılama usulü hükümlerine göre incelenerek karara bağlanır.

Karşı taraf ancak bu bölüm hükümlerine göre tenfiz şartlarının bulunmadığı veya yabancı mahkeme ilamını kısmen veya tamamen yerine getirilmiş yahut yerine getirilmesine engel bir sebep ortaya çıkmış olduğunu öne sürerek itiraz edebilir.

Karar :

MADDE 40. — Mahkemece ilamın kısmen veya tamamen tenfizine veya istemin reddine karar verilebilir. Bu karar ilamın altına yazılır ve hâkim tarafından mühürlenip imzalanır.

Yerine Getirme ve Temyiz Yolu :

MADDE 41. — Tenfizine karar verilen yabancı ilamlar Türk mahkemelerinden verilmiş ilamlar gibi icra olunur.

Tenfiz talebinin kabul veya reddi hususunda verilen kararların temyizi genel hükümlere tabidir. Temyiz, yerine getirmeyi durdurur.

(Hükümetin Teklifi)

Tanım :

MADDE 42. — Yabancı mahkeme ilamının kesin delil veya kesin hüküm olarak ileri sürülebilmesi, yabancı ilamın tenfiz şartlarını taşıdığına mahkemece tespitine bağlıdır. Tanımda 38 nci maddenin (a) bendi uygulanmaz.

İhtilafsız kaza kararlarının tanınması da aynı hükme tabidir.

Yabancı mahkeme ilamına dayanılarak Türkiye'de idari bir işlemin yapılmasında da aynı usul uygulanır.

Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi :

MADDE 43. — Kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış yabancı hakem kararları tenfiz edilebilir.

Yabancı hakem kararlarının tenfizi, tarafların yazılı olarak kararlaştırdıkları yer asliye mahkemesinden dilekçeyle istenir. Taraflar arasında böyle bir anlaşma olmadığı takdirde, aleyhine karar verilen tarafın Türkiye'deki ikametgâhı, yoksa sakın olduğu, bu da yoksa icraya konu teşkil edebilecek malların bulunduğu yer mahkemesi yetkili sayılır.

Dilekçe ve İnceleme Usulü :

MADDE 44. — Yabancı bir hakem kararının tenfizini isteyen taraf, dilekçesine aşağıda yazılı belgeleri karşı taraf sayısı kadar örnekleriyle birlikte ekler.

- a) Tahkim sözleşmesi veya şartının aslı yahut usulüne göre onanmış örneği,
- b) Hakem kararının usulen kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış aslı ve onanmış örneği,
- c) (a) ve (b) bentlerinde sayılan belgelerin tercüme edilmiş ve usulen onanmış örnekleri.

Mahkemece hakem kararlarının tenfizinde 39, 40 ve 41 nci madde hükümleri kıyas yoluyla uygulanır.

Ret Sebepleri :

MADDE 45. — Mahkeme aşağıdaki hallerde yabancı hakem kararının tenfizi istemini reddeder :

- a) Hakem kararı genel ahlaka, kamu düzenine veya kamu yararına aykırı ise,
- b) Hakem kararına konu olan uyuşmazlığın Türk kanunlarına göre tahkim yoluyla çözümü mümkün değilse,
- c) Taraflardan biri hakemler önünde usulüne göre temsil edilmemiş ve yapılan işlemleri sonradan açıkça kabul etmemiş ise,
- d) Hakkında hakem kararının tenfizi istenen taraf hakem seçiminde usulen haberdar edilmemiş yahut iddia ve savunma imkânından yoksun bırakılmış ise,
- e) Tahkim sözleşmesi veya şartı taraflarca tabi kılındığı kanuna, bu konuda bir anlaşma yoksa hakem hükmünün verildiği yer hukuka göre hükümsüz ise,
- f) Hakemlerin seçimi veya hakemlerin uyguladıkları usul tarafların anlaşmasına, böyle bir anlaşma yok ise hakem hükmünün verildiği yer hukukuna aykırı ise,
- g) Hakem kararı, hakem sözleşmesinde veya şartında yer almayan bir hususa ilişkin ise veya sözleşme veya şartın sınırlarını aşıyor ise, bu kısım hakkında,
- h) Hakem kararı tabi olduğu veya verildiği yer hukuku hükümlerine göre kesinleşmemiş yahut icra kabiliyeti kazanmamış veya verildiği yerin yetkili mercii tarafından iptal edilmemiş ise.

Yukarıdaki c, d, e, f, g ve h bentlerinde yazılı hususların ispat yükü, hakkında tenfiz istenen tarafa aittir.

(Hükümetin Teklifi)

III. KISIM

Son Hükümler

Kaldırılan Hükümler :

MADDE 46. — 23 Şubat 1330 tarihli «Memaliki Osmaniyede Bulunan Ecnabilerin Hukuk ve Vazaifi Hakkında Kanunu Muvakkat» hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük :

MADDE 47. — Bu Kanun hükümleri yayımı tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girer.

Yürütme :

MADDE 48. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

7 . 10 . 1981

Başbakan
B. Ulusu

Devlet Bak. - Başbakan Yrd. Z. Baykara	Devlet Bak. - Başbakan Yrd. T. Özal	Devlet Bakanı Prof. Dr. İ. Öztürk	Devlet Bakanı M. Özgüneş
Devlet Bakanı Prof. Dr. M. N. Özdağ	Adalet Bakanı C. Menteş	Milli Savunma Bakanı Ü. H. Bayülken	İçişleri Bakanı S. Çetiner
Dışişleri Bakanı İ. Türkmen	Maliye Bakanı V. İ. Evliyaoğlu	Milli Eğitim Bakanı H. Sağlam	Bayındırlık Bakanı Dr. T. Önalp
Ticaret Bakanı K. Cantürk	Sağlık ve Sosyal Yrd. Bakanı Prof. Dr. N. Ayanoğlu	Gümrük ve Tekel Bakanı R. Baturalp	Ulaştırma Bakanı N. Özgür
Tarım ve Orman Bakanı Prof. Dr. S. Özbek	Çalışma Bakanı Prof. Dr. T. Esener	Sanayi ve Teknoloji Bakanı Ş. Kocatopçu	Enerji ve Tabii Kay. Bakanı S. Bingöl
Turizm ve Tanıtma Bakanı İ. Evliyaoğlu	İmar ve İskân Bakanı Dr. Ş. Tilten	Köy İşleri ve Koop. Bak. M. R. Güney	Gençlik ve Spor Bakanı V. Özgül
	Sosyal Güvenlik Bakanı S. Şide	Kültür Bakanı C. Baban	

DANIŞMA MECLİSİNİN KABUL ETTİĞİ METİN

Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Tasarısı

I. KISIM

Milletlerarası Özel Hukuk

I - BÖLÜM

Genel Hükümler

Konu ve Kapsam :

MADDE 1. — Yabancılık unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilerde uygulanacak hukuk, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, yabancı kararların tanınması ve tenfizi bu Kanunla düzenlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu milletlerarası sözleşme hükümleri saklıdır.

Yabancı Hukukun Uygulanması :

MADDE 2. — Hâkim, Türk Kanunlar ihtilafı kurallarını ve bu kurallara göre yetkili olan yabancı hukuku resen uygular. Hâkim, yetkili yabancı hukukun muhtevasının tespitinde tarafların yardımını isteyebilir.

Yabancı hukukun olaya ilişkin hükümlerinin tüm araştırmalara rağmen tespit edilememesi halinde, Türk Hukuku uygulanır.

Uygulanacak yabancı hukukun kanunlar ihtilafı kurallarının bir başka hukuku yetkili kılması halinde bu hukukun maddi hükümleri uygulanır.

Değişken İhtilaflar :

MADDE 3. — Yetkili hukukun vatandaşlık, ikametgâh veya mutad mesken esaslarına göre tayin edildiği hallerde, aksine hüküm olmadıkça, dava tarihindeki vatandaşlık, ikametgâh veya mutad mesken esas alınır.

Vatandaşlık Esasına Göre Yetkili Hukuk :

MADDE 4. — Bu kanun hükümleri uyarınca yetkili olan hukukun vatandaşlık esasına göre tayin edildiği hallerde, bu kanunda aksi öngörülmedikçe:

a) Vatansızlar hakkında ikametgâh, bulunmadığı hallerde mutad mesken, o dahi yoksa dava tarihinde bulunduğu yer devlet hukuku;

b) Birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olanlar hakkında bunların, aynı zamanda Türk Vatandaşı olmaları halinde Türk hukuku;

c) Birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olup, aynı zamanda Türk vatandaşı olmayanlar hakkında, daha sıkı ilişki halinde buldukları yer devlet hukuku,

Uygulanır.

Kamu Düzenine Aykırılık :

MADDE 5. — Yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenine aykırı olması halinde, bu hüküm uygulanmaz; gerekli görülen hallerde, Türk hukuku uygulanır.

ADALET KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN

Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Tasarısı

I. KISIM

Milletlerarası Özel Hukuk

I. BÖLÜM

Genel Hükümler

Kapsam :

MADDE 1. — Yabancılık unsuru taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilerde uygulanacak hukuk, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, yabancı kararların tanınması ve tenfizi bu kanunla düzenlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu milletlerarası sözleşme hükümleri saklıdır.

MADDE 2. — Danışma Meclisi metninin 2 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Danışma Meclisi metninin 3 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Vatandaşlık Esasına Göre Yetkili Hukuk :

MADDE 4. — Bu kanun hükümleri uyarınca yetkili olan hukukun vatandaşlık esasına göre tayin edildiği hallerde, bu kanunda aksi öngörülmedikçe :

a) Vatansızlar hakkında ikametgâh, bulunmadığı hallerde mutâk mesken, o da yoksa dava tarihinde bulunduğu devlet hukuku,

b) Birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olanlar hakkında, bunların aynı zamanda Türk Vatandaşı olmaları halinde Türk hukuku,

c) Birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olup, aynı zamanda Türk Vatandaşı olmayanlar hakkında, daha sıkı ilişki halinde buldukları devlet hukuku,

Uygulanır.

Kamu Düzenine Aykırılık :

MADDE 5. — Yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması halinde, bu hüküm uygulanmaz; gerekli görülen hallerde, Türk hukuku uygulanır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Hukuki İşlemlerde Şekil :

MADDE 6. — Hukuki işlemler, yapıldıkları yer hukukunun veya o hukuki işlemin esası hakkında yetkili olan hukukun öngördüğü şekle uygun olarak yapılabilir.

Zamanaşımı :

MADDE 7. — Zamanaşımı, söz konusu hukuki ilişkinin esasına uygulanan hukuka tabidir.

II - BÖLÜM

Kanunlar İhtilafı Kuralları

Ehliyet :

MADDE 8. — Hak ve fiil ehliyeti ilgilinin millî hukukuna tabidir.

Millî hukukuna göre ehliyetsiz olan bir yabancı Türk hukukuna göre ehil ise, Türkiye'de yaptığı hukuki işlemle bağlıdır. Aile ve miras hukuku ile yabancı ülkedeki taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin işlemler bu hükmün dışındadır.

Kişinin millî kanunu ile kazandığı rüşt hali vatandaşlığının değişmesi ile sona ermez.

Tüzelkişilerin veya kişi ve mal topluluklarının hak ve fiil ehliyetleri, statülerindeki idare merkezi, bu yoksa fiili idare merkezi hukukuna tabidir.

Vesayet ve Hacir :

MADDE 9. — Vesayet ve hacir kararı verilmesi ve sona erdirilmesi sebepleri, hakkında vesayet veya hacir kararının verilmesi veya sona erdirilmesi istenen kişinin millî hukukuna tabidir.

Yabancıların millî hukukuna göre vesayet veya hacir kararı alınması mümkün olmayan hallerde, bu kişinin mutad meskeni Türkiye'de ise Türk hukukuna göre vesayet veya hacir kararı verilip kaldırılabilir.

Gaiplik ve Ölmüş Sayılma :

MADDE 10. — Gaiplik veya ölmüş sayılma kararı, hakkında gaiplik veya ölmüş sayılma kararı verilecek kişinin millî hukukuna tabidir. Gaibin eşi veya mirasçılarından birinin Türk vatandaşı olması veya millî hukukuna göre hakkında gaiplik veya ölmüş sayılma kararı verilemeyen kişinin mallarının Türkiye'de bulunması halinde Türk Hukukuna göre gaiplik veya ölmüş sayılma kararı verilir.

Nişanlanma :

MADDE 11. — Nişanlanma ehliyeti ve şartları taraflardan herbirinin kendi millî hukukuna tabidir.

Nişanlanmanın hükümlerine ve sonuçlarına müşterek millî hukuk, taraflar ayrı vatandaşlıkta iseler, müşterek ikametgâh hukuku, bulunmadığı takdirde, Türk Hukuku uygulanır.

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 6. — Danışma Meclisi Metninin 6 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

Zamanaşımı :

MADDE 7. — Zamanaşımı, hukukî işlem ve ilişkisinin esasına uygulanan hukuka tabidir.

II. BÖLÜM

Kanunlar İhtilafı Kuralları

Ehliyet :

MADDE 8. — Hak ve fiil ehliyeti ilgilinin millî hukukuna tabidir.

Millî hukukuna göre ehliyetsiz olan bir yabancı Türk hukukuna göre ehil ise, Türkiye'de yaptığı hukukî işlemlerle bağlıdır. Aile ve miras hukuku ile yabancı ülkedeki taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin işlemler bu hükmün dışındadır.

Kişinin millî kanunu ile kazandığı rüşt hali vatandaşlığının değişmesi ile sona ermez.

Tüzelkişilerin veya kişi veya mal topluluklarının hak ve fiil ehliyetleri, statülerindeki idare merkezi hukukuna tabidir. Ancak fiilî idare merkezinin Türkiye'de olması halinde Türk hukuku uygulanabilir.

Vesayet, Hacir ve Kayımlık :

MADDE 9. — Vesayet veya hacir kararı verilmesi veya sona erdirilmesi sebepleri, hakkında vesayet veya hacir kararının verilmesi veya sona erdirilmesi istenen kişinin millî hukukuna tabidir.

Yabancıların millî hukukuna göre vesayet veya hacir kararı alınması mümkün olmayan hallerde bu kişinin *mutat meskeni* Türkiye'de ise Türk hukukuna göre vesayet veya hacir kararı verilebilir veya kaldırılabilir.

Vesayet veya hacir kararı verilmesi veya sona erdirilmesi sebepleri dışında kalan bütün hacir veya vesayete ilişkin hususlar ve kayımlık Türk hukukuna tabidir.

Gaiplik veya Ölmüş Sayılma :

MADDE 10. — Gaiplik veya ölmüş sayılma kararı, hakkında karar verilecek kişinin millî hukukuna tabidir. Millî hukukuna göre hakkında gaiplik veya ölmüş sayılma kararı verilemeyen kişinin mallarının Türkiye'de bulunması veya eşinin veya mirasçılardan birinin Türk vatandaşı olması halinde Türk hukukuna göre gaiplik veya ölmüş sayılma kararı verilir.

Nişanlanma :

MADDE 11. — Nişanlanma ehliyeti ve şartları taraflardan herbirinin kendi millî hukukuna tabidir.

Nişanlanmanın hükümlerine ve sonuçlarına müşterek millî hukuk, taraflar ayrı vatandaşlıkta iseler Türk hukuku uygulanır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Evlenme :

MADDE 12. — Evlenme ehliyetine ve şartlarına taraflardan her birinin evlenme anındaki milli hukuku uygulanır.

Evlenmenin şekli yapıldığı yer hukukuna tabidir. Milletlerarası sözleşmeler hükümlerine göre konsolosluklarda yapılan evlenmeler geçerlidir.

Evlenmenin genel hükümleri eşlerin müşterek milli hukuklarına tabidir. Tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları halinde müşterek ikametgâh hukuku, bulunmadığı takdirde müşterek mutad meskenleri hukuku, bunun dahi bulunmadığı hallerde, Türk Hukuku uygulanır.

Boşanma ve Ayrılık :

MADDE 13. — Boşanma ve ayrılık sebepleri ve hükümleri eşlerin müşterek milli hukukuna tabidir.

Eşler ayrı vatandaşlıkta iseler müşterek ikametgâh hukuku, bulunmadığı takdirde müşterek mutad meskenleri hukuku, bunun dahi bulunmaması halinde, Türk Hukuku uygulanır.

Geçici tedbir niteliğinde olmayan, boşanma ve ayrılıkla ilgili tüm nafaka talepleri, boşanma ve ayrılık hakkında yetkili olan hukuka tabidir.

Karı Koca Malları :

MADDE 14. — Karı koca malları hakkında eşler ikametgâh veya evlenme anındaki milli hukuklarından birini seçebilirler; böyle bir seçim yapılmamış olan hallerde karı koca malları hakkında evlenme anındaki müşterek milli hukuk, müşterek bir milli hukukun bulunmadığı hallerde, evlenme anındaki müşterek ikametgâh hukuku, bu da bulunmadığı takdirde, malların bulunduğu yer hukuku uygulanır.

Evlenmeden sonra yeni bir müşterek hukuka sahip olan eşler, üçüncü kişilerin hakları saklı kalmak üzere, bu yeni hukuka tabi olabilirler.

Sahih Nesep :

MADDE 15. — Sahih nesep ilişkileri doğum anındaki evliliğin genel hükümlerini düzenleyen hukuka tabidir.

Nesibin Düzeltilmesi :

MADDE 16. — Nesibin düzeltilmesi, babanın düzeltme anındaki milli hukukuna, nesibin bu hukuka göre düzeltilememesi halinde ananın milli hukukuna, buna göre dahi düzeltmenin mümkün olmaması halinde, çocuğun milli hukukuna tabidir.

Sahih Olmayan Nesep :

MADDE 17. — Tanınma, tanıyanın tanıma anındaki milli hukukuna tabidir. Nesebi sahîh olmayan çocuk ile baba arasındaki kişisel ve malî ilişkilere babanın milli hukuku, çocuk ile ana arasındaki kişisel ve malî ilişkilere ise ananın milli hukuku uygulanır.

Evlât Edinme :

MADDE 18. — Evlat edinme ehliyeti ve şartları hakkında taraflardan herbirinin evlat edinme anındaki milli hukuku uygulanır.

Evlat edinmenin hükümleri evlat edinenin milli hukukuna, birlikte evlat edinme halinde ise evlenmenin genel hükümlerini düzenleyen hukuka tabidir.

Evlat edinmeye diğer eşin rızası konusunda, eşlerin milli hukukları uygulanır.

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Evlenme :

MADDE 12. — Evlenme ehliyetine ve şartlarına taraflardan herbirinin evlenme anındaki millî hukuku uygulanır. Evlenmenin şekli, yapıldığı yer hukukuna tabidir. Milletlerarası sözleşmeler hükümlerine göre konsolosluklarda yapılan evlenmeler geçerlidir.

Evlenmenin genel hükümleri, eşlerin müşterek millî hukukuna tabidir. Tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları halinde müşterek ikametgâh hukuku, bulunmadığı takdirde müşterek mutad meskenleri hukuku, bunun da bulunmaması halinde Türk hukuku uygulanır.

Boşanma ve Ayrılık :

MADDE 13. — Boşanma ve ayrılık sebepleri ve hükümleri eşlerin müşterek millî hukukuna tabidir. Eşler ayrı vatandaşlıkta iseler müşterek ikametgâh hukuku, bulunmadığı takdirde müşterek mutad meskenleri hukuku, bunun da bulunmaması halinde Türk hukuku uygulanır.

Geçici tedbir niteliğinde olmayan boşanma ve ayrılıkla ilgili nafaka talepleri, boşanma ve ayrılık hakkında yetkili olan hukuka tabidir.

Evlilik Malları :

MADDE 14. — Evlilik malları hakkında eşler ikametgâh veya evlenme anındaki millî hukuklarından birini seçebilirler; böyle bir seçim yapılmamış olan hallerde evlilik malları hakkında evlenme anındaki müşterek millî hukuk, müşterek bir millî hukukun bulunmadığı hallerde, evlenme anındaki müşterek ikametgâh hukuku, bu da bulunmadığı takdirde, malların bulunduğu yer hukuku uygulanır.

Evlenmeden sonra yeni bir müşterek hukuka sahip olan eşler, üçüncü kişilerin hakları saklı kalmak üzere, bu yeni hukuka tabi olabilirler.

Evlilik İçi Nesep :

MADDE 15. — Evlilik içi nesep ilişkileri, doğum anındaki evlenmenin genel hükümlerini düzenleyen hukuka tabidir.

MADDE 16. — Danışma Meclisi metninin 16 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

Evlilik Dışı Nesep :

MADDE 17. — Evlilik dışı olan çocuk ile ana arasındaki kişisel ve malî ilişkilere ananın millî hukuku, çocuk ile baba arasındaki kişisel ve malî ilişkilere ise babanın millî hukuku uygulanır.

Evlât Edinme :

MADDE 18. — Evlât edinme ehliyeti ve şartları hakkında, taraflardan herbirinin evlât edinme anındaki millî hukuku uygulanır.

Evlât edinmenin hükümleri evlât edinenin millî hukukuna, birlikte evlât edinme halinde ise evlenmenin genel hükümlerini düzenleyen hukuka tabidir.

Evlât edinmeye diğer eşin rızası konusunda eşlerin millî hukukları birlikte uygulanır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Velayet :

MADDE 19. — Velayet nesebi düzenleyen hukuka tabidir.

Boşanmada velayete ilişkin sorunlar hakkında boşanmanın tabi olduğu hukuk uygulanır.

Vesayet ve Kayımlık :

MADDE 20. — Vesayet ve hacir kararı verilmesi ve sona erdirilmesi sebepleri dışında kalan bütün hacir veya vesayete ilişkin hususlar ve kayımlık Türk Hukukuna tabidir.

Yardım Nafakası :

MADDE 21. — Yardım nafakası borçlunun milli hukukuna tabidir.

Miras :

MADDE 22. — Miras ölenin milli hukukuna tabidir. Türkiye'de bulunan taşınmaz mallar hakkında Türk Hukuku uygulanır.

Mirasın açılmasına, iktisabına ve taksimine ilişkin hükümler terekenin bulunduğu yer hukukuna tabidir. Mirasçılar arasında gerçek kişi bulunmaması halinde Türkiye'deki tereke Devlete kalır.

Ölüme bağlı tasarrufun şekli 6 ncı maddede hükümüne bağlıdır. Ölenin milli hukukuna uygun şekilde yapılan ölüme bağlı tasarruflar da geçerlidir.

Ölüme bağlı tasarruf ehliyeti tasarrufta bulunanın, tasarrufun yapıldığı andaki milli hukukuna tabidir.

Aynı Haklar :

MADDE 23. — Taşınır ve taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet hakkı ve diğer aynı haklar malların bulunduğu yer hukukuna tabidir.

Taşınmakta olan mallar üzerindeki aynı haklara varma yeri hukuku uygulanır.

Yer değişikliği halinde henüz kazanılmamış aynı haklar malın son bulunduğu yer hukukuna tabidir.

Taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin hukuki işlemler şekil yönünden bu malların bulunduğu yer hukukuna tabidir.

Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri :

MADDE 24. — Sözleşmeden doğan borç ilişkileri tarafların açık olarak seçtikleri kanuna tabidir.

Tarafların açık olarak bir kanun seçmemiş olmaları halinde borcun ifa yeri hukuku, borcun ifa yerinin birden fazla olması halinde borç ilişkisinin ağırlığını teşkil eden edimin ifa yeri hukuku, bu yerin de tespit edilemediği hallerde ise, sözleşmenin en yakın irtibat halinde bulunduğu yer hukuku uygulanır.

Haksız Fiiller :

MADDE 25. — Haksız fiilden doğan borçlar haksız fiilin işlendiği yer hukukuna tabidir.

Haksız fiilin işlendiği yer ile zararın meydana geldiği yerin farklı ülkelerde olması halinde, zararın meydana geldiği yer hukuku uygulanır.

Haksız fiilden doğan borç ilişkisinin başka bir ülke ile daha yakın irtibatlı olması halinde bu ülke hukuku uygulanabilir.

Haksız İktisab :

MADDE 26. — Haksız iktisab bir hukuki ilişkiye dayanıyorsa bu ilişkinin tabi olduğu hukuk, diğer hallerde haksız iktisabın gerçekleştiği yer hukuku uygulanır.

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Velayet :

MADDE 19. — Velayet, nesebi düzenleyen hukuka tabidir.

Boşanmada Velayet :

MADDE 20. — Boşanmada velayet ve velayete ilişkin sorunlar hakkında boşanmanın tabi olduğu hukuk uygulanır.

MADDE 21. — Danışma Meclisi metninin 21 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Miras :

MADDE 22. — Miras ölenin milli hukukuna tabidir, Türkiye'de bulunan taşınmaz mallar hakkında Türk hukuku uygulanır.

Mirasın açılmasına, iktisabına ve taksimine ilişkin hükümler terekenin bulunduğu yer hukukuna tabidir, Türkiye'de bulunan mirasçısız tereke Devlete kalır. (Mirasçılar arasında gerçek kişi bulunmaması halin de Türkiye'deki tereke Devlete kalır.)

Ölüme bağlı tasarrufun şekli altıncı madde hükmüne bağlıdır. Ölenin milli hukukuna uygun şekilde yapılan ölüme bağlı tasarruflar da geçerlidir.

Ölüme bağlı tasarruf ehliyeti tasarrufta bulunanın, tasarrufun yapıldığı andaki milli hukukuna tabidir.

MADDE 23. — Danışma Meclisi metninin 23 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 24. — Danışma Meclisi metninin 24 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 25. — Danışma Meclisi metninin 25 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Sebepsiz İktisap :

MADDE 26. — Sebepsiz iktisap hukukî bir ilişkiye dayanıyorsa bu ilişkinin tabi olduğu hukuk, diğer hal-lerde sebepsiz iktisabın gerçekleştiği yer hukuku uygulanır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

II. KISIM

Milletlerarası Usul Hukuku

I - BÖLÜM

Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi

Milletlerarası Yetki :

MADDE 27. — Türk hukukunun yer itibariyle yetki kuralları, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini tayin eder.

Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davalar :

MADDE 28. — Türkiye'de ikametgâhı bulunmayan Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davaları, ikamet ettikleri ülke mahkemesinde açılmadığı veya açılmadığı takdirde Türkiye'de yer itibariyle yetkili mahkemede, bulunmaması halinde ilgilinin Türkiye'de sakin olduğu yer, Türkiye'de sakin değilse Türkiye'deki son ikametgâhı mahkemesinde, o da bulunmadığı takdirde Ankara Mahkemesinde görülebilir.

Yabancıların Kişi Hallerine İlişkin Bazı Davalar :

MADDE 29. — Türkiye'de ikametgâhı bulunmayan yabancı hakkında vesayet, kayyumluk, hacir, gaiplik ve ölmüş sayılma kararları ilgilinin Türkiye'de sakin olduğu yer, sakin değilse mallarının bulunduğu yer mahkemesince verilebilir.

Miras Davaları :

MADDE 30. — Mirasa ilişkin davalar ölenin Türkiye'deki son ikametgâhı mahkemesinde, son ikametgâhının Türkiye'de olmaması halinde terekeye dahil malların bulunduğu yer mahkemesinde de görülebilir.

Yetki Anlaşması :

MADDE 31. — Yer itibariyle yetkinin kamu düzeni veya münhasır yetki esasına göre tayin edilmediği hallerde, taraflar aralarındaki yabancılık unsuru taşıyan ve borç ilişkilerinden doğan uyumsuzluğun yabancı bir devlet mahkemesinde görülmesi konusunda anlaşabilirler. Yabancı mahkemenin kendisini yetkisiz sayması halinde dava yetkili Türk mahkemesinde görülür.

Teminat :

MADDE 32. — Türk mahkemesinde dava açan, davaya katılan veya icra takibinde bulunan yabancı gerçek ve tüzel kişiler, yargılama ve takip giderleriyle karşı tarafın zarar ve ziyanını karşılamak üzere mahkemenin belirleyeceği teminatı göstermek zorundadırlar.

Mahkeme, dava veya takibin niteliğine ve duruma göre davacıyı veya takip isteğinde bulunanı karşılıklılık esasına göre teminat göstermekten muaf tutabilir.

Yabancı Devletin Yargı Muafiyetinden Yararlanamayacağı Haller :

MADDE 33. — Yabancı devlete, özel hukuk ilişkilerinden doğan hukuki uyumsuzluklarda yargı muafiyeti tanınmaz.

Bu gibi uyumsuzluklarda yabancı devletin diplomatik temsilcilerine tebligat yapılabilir.

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

II. KISIM

Milletlerarası Usul Hukuku

I - BÖLÜM

Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi

Milletlerarası Yetki :

MADDE 27. — Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini, iç hukukun yer itibariyle yetki kuralları tayin eder.

Türklerin Kişi Hallerine İlişkin Davalar :

MADDE 28. — Türkiye’de ikametgâhı bulunmayan Türk vatandaşlarının, kişi hallerine ilişkin davaları, ikamet ettikleri ülke mahkemesinde açılmadığı veya açılmadığı takdirde Türkiye’de yer itibariyle yetkili mahkemede, bulunmaması halinde ilgilinin sakin olduğu yer, Türkiye’de sakin değilse Türkiye’deki son ikametgâhı mahkemesinde, o da bulunmadığı takdirde Ankara Mahkemesinde görülür.

Yabancıların Kişi Hallerine İlişkin Bazı Davalar :

MADDE 29. — Türkiye’de ikametgâhı bulunmayan yabancı hakkında vesayet, kayyımlik, hacir, gaiplik ve ölmüş sayılma kararları ilgilinin Türkiye’de sakin olduğu yer, sakin değilse mallarının bulunduğu yer mahkemesince verilir.

Miras Davaları :

MADDE 30. — Mirasa ilişkin davalar ölenin Türkiye’deki son ikametgâhı mahkemesinde, son ikametgâhının Türkiye’de olmaması halinde terekeye dahil malların bulunduğu yer mahkemesinde görülür.

MADDE 31. — Danışma Meclisi metninin 31 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Teminat :

MADDE 32. — Türk mahkemesinde dava açan, davaya katılan veya icra takibinde bulunan yabancı gerçek ve tüzelkişiler, yargılama ve takip giderleriyle karşı tarafın zarar ve ziyanını karşılamak üzere mahkemenin belirleyeceği teminatı göstermek zorundadırlar.

Mahkeme, dava veya takibin niteliğine ve duruma göre davacıyı, davaya katılanı veya takip isteğinde bulunana karşılıklılık esasına göre teminat göstermekten muaf tutabilir.

MADDE 33 .— Danışma Meclisi metninin 33 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

II - BÖLÜM

Yabancı Mahkeme ve Hakem Kararlarının Tenfizi ve Tanınması

Tenfiz Kararı :

MADDE 34. — Yabancı mahkemelerden hukuk davalarına ilişkin olarak verilmiş ve o Devlet Kanunlarına göre kesinleşmiş bulunan ilamların Türkiye'de icra olunabilmesi yetkili Türk Mahkemesi tarafından tenfiz kararı verilmesine bağlıdır.

Yabancı mahkemelerin ceza ilamlarında yer alan kişisel haklarla ilgili hükümler hakkında da tenfiz kararı istenebilir.

Görev ve Yetki :

MADDE 35. — Tenfiz kararları hakkında görevli mahkeme asliye mahkemesidir.

Bu kararlar kendisine karşı tenfiz istenen kimsenin Türkiye'deki ikametgâhı, yoksa sakın olduğu yer mahkemesinden, Türkiye'de ikametgâhı ve sakın olduğu bir yer mevcut değilse Ankara veya İstanbul mahkemelerinden istenebilir.

Tenfiz İstemi :

MADDE 36. — Tenfiz istemi dilekçe ile olur. Dilekçeye, karşı taraf sayısı kadar örnek eklenir. Dilekçede aşağıdaki hususlar yer alır.

- a) Tenfiz isteyenle, karşı tarafın ve varsa kanunî temsilci ve vekillerinin ad, soyadı ve adresleri;
- b) Tenfiz konusu hükmün hangi devlet mahkemesinden verilmiş olduğu ve mahkemenin adı ile ilamın tarih ve numarası ve hükmün özeti;
- c) Tenfiz, hükmün bir kısmı hakkında isteniyorsa bunun hangi kısım olduğu,

Dilekçeye Eklenecek Belgeler :

MADDE 37. — Tenfiz dilekçesine aşağıdaki belgeler eklenir :

- a) Yabancı mahkeme ilamının o ülke makamlarınca usulen onanmış aslı ve onanmış Türkçe tercümesi;
- b) İlamın kesinleştiğini gösteren ve o ülke makamlarınca usulen onanmış yazı veya belge ile onanmış Türkçe tercümesi.

Tenfiz Şartları :

MADDE 38. — Yetkili mahkeme tenfiz kararını aşağıdaki şartlar dahilinde verir.

- a) Türkiye Cumhuriyeti ile ilamın verildiği Devlet arasında karşılıklılık esasına dayanan bir anlaşma yahut o Devlette Türk mahkemelerinden verilmiş ilamların tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmünün veya fiilli uygulamanın bulunması,
- b) İlamın Türk mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması,
- c) O yer kanunları uyarınca, kendisine karşı tenfiz istenen kimsenin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmaması veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde gayapta hüküm verilmiş ve bu kimsenin yukarıdaki hususlardan birine dayanan tenfiz isteğine karşı Türk Mahkemesine itiraz etmemiş olması,
- d) Hükmün kamu düzenine veya kamu yararına açıkça aykırı bulunmaması,
- e) Türklerin kişi hallerine ilişkin yabancı ilamda Türk kanunlar ihtilafı kuralları gereğince yetkili kılınan hukukun uygulanmaması ve Türk vatandaşı olan davalının tenfize bu yönden itiraz etmemiş olması.

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 34. — Danışma Meclisi metninin 34 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

Görev ve Yetki :

MADDE 35. — Tenfiz kararları hakkında görevli mahkeme asliye mahkemesidir.

Bu kararlar kendisine karşı tenfiz istenen kişinin Türkiye'deki ikametgâhı, yoksa sakin olduğu yer mahkemesinden, Türkiye'de ikametgâhı veya sakin olduğu bir yer mevcut değilse, Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden istenebilir.

Tenfiz İstemi :

MADDE 36. — Tenfiz istemi dilekçe ile olur. Dilekçeye, karşı tarafın sayısı kadar örnek eklenir. Dilekçede aşağıdaki hususlar yer alır.

- a) Tenfiz isteyenle, karşı tarafın ve varsa kanunî temsilci ve vekillerinin ad, soyad ve adresleri,
- b) Tenfiz konusu hükmü hangi devlet mahkemesinden verilmiş olduğu ve mahkemenin adı ile ilamın tarih ve numarası ve hükmün özeti,
- c) Tenfiz, hükmün bir kısmı hakkında isteniyorsa bunun hangi kısım olduğu.

Dilekçeye Eklenecek Belgeler :

MADDE 37. — Tenfiz dilekçesine aşağıdaki belgeler eklenir :

- a) Yabancı mahkeme ilamının o ülke makamlarınca usulen onanmış aslı ve onanmış tercümesi,
- b) İlamın kesinleştiğini gösteren ve o ülke makamlarınca usulen onanmış yazı veya belge ile onanmış tercümesi.

Tenfiz Şartları :

MADDE 38. — Yetkili mahkeme tenfiz kararını aşağıdaki şartlar dahilinde verir.

- a) Türkiye Cumhuriyeti ile ilamın verildiği Devlet arasında karşılıklılık esasına dayanan bir anlaşma yahut o devlette Türk mahkemelerinden verilmiş ilamların tenfizini mümkün kılan bir kanun hükmünün veya fiilî uygulamanın bulunması,
- b) İlamın Türk Mahkemelerinin münhasır yetkisine girmeyen bir konuda verilmiş olması,
- c) Hükmün kamu düzenine açıkça aykırı bulunmaması,
- d) O yer kanunları uyarınca, kendisine karşı tenfiz istenen kişinin hükmü veren mahkemeye usulüne uygun bir şekilde çağrılmamış veya o mahkemede temsil edilmemiş yahut bu kanunlara aykırı bir şekilde gıyapta hüküm verilmiş ve bu kişinin yukarıdaki hususlardan birine dayanarak tenfiz istemine karşı Türk Mahkemesine itiraz etmemiş olması,
- e) Türklerin kişi hallerine ilişkin yabancı ilamda Türk kanunlar ihtilafı kuralları gereğince yetkili kullanan hukukun uygulanmaması ve Türk vatandaşı olan davalının tenfize bu yönden itiraz etmemiş olması.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Tebliğ ve İtiraz :

MADDE 39. — Tenfiz istemine ilişkin dilekçe, duruşma günü ile birlikte karşı tarafa tebliğ edilir. İstem, basit yargılama usulü hükümlerine göre incelenerek karara bağlanır.

Karşı taraf ancak bu bölüm hükümlerine göre tenfiz şartlarının bulunmadığını veya yabancı mahkeme ilamının kısmen veya tamamen yerine getirilmiş yahut yerine getirilmesine engel bir sebep ortaya çıkmış olduğunu öne sürerek itiraz edebilir.

Karar :

MADDE 40. — Mahkemece ilamın kısmen veya tamamen tenfizine veya istemin reddine karar verilebilir. Bu karar yabancı mahkeme ilamının altına yazılır ve hâkim tarafından mühürlenip imzalanır.

Yerine Getirme ve Temyiz Yolu :

MADDE 41. — Tenfizine karar verilen yabancı ilamlar Türk mahkemelerinden verilmiş ilamlar gibi icra olunur.

Tenfiz talebinin kabul veya reddi hususunda verilen kararların temyizi genel hükümlere tabidir. Temyiz, yerine getirmeyi durdurur.

Yabancı İlamların Tanınması :

MADDE 42. — Yabancı mahkeme ilamının kesin delil veya kesin hüküm olarak ileri sürülebilmesi, yabancı ilamın tenfiz şartlarını taşıdığına mahkemece tespitine bağlıdır. Tanımadaki 38 nci maddenin (a) bendi uygulanmaz.

İhtilafsız kaza kararlarının tanınması da aynı hükme tabidir.

Yabancı mahkeme ilamına dayanılarak Türkiye'de idari bir işlemin yapılmasında da aynı usul uygulanır.

Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi :

MADDE 43. — Kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış yabancı hakem kararları tenfiz edilebilir.

Yabancı hakem kararlarının tenfizi, tarafların yazılı olarak kararlaştırdıkları yer asliye mahkemesinden dilekçeyle istenir, Taraflar arasında böyle bir anlaşma olmadığı takdirde, aleyhine karar verilen tarafın Türkiye'deki ikametgâhı, yoksa sakın olduğu, bu da yoksa icraya konu teşkil edebilecek malların bulunduğu yer mahkemesi yetkili sayılır.

Dilekçe ve İnceleme Usulü :

MADDE 44. — Yabancı bir hakem kararının tenfizini isteyen taraf, dilekçesine aşağıda yazılı belgeleri karşı taraf sayısı kadar örnekleriyle birlikte ekler.

- Tahkim sözleşmesi veya şartının aslı yahut usulüne göre onanmış örneği,
- Hakem kararının usulen kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış aslı ve onanmış örneği,
- (a) ve (b) bentlerinde sayılan belgelerin Türkçe'ye tercüme edilmiş ve usulen onanmış örnekleri.

Mahkemece hakem kararlarının tenfizinde 39, 40 ve 41 nci madde hükümleri kıyas yoluyla uygulanır.

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

MADDE 39. — Danışma Meclisi metninin 39 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 40. — Danışma Meclisi metninin 40 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

Yerine Getirme ve Temyiz Yolu :

MADDE 41. — Tenfizine karar verilen yabancı ilamlar, Türk Mahkemelerinden verilmiş ilamlar gibi icra olunur.

Tenfiz isteminin kabul veya reddi hususunda verilen kararların temyizi genel hükümlere tabidir. Temyiz yerine getirmeyi durdurur.

Tanıma :

MADDE 42. — Yabancı mahkeme ilamının kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi yabancı ilamın, tenfiz şartlarını taşıdığına mahkemece tespitine bağlıdır. Tanımda 38 nci maddenin (a) ve (d) bentleri uygulanmaz.

İhtilafsız kaza kararlarının tanınması da aynı hükme tabidir.

Yabancı mahkeme ilamına dayanılarak Türkiye'de idarî bir işlemin yapılmasında da aynı usul uygulanır.

MADDE 43. — Danışma Meclisi metninin 43 ncu maddesi aynen kabul edilmiştir.

Dilekçe ve İnceleme Usulü :

MADDE 44. — Yabancı bir hakem kararını tenfizini isteyen taraf, dilekçesine aşağıda yazılı belgeleri karşı tarafın sayısı kadar örnekleriyle birlikte ekler.

- a) Tahkim sözleşmesi veya şartının aslı yahut usu lüne göre onanmış örneği,
- b) Hakem kararının usulen kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış aslı ve onanmış örneği,
- c) (a) ve (b) bentlerinde sayılan belgelerin tercüme edilmiş ve usulen onanmış örnekleri.

Mahkemece hakem kararlarının tenfizinde 38/a, 39, 40 ve 41 nci madde hükümleri kıyas yoluyla uygulanır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Ret Sebepleri :

MADDE 45. — Mahkeme aşağıdaki hallerde yabancı hakem kararının tenfizi istemini reddeder :

- a) Tahkim sözleşmesi yapılmamış veya esas sözleşmeye tahkim şartı konulmamış ise,
  - b) Hakem kararı genel ahlaka, kamu düzenine veya kamu yararına aykırı ise,
  - c) Hakem kararına konu olan uyuşmazlığın Türk kanunlarına göre tahkim yoluyla çözümü mümkün değilse,
  - d) Taraffardan biri hakemler önünde usulüne göre temsil edilmemiş ve yapılan işlemleri sonradan açıkça kabul etmemiş ise,
  - e) Hakkında hakem kararının tenfizi istenen taraf hakem seçiminde usulen haberdar edilmemiş yahut iddia ve savunma imkanından yoksun bırakılmış ise,
  - f) Tahkim sözleşmesi veya şartı taraflarca tabi kılındığı kanuna, bu konuda bir anlaşma yoksa hakem hükmünün verildiği yer hukukuna göre hükümsüz ise,
  - g) Hakemlerin seçimi veya hakemlerin uyguladıkları usul, tarafların anlaşmasına, böyle bir anlaşma yok ise hakem hükmünün verildiği yer hukukuna aykırı ise,
  - h) Hakem kararı, hakem sözleşmesinde veya şartında yer almayan bir hususa ilişkin ise veya sözleşme veya şartın sınırlarını aşıyor ise, bu kısım hakkında,
  - ı) Hakem kararı tabi olduğu veya verildiği yer hukuku hükümlerine göre kesinleşmemiş yahut icra kabiliyeti kazanmamış veya verildiği yerin yetkili mercii tarafından iptal edilmiş ise.
- Yukarıdaki d, e, f, g, h ve i bentlerinde yazılı hususların ispat yükü, hakkında tenfiz istenen tarafa aittir.

III. KISIM

Son Hükümler

Kaldırılan Hükümler :

MADDE 46. — 23 Şubat 1330 tarihli «Memaliki Osmaniyede Bulunan Ecnebilerin Hukuk ve Vezaifi Hakkında Kanunu Muvakkat» ile 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 18 nci maddesi ve aynı Kanunun yabancı ilamların tanınması ve tenfizine ilişkin Dokuzuncu Babının Birinci Fası hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük :

MADDE 47. — Bu Kanun hükümleri yayımı tarihinden altı ay sonra yürürlüğe girer.

Yürütme :

MADDE 48. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Ret Sebepleri :

MADDE 45. — Mahkeme :

- a) Tahkim sözleşmesi yapılmamış veya esas sözleşmeye tahkim şartı konulmamış ise,
  - b) Hakem kararı genel ahlaka veya kamu düzeni ne aykırı ise,
  - c) Hakem kararına konu olan uyuşmazlığın Türk kanunlarına göre tahkim yoluyla çözümü mümkün değilse,
  - d) Taraflardan biri hakemler önünde usulüne göre temsil edilmemiş ve yapılan işlemleri sonradan açıkça kabul etmemiş ise,
  - e) Hakkında hakem kararının tenfizi istenen taraf hakem seçiminde usulen haberdar edilmemiş yahut iddia ve savunma imkânından yoksun bırakılmış ise,
  - f) Tahkim sözleşmesi veya şartı taraflarca tabii kılındığı kanuna, bu konuda bir anlaşma yoksa hakem hükmünün verildiği yer hukukuna göre hüküm süz ise,
  - g) Hakemlerin seçimi veya hakemlerin uyguladıkları usul, tarafların anlaşmasına, böyle bir anlaşma yok ise hakem hükmünün verildiği yer hukukuna aykırı ise,
  - h) Hakem kararı, hakem sözleşmesinde veya şartında yer almayan bir hususa ilişkin ise veya sözleşme veya şartın sınırlarını aşıyor ise, (bu kısım hakkında)
  - i) Hakem kararı tabii olduğu veya verildiği yer hukuku hükümlerine göre kesinleşmemiş yahut icra kabiliyeti kazanmamış veya verildiği yerin yetkili merci tarafından iptal edilmiş ise,
- Yabancı hakem kararının tenfizi istemini reddeder.
- Yukarıdaki (d), (e), (f), (g), (h) ve (i) bentlerinde yazılı hususların ispat yükü, hakkında tenfiz istenen tarafa aittir.

MADDE 46. — Danışma Meclisi metninin 46 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 47. — Danışma Meclisi metninin 47 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 48. — Danışma Meclisi metninin 48 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

